

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

KRISTINA DIRMEIKYTĖ

**LIETUVIŲ IR LENKŲ MOKYKLŲ MOKINIŲ
KARJEROS RINKIMOSI VEIKSNIŲ PALYGINIMAS**

ENTSCHEIDUNGSFAKTOREN ÜBER DIE BERUFSWAHL VON SCHÜLERN AN
LITAUISCHEN UND POLNISCHEN SCHULEN

Magistro darbas

Darbas originalus Kristina Dirmeikytė
(studento parašas)

Šiauliai, 2009

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

**LIETUVIŲ IR LENKŲ MOKYKLŲ MOKINIŲ KARJEROS
RINKIMOSI VEIKSNIŲ PALYGINIMAS**

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, edukologija

Magistro darbo autorė Kristina Dirmeikytė

Vadovė profesorė habil. dr. Danguolė Beresnevičienė

Recenzentas dr. Erika Masiliauskienė

Šiauliai, 2009

SANTRAUKA

Kristina Dirmeikytė

„Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių karjeros rinkimosi veiksnių palyginimas“

Magistro darbas

Šio darbo tikslas – palyginti lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių karjeros rinkimosi veiksnius. Šio tyrimo instrumentu pasirinkta profesorės habil. dr. D. Beresnevičienės (1995, p. 276-279) sudaryta anketa, ją modifikavus ir, remiantis mokslinės literatūros analize, pritaikius šiam tyrimui.

Magistro darbe, remiantis Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros bei dokumentų turinio analize, atskleistos sąvokų *karjera*, *organizacinė karjera*, *asmeninė karjera* bei *kultūra* aiškinimo tradicijos, išanalizuoti *profesijos rinkimąsi lemiantys veiksniai*, aptartas *asmenybės tipų ir profesinės aplinkos santykis*.

Tyrimas patvirtina autorės suformuluotą hipotezę, jog skiriasi lietuvių mokinių ir lenkų mokinių profesijos rinkimosi veiksniai.

ZUSAMMENFASSUNG

Kristina Dirmeikytė

„Entscheidungsfaktoren über die Berufswahl von Schülern an litauischen und polnischen Schulen“

Die Magisterarbeit

Das Ziel dieser Arbeit besteht darin die Entscheidungsfaktoren über die Berufswahl von Schülern an litauischen und polnischen Schulen zu erforschen. Als Forschungsinstrument dient bei der Arbeit ein Fragebogen, der von Professorin habil. Dr. D. Beresnevičienė (1995, p. 276-279) verfasst wurde. Aufgrund der Analyse von wissenschaftlicher Literatur wurde der Fragebogen modifiziert und der Forschung angepasst.

Bei der Analyse der litauischen und ausländischen wissenschaftlichen Literatur und Dokumenten wurde die Analysistraditionen von den Begriffen *Karriere*, *bürokratische Karriere*, *individuelle Karriere* und *Kultur* beschrieben. Es wurde in dieser Arbeit die *Faktoren, die die Berufswahl beeinflussen* können, analysiert und die *Theorie der Person-Umwelt-Passung* beschrieben.

Die Forschung hat die wissenschaftliche Hypothese bestätigt, dass es Unterschiede bei der Berufswahl von Schülern an litauischen und polnischen Schulen gibt.

TURINYS

ĮVADAS	3
1. TEORINIS TYRIMO KONTEKSTAS: KARJEROS SAMPRATOS ANALIZĖ	6
1.1. KARJEROS SĄVOKOS AIŠKINIMAS MOKSLINĖJE LITERATŪROJE	6
1.1.1. Karjeros vystomo(si) kryptys	8
1.1.2. Karjeros modeliai	10
1.2. ASMENINĖ KARJERA – ŠIUOLAIKINĖ KARJERA	13
1.3. KULTŪROS SĄVOKOS AIŠKINIMAS MOKSLINĖJE LITERATŪROJE	16
1.4. PROFESIJOS RINKIMASIS – SVARBIAUSIA KARJEROS PAKOPA	18
1.4.1. Profesijos rinkimosi procesualumas	18
1.4.2. Profesijos rinkimąsi lemiantys veiksniai	21
1.4.3. Asmenybė ir profesinė aplinka	26
2. LIETUVIŲ IR LENKŲ MOKYKLŲ MOKINIŲ PROFESIJOS RINKIMOSI VEIKSNIAI	31
2.1. TYRIMO METODOLOGIJA	31
2.2. TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ	32
IŠVADOS	49
REKOMENDACIJOS	51
LITERATŪRA	52
PRIEDAI	56

IVADAS

Tyrimo aktualumas.

Karjera, karjeros planavimas bei valdymas šiandieniniame pasaulyje tampa vienu pagrindinių žmogaus gyvenimo procesų. Šiuolaikinės karjeros teorijos vis labiau akcentuoja asmeninės atsakomybės už sėkmingą karjerą svarbą. Kiekvieno žmogaus karjera yra unikali, ji atspindi asmens požiūrį ne tik į profesinę veiklą, bet ir į gyvenimą.

Karjera, kaip ir kiekvienas procesas turi pradžią. Sėkminga karjeros pradžia – tai sėkmingas profesijos pasirinkimas. Būtent dėl šios priežasties ir magistro darbo apimties ribotumo, šiame darbe, apžvelgus karjeros sampratos aiškinimo tradicijas mokslinėje literatūroje, apsiribojama profesijos, kaip pirmojo ir pagrindinio karjeros etapo, rinkimosi veiksmų analize. Be to, atliekant profesijos rinkimosi tyrimus galima pastebėti ir tiriamųjų požiūrį į karjerą, bei jų karjeros sampratą.

Profesijos pasirinkimo problema aktuali kiekvienoje visuomenėje, kurioje tik egzistuoja darbo santykiai. Su šia problema neišvengiamai susiduria kiekvienas jaunas žmogus. Tie, kurie jau turi profesiją ir sėkmingai dirba, dažnai nebegalvoja apie tą sudėtingą apsisprendimo periodą. Tačiau kažkam būtent šiandien reikia priimti sprendimą – pasirinkti profesiją. Nes tik pasirinkus tinkamą profesiją, įmanoma sėkminga karjera.

Profesijos pasirinkimo problema vienokiu ar kitokiu aspektu tyrinėjama nuo seniausių laikų. Jau Platonas savo veikaluose diskutavo apie žmonių prigimtinius skirtumus, lemiančius profesinės veiklos pobūdį. Lietuvoje profesijos rinkimosi tyrimai taip pat turi šimtmetes tradicijas, tačiau, intensyviai didėjant konkurencijai nuolat kintančioje darbo rinkoje, ir šiandien nepraranda savo aktualumo ir svarbos.

Lietuvai atgavus ir įtvirtinus nepriklausomybę, stipriai keitėsi požiūris į profesijos pasirinkimą, profesinį informavimą, profesinį orientavimą bei į visą karjeros procesą. Būtent dėl šios priežasties šiame darbe daugiausiai remiamasi naujausiais lietuvių mokslininkų (Beresnevičienė, 1990, 1995, 2002; Gumuliauskienė ir kt., 2002; Pukelis, 2002; Kučinskienė, 2003; Valackienė, 2003; Stanišauskienė, 2004; Zdanevičius, 2004; Čiutienė, 2006; Pukelis, Navickienė, 2006; Augienė, Malinauskienė 2007; Baranauskienė 2007; Petkevičiūtė, 2007; Ruškus, 2007 ir kt.) moksliniais darbais bei to pačio laikotarpio užsienio mokslininkų (Macha, 2000; Bürkle, 2003; Handschuck, Klawe, 2004; Alheit, 2005; Vannotti, 2005; Joerin Fux, 2006; Bielefeldt, 2007; Hartmann, 2007 ir kt.) darbais.

Šio magistro darbo **mokslinis aktualumas** pasižymi tuo, kad kalbant apie karjeros rinkimąsi lemiančius veiksmus, dažniausiai akcentuojamas skirtingas vyrų ir moterų (lyties aspektas) požiūris bei skirtingos galimybės renkantis profesiją ir karjerą (Novelskaitė,

2001; Valackienė, 2003; Zdanevičius, 2004; Tureikytė, Lukoševičiūtė, Juozeliūnienė, Čyžiūtė 2005 ir kt.), dažnai nagrinėjami negalią turinčių žmonių (negalės aspektas) profesijos bei karjeros rinkimosi ypatumai, (Baranauskienė, Ruškus, 2004; Ušeckienė, Baranauskienė, 2006; Baranauskienė, 2007; Ruškus, 2007 ir kt.), tačiau tyrimų, nagrinėjančių Lietuvos tautinių mažumų profesijos / karjeros rinkimosi veiksnius, atlikta labai mažai. Nagrinėjant mokslinę literatūrą, pavyko aptikti tik L. Okunevičiūtės Neverauskienės, B. Gruževskio ir J. Moskvinos (2007) tyrimą „Tautinių mažumų nedarbas bei jo mažinimo prielaidos Lietuvoje“. Literatūros analizė rodo, kad tautinių mažumų problema Lietuvos mokslininkų nėra pamiršta: nagrinėjami etninių grupių adaptacijos ypatumai, integracijos klausimai (Kasatkina, 2002; Janonienė, Survutaitė, 2007 ir kt.), tautinių mažumų švietimo / ugdymo problemos ir galimybės (Sauginienė, 2003; Zaleskienė, Antonceva, 2007 ir kt.), tačiau tyrimų, kuriais būtų siekiama išsiaiškinti tautinių mažumų mokinių profesijos rinkimosi veiksnius bei šių veiksmių santykį su lietuvių mokinių profesijos rinkimosi veiksniais, labai trūksta.

Be to, Lietuvos Respublikos dokumentuose, reglamentuojančiuose profesinį informavimą, profesinį orientavimą ir pan., tautinių mažumų atstovai priskiriami specialiuju poreikių asmenų grupėms¹ bei socialiai pažeidžiamoms grupėms², taigi šio tyrimo rezultatai, atskleidžiantys profesijos rinkimosi skirtumus, gali būti naudingi konsultuojant bei informuojant tautinių mažumų mokyklų (šiuo atveju lenkų) mokinius profesijos pasirinkimo klausimais.

Probleminiai klausimai.

1. Kaip šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje traktuojama karjeros samprata?
2. Kokie veiksniai lemia profesijos rinkimąsi?
3. Kokie profesijos pasirinkimo skirtumai egzistuoja tarp lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių?

Tyrimo objektas.

Mokinių profesijos rinkimosi veiksniai.

Tyrimo dalykas.

Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi veiksmių palyginimas.

Tyrimo hipotezė.

Tikėtina, kad skiriasi lietuvių lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi veiksniai.

¹ Profesinio orientavimo strategija, 33 punktas (Žin., 2004, Nr. 56-1955).

² Profesinio orientavimo strategija, 79.2.1 punktas (Žin., 2004, Nr. 56-1955).

Tyrimo tikslas.

Nustatyti ir palyginti lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi veiksnius.

Tyrimo uždaviniai.

1. Teoriškai išanalizuoti kultūros sampratą, karjeros sampratą bei profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius.
2. Nustatyti ir palyginti lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių patiriamus sunkumus mokantis mokykloje.
3. Nustatyti ir palyginti lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi motyvus.
4. Nustatyti ir palyginti lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvus.
5. Remiantis tyrimo medžiaga pateikti išvadas apie lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi skirtumus.

Tyrimo metodai.

Tyrime naudojami šie metodai:

1. Mokslinės literatūros bei dokumentų turinio analizė, kuria siekta atskleisti pagrindines sąvokas, jų vartojimo ypatumus; nustatyti karjeros koncepto nagrinėjimo tradicijas; išsiaiškinti veiksnius, galinčius įtakoti profesijos pasirinkimą.
2. Anketinė apklausa, kuria siekta nustatyti lietuvių ir lenkų mokinių profesijos rinkimosi ypatumus. Bei statistinės analizės metodai (aprašomoji statistika, vidurkio palyginimas, koreliacinė analizė, χ^2 nepriklausomumo kriterijus).

Duomenų apdorojimo metodai.

Tyrimo metu gauti duomenys buvo apdoroti naudojant kompiuterinę programą „SPSS Statistics 12“.

Tyrimo imtis.

Tyrime dalyvavo 210 lietuvių ir lenkų mokinių 87 berniukai ir 123 mergaitės, iš jų 108 lietuviai ir 102 lenkai. Amžiaus intervalas nuo 16 iki 19 metų. Tyrimas atliktas 2008 m. rugsėjo – lapkričio mėnesiais.

Darbo struktūra ir apimtis.

Magistro darbą sudaro santrauka lietuvių ir vokiečių kalbomis, įvadas, dvi dalys, išvados, rekomendacijos, literatūra, priedai. Darbo apimtis 55 puslapiai (be priedų). Magistro darbe pateikta 11 paveikslų ir 18 lentelių. Panaudoti 56 literatūros šaltiniai, iš jų 36 lietuvių kalba ir 20 užsienio kalba.

1. TEORINIS TYRIMO KONTEKSTAS: KARJEROS SAMPRATOS ANALIZĖ

1.1. KARJEROS SĄVOKOS AIŠKINIMAS MOKSLINĖJE LITERATŪROJE

Kultūros įtakotų profesijos, o tuo pačiu ir karjeros rinkimosi veiksmų neįmanoma atskleisti neišanalizavus pačio *karjeros* koncepto sampratos. Šiandienos mokslinėje literatūroje aptinkamas gana platus *karjeros* sąvokos aiškinimo bei vartojimo laukas. Šiuo konceptu mokslininkai vis dažniau apibrėžia ne tik žmogaus (profesinę) veiklą, bet ir kai kurių, su žmogaus veikla visai nesusijusių, sąvokų (Alheit, 1999; Schenk, 2007), idėjų (Kraus, 2001; Alheit, 2005) ar reiškinių / procesų (Schetsche, 1996) vystymąsi bei kaitą, kitaip tariant – jų karjerą.

Tačiau šiame darbe sąvoka karjera bus neatsiejama nuo žmogaus veiklos ir nagrinėjama mokymo(si), profesijos rinkimosi bei profesinės veiklos kontekste.

Žodis *karjera* yra kildinamas iš lotyniško žodžio *karraria* (žmogaus gyvenimo kelias) arba iš prancūziško žodžio *carriere* (veikimo dirva, sritis, profesija). Nors šie sąvokų aiškinimai skirtingi, tiek viena, tiek kita šio žodžio reikšmė yra susijusi su žmogaus veikla.

H. Macha (2000, p. 154) teigia, kad dažniausiai (tradiciškai) karjera suprantama kaip profesinis kilimas užimant aukštesnes pareigas. Autorė su šia karjeros samprata sieja tikslo turėjimą ir jo siekimą, gebėjimą planuoti. Karjeros siekimas, pasak H. Macha (2000, p. 154), – tai į tikslą orientuota efektyvi profesinė veikla.

Nors tradiciškai karjeros samprata daugelio žmonių vis dar siejama su profesiniu kilimu bei finansine sėkme (Pink, 2002, p. 10), ši sąvoka yra plati ir daugiamatė. Jos aiškinimas mokslinėje literatūroje atspindi įvairių autorių skirtingą požiūrį į šį fenomeną.

Pirmasis karjeros sąvoką į mokslinę vartoseną įtraukė amerikietis D. Super (1980) karjerą apibrėždamas kaip žmogaus gyvenime atliekamų įvairių vaidmenų, darbovietėse užimamų pareigų, pakopų, lygmenų visumą. Karjera, jo manymu, apima penkių pagrindinių socialinių vaidmenų (besimokantysis, darbuotojas, šeimos narys, bendruomenės narys, pramogautojas) prisiėmimą ir atlikimą mokykloje, darbe, šeimoje, bendruomenėje ir laisvalaikio metu (Super, 1980, cituoja Kučinskienė 2003, p. 15).

Daug platesnę nei kilimas pareigose, karjeros koncepto sampratą pateikia ir R. Kučinskienė (2003, p. 16) karjerą apibrėždama kaip kokybiškai atliekamų, socialiai reikšmingų („prestižas“) profesinių ir kitų vaidmenų kaitą žmogaus gyvenime. Autorė teigia, kad karjera yra nuolatinis asmenybės tobulėjimo ir saviraiškos būdas, turintis optimistinę kokybinės kaitos perspektyvą, kryptį ir paskirtį (Kučinskienė, 2003, p. 16).

Pasak R. Kučinskienės (2003, p. 5), karjera yra vienas svarbiausių asmenybės savimonės, savivertės, savigarbos, saviraiškos, socialinio statuso ir gyvenimui reikalingų pajamų šaltinių. Šis autorės pateiktas karjeros koncepto aiškinimas taip pat apima ne vien tik individo profesinį, bet ir kitus socialinius vaidmenis (jų kaitą) bei akcentuoja paties individo aktyvumo svarbą karjeros siekimo procese.

A. Zdanevičius (2004, p. 74) kalbėdamas apie karjerą, išskiria dvi šios sąvokos sampratas – tai objektyvioji karjera ir subjektyvioji karjera. Pasak autoriaus, objektyvioji karjeros samprata nurodo, kad karjera gali būti objektyviai išmatuojama, ji susijusi su tam tikromis kultūriškai nulemtomis normomis ir kai kuriais objektyviais socialiniais rodikliais, tokiais kaip prestižinė profesija, vadovaujančios pareigos, geras atlyginimas, kilimas karjeros laiptais. Šiuo atveju, pasak A. Zdanevičiaus (2004, p. 74), kalbama apie karjerą kaip pasiekimą.

Subjektyvioji karjeros samprata, A. Zdanevičiaus (2004, p. 74) teigimu, rodo, kad karjera gali būti suprantama subjektyviai. Tai reiškia, kad karjera yra labai susijusi su individo vertybėmis, orientacijomis ir asmeniniais pasirinkimais. Vieniems „daryti karjerą“ reiškia rasti mylimą ir džiaugsmą teikiantį darbą, kitiems – rasti gerai apmokamą darbą arba užsiėmimą prestižine gerai apmokama veikla (Zdanevičiaus, 2004, p. 74).

S. Bielefeldt (2007, p. 9) apibrėždamas karjeros sąvoką, apsiriboja individo profesine veikla. Autorius teigia, kad karjera – tai individo visos profesinės veiklos vaidmenų seka. Be to autorius mano, kad nagrinėjant individo karjerą būtina atsižvelgti ir į organizacijos (organizacijų), kurioje vykdoma individo profesinė veikla, struktūrą. S. Bielefeldt (2007, p. 9) teigia, kad šis karjeros apibrėžimas neutralus: jis neįrėmina karjeros sampratos į laiko ar kilimo / leidimosi rėmus.

Sąvokos karjera ir hierarchija negali būti tapatinamos, teigia ir kitas vokiečių mokslininkas H. Bürkle (2003, p. 229). Autorius mano, kad karjera – tai ne(be) kopimas į viršų hierarchiniais laiptais, pareigų skambiais pavadinimais užėmimas ir pan. Karjera – tai auganti kompetencija pilnai atlikti patikėtas užduotis, gebėjimas bendradarbiauti ir būti naudingam tiek savo kolegoms, tiek klientams; karjera – tai profesinis tobulėjimas bei patrauklumas (Bürkle, 2003, p. 229).

Panašios nuomonės laikosi ir A. Palujanskienė bei A. Pugevičius (2004, p. 143) teigdami, kad karjerą padaryti galima tampant tikru savo srities žinovu ir gerbiamu specialistu, pasiekiant profesinio meistriškumo viršūnę, įgyjant autoritetą tarp kitų profesionalų. Karjeros pagrindas, pasak autorių, turėtų būti ne turėtų postų sąrašas ir jų vieta pareigybių hierarchijoje, o sukaupta vertinga profesinė patirtis ir įgūdžiai bei kūrybiško jų taikymo rezultatai (Palujanskienė, Pugevičius, 2004, p. 143).

Mokslinės literatūros analizė rodo, kad, karjeros samprata pateikiama gana plačiai. Įvairūs mokslininkai, nagrinėdami karjeros sąvoką, apibrėžia ne tik patį karjeros konceptą, bet išskiria ir karjeros vystomo(si) kryptis, bei karjeros modelius. Aiškesniam karjeros sampratos pateikimui tikslinga ir šiame darbe trumpai apžvelgti karjeros kryptis bei modelius.

1.1.1. Karjeros vystomo(si) kryptys

R. Čiutienė (2006, p. 61), remdamasi Lietuvos ir užsienio autoriais, karjeros sampratoje išskiria dvi pagrindines kryptis, kurias apibrėžia taip:

- **vertikaliaji kryptis** – karjera suvokiama kaip vertikalus judėjimas į aukštesnes pareigas;
- **horizontalioji kryptis** – karjera suvokiama kaip darbo pobūdžio keitimas, kvalifikacijos kėlimas, darbo užmokesčio didėjimas, darbovietės keitimas, atsakomybės lygio didėjimas. Visa tai gali būti realizuojama nekybant į aukštesnes pareigas (Čiutienė, 2006, p. 61).

S. Bielefeldt (2007, p. 8) nagrinėdamas karjeros koncepto sampratą išskiria tris karjeros kryptis: vertikaliają karjerą, horizontaliąją karjerą ir įcentrinę karjerą. Šias kryptis autorius apibrėžia taip:

- **vertikaliaji karjera** – judėjimas aukštyn / žemyn hierarchiniais lygmenimis;
- **horizontalioji karjera** – funkcijų ir veiklos sričių kaita tame pačiame hierarchinės struktūros lygmenyje;
- **įcentrinė karjera** – sudėtingesnių užduočių atlikimas, pasitikėjimo, valdžios ir įtakos ir atsakomybės didėjimas tame pačiame hierarchinės struktūros lygmenyje (plg. Bielefeldt, 2007, p. 8).

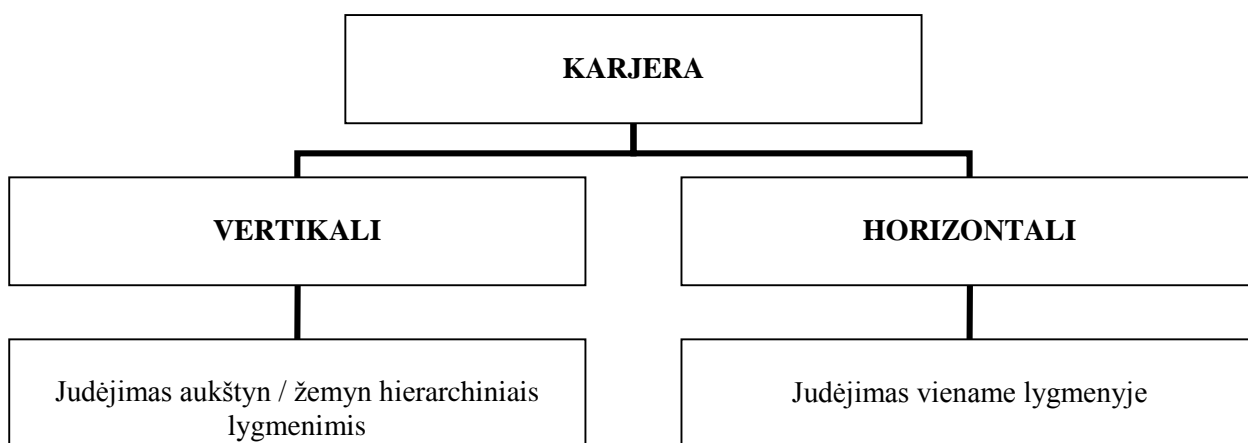
Palyginus abiejų mokslininkų pateiktas karjeros vystymo(si) kryptis, galima teigti, kad S. Bielefeldt (2007, p. 8) išskirta horizontalioji ir įcentrinė karjeros kryptys yra tik smulkesnis R. Čiutienės (2006, p. 61) įvardytos antrosios – horizontaliosios – karjeros krypties skaidymas.

B. Bergmann (2005, p. 33), nagrinėdama karjeros procesą (profesinį kelią), kalba apie profesinį mobilumą. Autorė teigia, jog esti vertikalus profesinis mobilumas ir horizontalus profesinis mobilumas.

- **vertikalus mobilumas**, pasak B. Bergmann (2005, p. 33), - tai profesinis kilimas aukštyt hierarchiniais lygmenimis, tuo pačiu metu keliant kvalifikaciją, didinant kompetenciją (mokantis ar studijuojant);
- **horizontalus mobilumas** – tai profesinis mobilumas nesikeičiant pareigų statusui, tačiau galimas profesijos ir / ar darbo vietos keitimas (Bergmann, 2005, p. 34).

Iš esmės B. Bergmann (2005, p. 33-34) aprašytas profesinis mobilumas atitinka aukščiau pateiktas karjeros kryptis.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad karjeros sampratoje egzistuoja dvi pagrindinės karjeros kryptys – tai vertikalioji karjeros kryptis ir horizontalioji karjeros kryptis (1 pav.).

1 pav. **Karjeros kryptys**

Tačiau išanalizavus įvairių mokslininkų (Bürkle, 2003; Kučinskienė, 2003; Bielefeldt, 2007 ir kt.) išsakytas mintis galima teigti, kad šiuolaikiniame kontekste vertikalios karjeros samprata pamažu praranda savo vartojimo lauką. Ankstesnė hierarchija organizacijose nyksta, o tai reiškia, kad (vien) vertikali karjera tampa vis rečiau įmanoma (plg. Kučinskienė, 2003, p. 32). Todėl šiandienos mokslinėje literatūroje vis dažniau sutinkama horizontaliosios karjeros samprata arba abiejų – vertikaliosios ir horizontaliosios – sampratų junginys, apibrėžiamas kaip individo visos (profesinės) veiklos vaidmenų seka, neįrėmintą į laiko ar kilimo / leidimosi rėmus (plg. Bielefeldt, 2007, p. 9).

1.1.2. Karjeros modeliai

Aukščiau nagrinėtų – vertikaliosios ir horizontaliosios – karjeros krypčių pagrindu mokslinėje literatūroje išskiriami ir du pagrindiniai karjeros modeliai. Vieni autoriai (Valackienė, [d. n.³], p. 384 ir kt.) šiuos modelius vadina konservatyviosios karjeros bei šiuolaikinės karjeros modeliais, kiti autoriai (Stanišauskienė [d. n.], p. 3 ir kt.) – biurokratinės ir šiuolaikinės karjeros modeliais, dar kiti autoriai (Kučinskienė, 2003, p. 31 ir kt.) – organizacinės karjeros bei asmeninės karjeros modeliais. Tačiau tiek vieni, tiek kiti mokslininkai kalba apie tuos pačius karjeros modelius⁴, kurie apibrėžiami taip:

Organizacinė karjera – tai biurokratinė, tradicinė karjera; šiai karjerai būdingas hierarchinis pobūdis (vertikaloji kryptis), dominuojantis organizacijos vaidmuo, žemas individo iniciatyvumas; karjeros ateitis nuosekli ir lengvai prognozuojama (Kučinskienė, 2003, p. 31). Pagrindinis šio modelio požymis – organizacijos interesų pirmumas prieš darbuotoją. Organizacijos interesas išvelgiamas siekiant jai apsirūpinti reikalingų kokybinių ir kiekybinių charakteristikų personalu. Konservatyviosios karjeros modelis yra nelankstus: karjera priklauso nuo organizacijos, perspektyvos aiškios, atsakomybė už karjeros planavimą tenka organizacijai. (Valackienė, [d. n.], p. 385).

V. Stanišauskienė ([d. n.], p. 3) šiam karjeros modeliui priskiria du ypatumus: 1) tai, kad karjera šiuo atveju apibrėžiama kaip eilė darbų, išrikiuotų hierarchiškai pagal prestižą, kuriais darbuotojas kyla tvarkinga, numatyta seka; 2) karjeros progresijos modelis yra įtvirtinamas organizacijoje. Autorė teigia, kad šie abu ypatumai yra susiję, nes kilimas hierarchinėje struktūroje lengviausiai įgyvendinamas toje pačioje organizacijoje (Stanišauskienė, [d. n.], p. 3).

Asmeninė karjera, pasak R. Kučinskienės (2003, p. 31), – tai šiuolaikinė, kintama karjera. Asmeninė karjera – tai ne tik vertikalus, bet ir horizontalus judėjimas (vertikaliosios ir horizontaliosios krypčių junginys) darant karjerą. Šiame karjeros modelyje aktyvi asmenybės pozicija: nuolatinis tobulėjimas, profesinis lankstumas bei mobilumas ir pan. (plg. Kučinskienė, 2003, p. 31).

Organizacinės karjeros modelyje pabrėžiami organizacijos tikslai, tuo tarpu asmeninės karjeros modelyje svarbūs yra asmenybės tikslai (plg. Kučinskienė, 2003, p. 34) bei organizacijos ir asmenybės tikslų suderinimas.

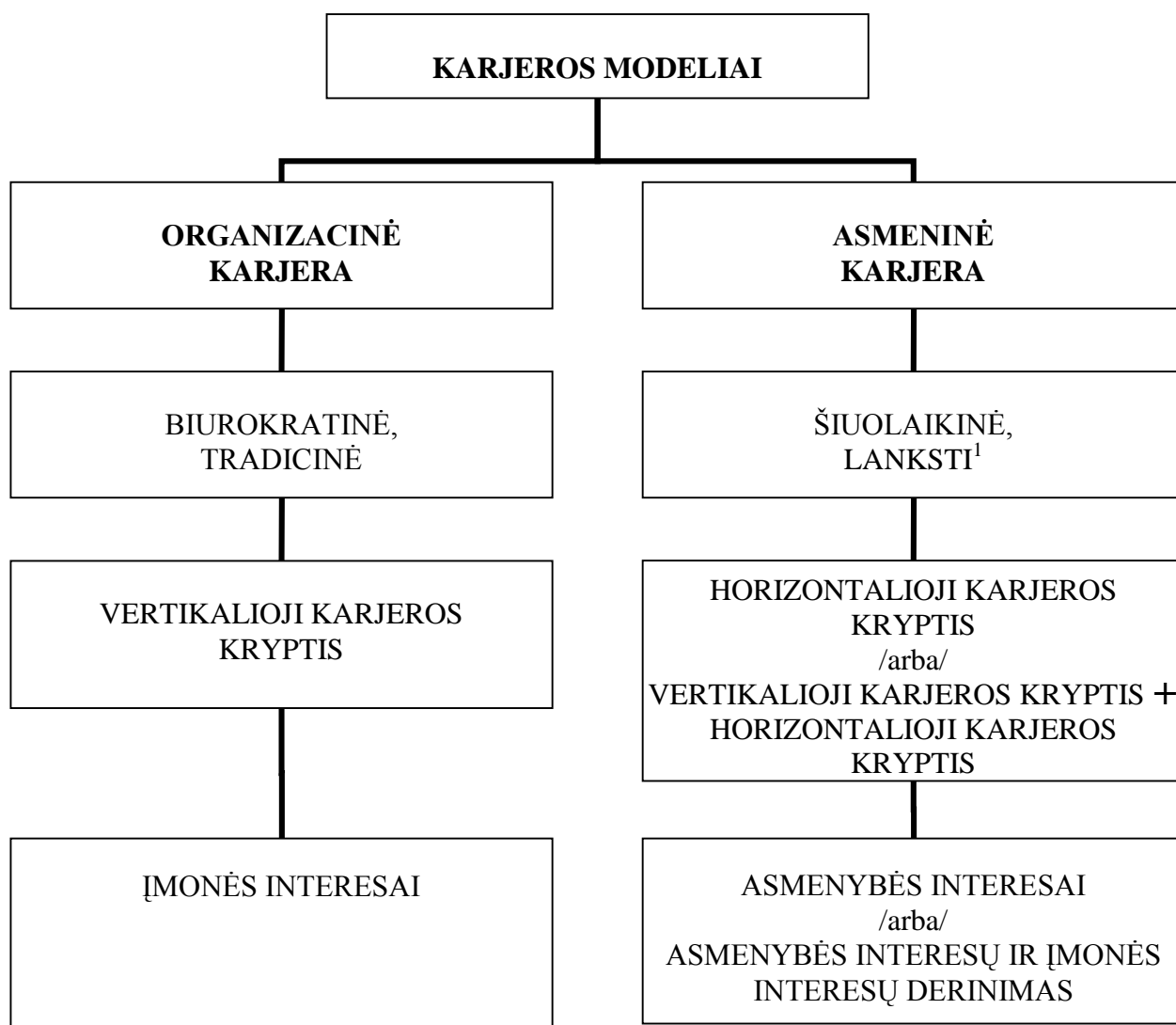
³ Čia ir toliau [d. n.] reiškia – straipsnio data nenurodyta.

⁴ Kad išvengti sąvokų painiavos, toliau šiame darbe bus vartojamos R. Kučinskienės (2003, p. 31) siūlomos sąvokos: organizacinės karjeros modelis bei asmeninės karjeros modelis.

A. Valackienė ([d. n.], 385) teigia, kad vienas pagrindinių asmeninės karjeros modelio bruožų yra siekis suderinti darbuotojų ir organizacijos interesus. Organizacijos interesus, pasak autorės, veikia jos siekiami tikslai, kurie orientuoti į ekonominius tikslus: pelno rentabilumo, produktyvumo didinimą ir socialinius tikslus. Darbuotojų interesus lemia daug asmeninių, socialinių ir ekonominių veiksnių.

Organizacijos ir darbuotojų interesų derinimas, kaip mano A. Valackienė ([d. n.], 385), šiuolaikinėje organizacijoje pasireiškia, kai individuali karjera planuojama visiems darbuotojams, o organizacija, priklausomai nuo poreikio, sudaro galimybes darbuotojams kelti kvalifikaciją, tobulėti, pakilti į aukštesnes pareigas (Valackienė, [d. n.], 385). Tačiau asmeninės karjeros modelis neturi stabilios struktūros ir nėra įtvirtinamas organizacijoje (plg. Stanišauskienė, [d. n.], p. 3).

Apibendrinant autorių išsakytas mintis, tikslinga pateikti organizacinės karjeros ir asmeninės karjeros modelių palyginimo schemą (2 pav.):

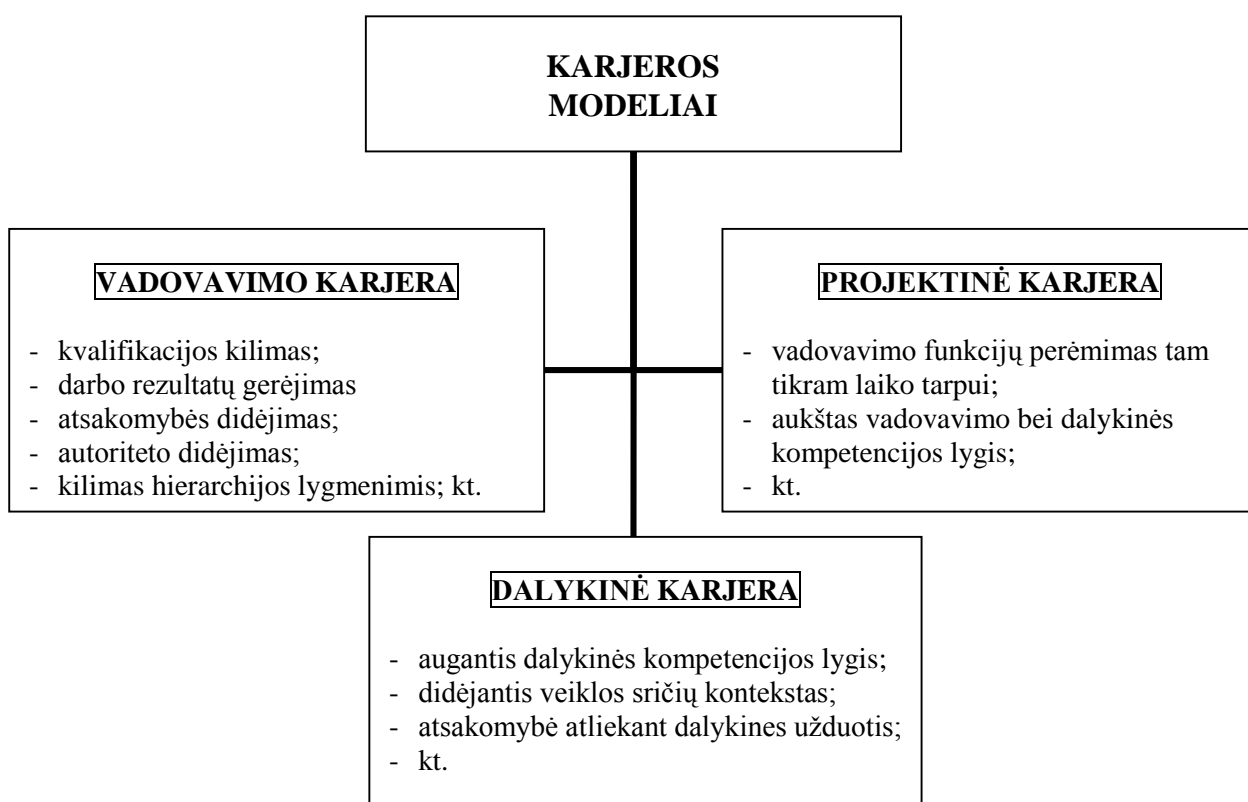
2 pav. Karjeros modeliai

Autoriai, karjeros konceptą nagrinėjantys vadybos (personalo valdymo) požiūriu, pateikia ir kitokius karjeros modelius. Pavyzdžiui, J. Rump (2006, p. 53) bei N. Thom ir kt. (2007, p. 13) remdamiesi Friedli (1999) išskiria tris karjeros modelius (3 pav.). Tai vadovavimo karjera (Führungskarriere), dalykinė karjera (Fachkarriere) ir projektinė karjera (Projektkarriere).

Vadovavimo karjera suprantama kaip kilimas karjeros laiptais didėjant atsakomybei bei autoritetui, kylant kvalifikacijai ir gerėjant darbo rezultatams. Vadovavimo karjera – tai užduočių atlikimas, prisiimant vadovavimo funkciją ir atsakomybę tam tikruose hierarchinės struktūros lygmenyse.

Dalykinė karjera – augantis dalykinės kompetencijos lygis, jos taikymas vis platesniame veiklos sričių kontekste. Mažesnės vadovavimo funkcijų atlikimo galimybės nei vadovavimo karjeros modelyje, tačiau didesnė atsakomybė atliekant dalykines užduotis.

Projektinė karjera – tai tam tikram laiko tarpui perimamų vadovavimo funkcijų atlikimas, atsakomybės prisiėmimas atliekant įvairias, su projektine veikla susijusias užduotis, kurios reikalauja tiek vadovavimo, tiek dalykinės kompetencijos (plg. Rump, 2006, p. 53; Thom ir kt., 2007, p. 13).

3 pav. Karjeros modeliai (pagal Friedli (1999), cituoja Rump, 2006, p. 53; Thom ir kt., 2007, p. 13)

Šie karjeros modeliai, kaip teigia J. Rump (2006, p. 53), suteikia galimybę kiekvienam darbuotojui surasti savo individualų veiklos lauką, atitinkantį jo gebėjimus bei lūkesčius ir galimybes siekti karjeros. Taip pat kiekvienas aukščiau aptartas karjeros modelis, pasak autorės, suteikia galimybę būti pastebėtam ir įvertintam vienoje ar kitoje veiklos srityje (Rump, 2006, p. 53).

Nors mokslininkai ir pateikia skirtingus karjeros modelius, atliekant analizę pastebimos šių modelių sąsajos ir panašumai. Organizacinės karjeros modelis artimas vadovavimo karjeros modeliui, o projektinės ir dalykinės karjeros modeliai iš esmės tapatūs asmeninės karjeros modeliui.

Taigi karjera – plati sąvoka, įvairių mokslo sričių atstovų pateikiama iš skirtingų perspektyvų. Vieni autoriai (Kučinskienė, 2003 ir kt.) karjerą apibrėžia kaip kokybiškai atliekamų, socialiai reikšmingų profesinių ir kitų vaidmenų kaitą žmogaus gyvenime, kiti autoriai (Bielefeldt, 2007 ir kt.) nagrinėdami karjeros konceptą apsiriboja vien profesine veikla. Tačiau apibendrinant tiek vienu, tiek kitų autorių mintis galima teigti, kad karjeros kaip vertikalios kopimo aukštyn, sampratą keičia horizontaliosios karjeros arba horizontaliosios ir vertikaliosios karjeros junginio samprata.

Taigi laikantis nuomonės, kad šiuolaikiniame kontekste vertikalioji karjera arba organizacinės karjeros modelis tampa vis rečiau įmanomas (plg. Kučinskienė, 2003, p. 32), tikslinga platesnė asmeninės karjeros (horizontaliosios karjeros), kaip šiuolaikinės karjeros, sampratos analizė. Be to šiame darbe nagrinėjamas profesijos rinkimasis labiau sietinas su asmeninės karjeros, o ne su organizacinės karjeros pradžia.

1.2. ASMENINĖ KARJERA – ŠIUOLAIKINĖ KARJERA

Asmeninės karjeros modelio pavadinimas jau pats savaime koduoja asmens / individo aktyvumo svarbą karjeros procese. Šiame karjeros modelyje labiau akcentuojami asmens gebėjimai, požiūriai, nuostatos ir asmeninės savybės – nuo jų priklauso individo asmeninės karjeros sėkmė.

R. Kučinskienė (2003, p. 33) analizuodama asmeninės karjeros modelį pabrėžia asmenybės autonomijos ir svarbiausių jos elementų – savęs pažinimo, savarankiškumo, atsakomybės ir nuolatinės saviugdos jungtį. Autorė teigia, kad šiuo požiūriu individui būtinas strateginis mąstymas, sugebėjimas konstruktyviai modeliuoti kokybinio augimo procesus, sugebėjimas greitai persiorientuoti ir prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių (Kučinskienė, 2003, p. 33).

N. Petkevičiūtė (2007, p. 93) asmeninę / individualiąją karjerą apibrėžia kaip nuolatinę asmenybės planuojamą, organizuojamą ir kontroliuojamą asmeninio profesinio tobulėjimo ir saviraiškos kelią, turintį optimistinę kokybinės kaitos perspektyvą. Autorė teigia, kad asmeninė karjera – tai daugiau individualiai suvokiama, suprantama seka nuostatų ir elgsenų, susijusių su darbine patirtimi ir veikla per visą asmenybės gyvenimo laikotarpį (Petkevičiūtė, 2007, p. 95).

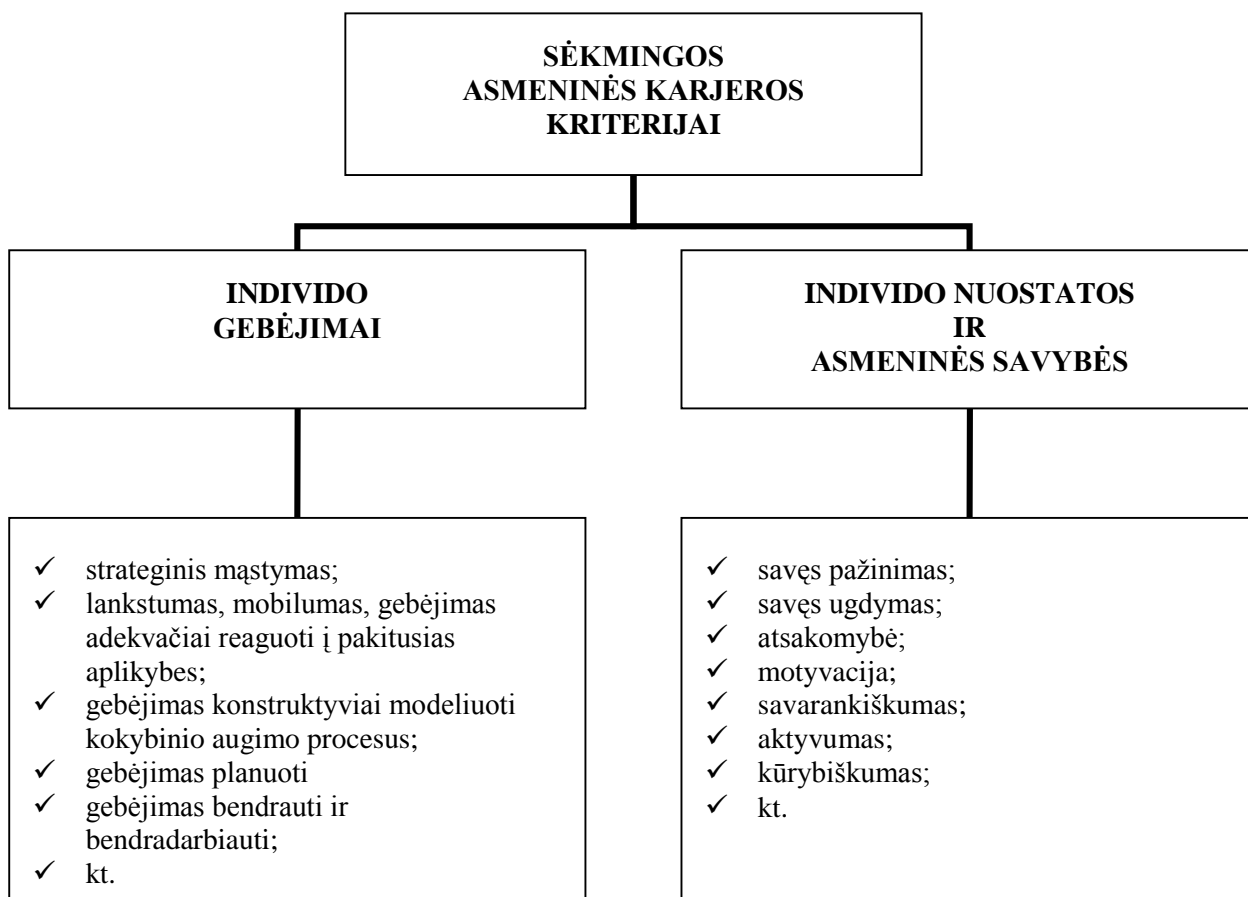
Visiškai paneigti ar atmesti organizacinės karjeros modelio taip pat negalima, nes asmeninė karjera neįmanoma be profesinės veiklos vienoje ar kitoje organizacijoje. Tačiau asmeninės karjeros požiūriu svarbūs yra ne vien organizacijos, bet ir darbuotojų tikslai, darbuotojų ir organizacijos interesų derinimas, kuris įtakoja tikslų pasiekimą bei abipusę naudą (plg. Čiutienė, 2006, p. 49).

A. Palujanskienė bei A. Pugevičius (2004, p. 143) teigia, kad šiandienos sąlygomis, kurias įtakoja ekonominiai, socialiniai, politiniai, kultūriniai ir kiti veiksniai, išliks tik tos organizacijos, kurios yra lanksčios, kūrybiškos, gebančios prisitaikyti ir mokančios bendradarbiauti. Tai reiškia, kad ir žmogaus karjerai keliami nauji reikalavimai – asmenybės lankstumas ir nenutrūkstamas profesinių gebėjimų tobulinimas. Žmogus turi būti pasirengęs keisti savo sprendimus, juos koreguoti, pažinti aplinką, kurioje veikia, būti mobilus, mokėti užsienio kalbų ir t.t. (Augienė, Malinauskienė, 2007, p. 30).

Be to, V. Stanišauskienės ([d. n.], p. 3) teigimu, asmeninė karjera tampa vis lankstesnė ir dėl darbo nepastovumo bei įsidarbinimo patirčių. Rinkos sąlygomis žmogus patiria nedarbo periodus, kartais jam pačiam tenka susikurti sau darbo vietą, dalyvauti rizikingame verslo starto etape (plg. Stanišauskienė, [d. n.], p. 3).

Taigi asmeninės (horizontaliosios vs. horizontaliosios + vertikaliosios) karjeros modelyje akcentuojamas individo aktyvumas, jo gebėjimai, nuostatos ir asmeninės savybės lemiančios asmeninės karjeros sėkmę. Asmeninės karjeros samprata, skatinanti žmogų į savo darbinę veiklą žvelgti plačiau, ne tik kaip į būdą užsidirbti pragyvenimui, išryškina žmogaus priimtinumą, arba jo bendravimo, bendradarbiavimo gebėjimų svarbą (Valackienė, [d. n.], p. 384).

Apibendrinant aukščiau cituotų autorių mintis apie individui keliamus reikalavimus siekiant asmeninės karjeros, tikslinga juos susisteminti ir pateikti bendrą šių reikalavimų / kriterijų schemą (4 pav.). Šie reikalavimai, pasak D. Augienės ir D. Malinauskienės (2007, p. 30), tampa individui tiesioginiu iššūkiu, apimančiu nesikaičiančios aplinkos asmeninės veiklos bei savęs vertinimo erdvę.

4 pav. Sėkmingos asmeninės karjeros kriterijai

Šie, aukščiau išvardyti kriterijai, yra tik dalis visų individo gebėjimų, nuostatų bei asmeninių savybių, lemiančių sėkmingą asmeninės karjeros raidą. Universalus, sėkmingą karjerą lemiančio modelio nėra, lygiai kaip nėra vieno bendro apibrėžimo, galinčio vienu metu apimti visus karjeros sampratai priskiriamus požymius ir kriterijus. Karjeros konceptas nagrinėjamas įvairiais požiūriais (žmogiškųjų išteklių vadybos požiūriu, psichologijos požiūriu ir pan.), todėl kiekvienas bandymas apibrėžti šią sąvoką yra nulemtas konteksto.

Kadangi šiame darbe nagrinėjami profesijos pasirinkimą lemiantys veiksniai, kuriuos gali nulemti priklausymas vienai ar kitai kultūrai, tikslinga trumpai apžvelgti sąvokos *kultūra* sampratą bei kitas šiame darbe naudojamas su kultūros konceptu susijusias sąvokas.

1.3. KULTŪROS SĄVOKOS AIŠKINIMAS MOKSLINĖJE LITERATŪROJE

Kaip jau minėta, nagrinėjant karjeros rinkimosi ypatumus, profesijos rinkimosi veiksnius, kuriems įtakos gali turėti priklausymas vienai ar kitai kultūrai, svarbi yra koncepto kultūra samprata.

Mokslinėje literatūroje aptinkama daugybė bandymų apibrėžti sąvoką kultūra. Pavyzdžiui, vokiečių psichologas G. Maletzke (1996, p. 16) kultūrą apibūdina kaip konceptų, įsitikinimų, nuostatų ir vertybių sistemą, kuri pastebima žmonių elgesyje ir veikloje bei jų kuriamuose dvasiniuose ir materialiniuose produktuose. Panašiai kultūros sąvoką aiškina ir V. Vengrauskas (2005, p. 127) teigdamas, kad kultūra susideda iš elgesio pobūdžio, kuris būdingas tos visuomenės nariams – unikalus tam tikros žmonių grupės gyvenimo stiliaus. R. R. Lewis (2002, p. 31) teigia, kad tautinė ar regioninė kultūra nusveria žmonių elgesį; ir kuo tiksliau laikomasi visuomenės taisyklių, tuo tampama populiariesniais.

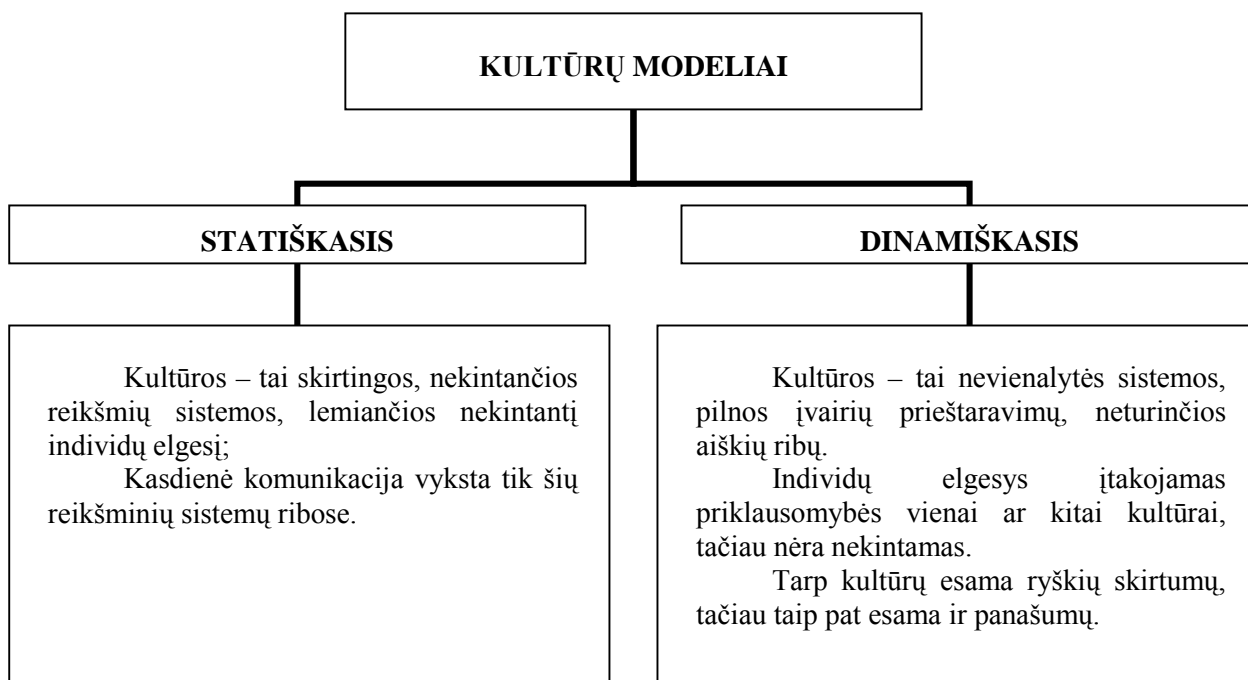
V. Vaitkevičiūtės (2002, p. 589) sudarytame tarptautinių žodžių žodyne teigiama, kad kultūra – tai socialinė sistema, garantuojanti materialinių ir dvasinių vertybių kūrimą, panaudojimą ir perteikimą; kultūra apibūdina visuomenės raidos lygį; kultūra – tai visa, ką sukūrė žmonija fiziniu bei protiniu darbu praeityje ir dabar.

Apibrėžiant kultūros sampratą dažniausiai naudojamos tradicinės antropologinės dimensijos kaip tauta, rasė, etnosas, kalba, ir pan. Tačiau kalbant apie kultūrą svarbios ir kitos socialinių skirtumų kategorijos, tokios kaip lytis, amžius, socio-ekonominis statusas, religija, negalė ir t.t. (plg. Mažeikienė, Loher, 2008, p. 49).

W. Lehner ir kt. (2002, p. 85), nagrinėdami kultūros sampratą pateikia du kultūros modelius – statiškąjį ir dinamiškąjį (5 pav.):

- Pirmuoju atveju kultūros suprantamos kaip skirtingos laikui bėgant beveik nekintančios reikšmių sistemos, lemiančios nekintantį individų elgesį; kasdienė komunikacija vyksta tik šių reikšminių sistemų ribose.

- Antruoju – dinamiškos kultūros atveju kultūros suprantamos kaip nevienalytės sistemos, pilnos įvairių prieštaravimų, neturinčios aiškių ribų. Individų elgesys įtakojamas priklausomybės vienai ar kitai kultūrai, tačiau nėra nekintamas. Tarp kultūrų esama ryškių skirtumų, tačiau taip pat esama ir panašumų.

5 pav. **Kultūrų modeliai pagal W. Lehner ir kt. (2002, p. 85)**

Taigi, kaip teigia S. Handschuck ir W. Klawe (2004, p. 68), nėra nei vieno universalus – visiems atvejams tinkančio kultūros apibrėžimo; kiekvieną kartą apibrėžiant kultūrą, atsižvelgiama į šios sąvokos vartojimo kontekstą.

Kaip jau minėta, šiame darbe profesijos rinkimosi veiksniai nagrinėjami žvelgiant per kultūrinės priklausomybės prizmę: lietuvių mokyklų mokinių profesijos rinkimosi veiksniai ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi veiksniai (lyginamoji analizė). Kadangi tyrimas atliekamas Lietuvoje, būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad lenkai šiuo konkrečiu atveju yra tautinė mažuma. Tai reiškia, kad lenkų, kaip tautinės mažumos kultūra, gali būti labiau įtakota lietuvių, kaip tautinės daugumos, kultūros. Tuo tarpu atvirkštinis procesas mažiau tikėtinas, tačiau nėra neįmanomas.

Taigi šiuo konkrečiu atveju labiau priimtinas yra dinamiškosios kultūros modelis, neįsprendžiantis tiek lietuvių, tiek lenkų į griežtus – priklausymo vienai ar kitai kultūrai – rėmus. Todėl toliau šiame darbe kultūros samprata bus siejama su dinamiškuoju kultūros modeliu.

Trumpai apžvelgus karjeros ir kultūros sąvokų aiškinimą mokslinėje literatūroje, tikslinga pereiti prie profesijos rinkimosi kaip pirmosios ir, daugelio autorių teigimu, svarbiausios asmeninės karjeros pakopos.

1.4. PROFESIJOS RINKIMASIS – SVARBIAUSIA KARJEROS PAKOPA

1.4.1. Profesijos rinkimosi procesualumas

Profesijos pasirinkimas – universali problema: bet kurioje visuomenėje, kurioje tik egzistuoja darbo santykiai, egzistuoja ir profesijos pasirinkimo problema (Hartmann, 2007, p. 177). Tai saviraiškos ir savirealizacijos, savęs įtvirtinimo tam tikroje veikloje ir dvasinės harmonijos problema (Beresnevičienė, 1990, p. 3).

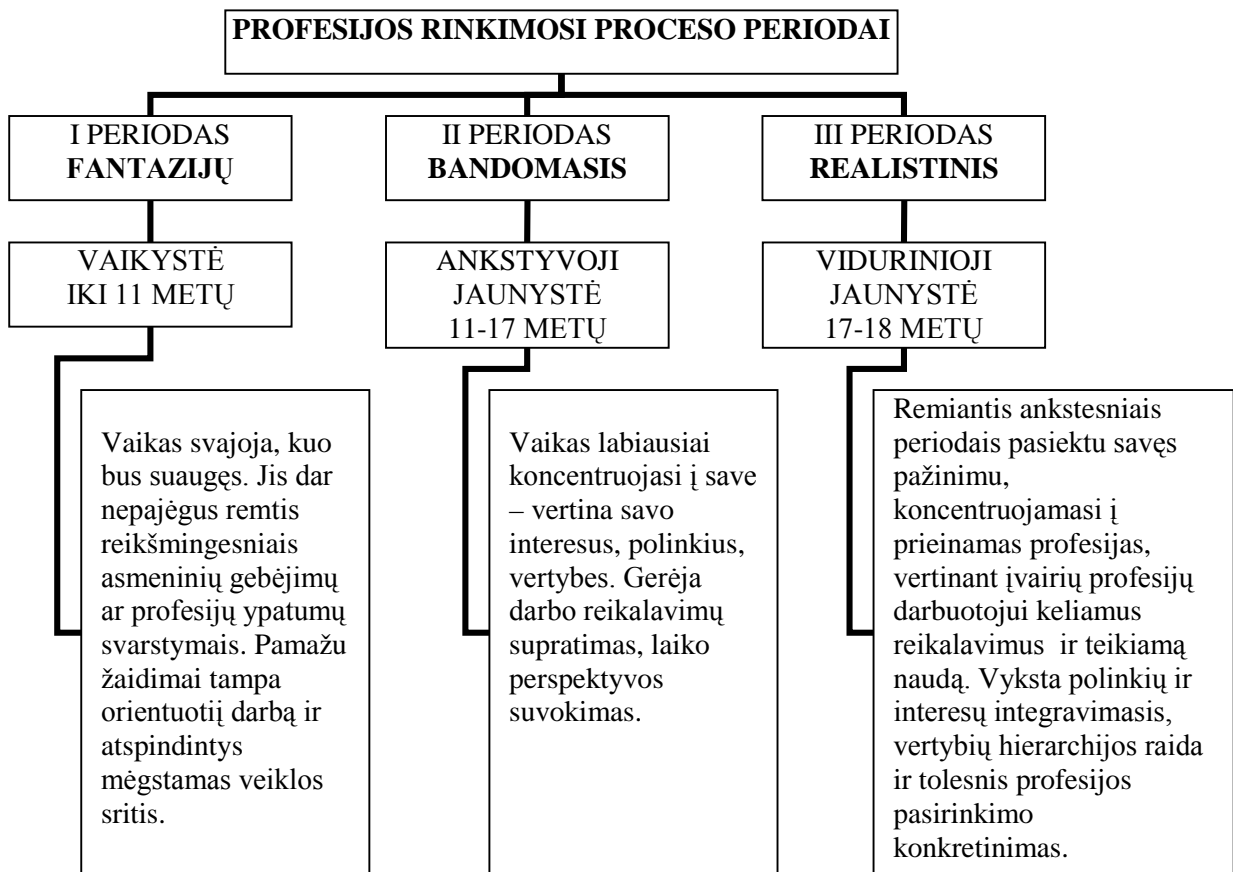
Profesijos pasirinkimas, kaip teigia R. Kučinskienė (2003, p. 68) tai tarsi atspirties taškas, startinė pozicija kiekvieno jauno žmogaus asmeninės karjeros kelyje. Autorės nuomone, nuo pasirinktos profesijos priklauso ankstyvoji karjeros pakopa, kuri daro didelę įtaką tolesnei asmeninės karjeros eigai. Nuo profesijos pasirinkimo tinkamumo priklauso ir karjeros galimybės, karjeros sėkmė, pasitenkinimas ja bei asmeniniu gyvenimu (Kučinskienė, 2003, p. 68).

D. Beresnevičienė (1990, p. 62) teigia, kad profesijos pasirinkimas nėra vienkartinis procesas, vykstantis tik tam tikru apibrėžtu laiku. Priešingai, profesijos rinkimasis apima daugelį profesijų atrankos bei atmetimo etapų, jis prasideda jau ankstyvoje vaikystėje ir baigiasi ankstyvoje paauglystėje.

M. Eckert (2008, p. 149) teigia, kad profesiniai norai kyla ir vystosi lėtai; kiekvienas jaunas žmogus prieš apsisprendamas, kokią profesiją rinksis, išgyvena ilgą procesą, kurio metu išsikristalizuoja asmeniniai norai, polinkiai ir gebėjimai. O artėjant apsisprendimo momentui, M. Eckert nuomone (2008 p. 149), svarbiu aspektu tampa ir tai, ar profesiniai norai ir profesinės vizijos gali būti realiai įgyvendinamos.

Nuomonės, kad profesijos rinkimasis yra ilgas procesas, laikosi ir K. Pukelis bei L. Navickienė (2006, p. 42) teigdami, kad teisingas profesinis apsisprendimas yra labai sudėtingas procesas, reikalaujantis kruopštaus ir ilgo darbo tiek savęs, tiek profesijos pažinimo srityje.

Profesijos rinkimosi procesualumą pabrėžia ir R. Kučinskienė (2003 p. 93) nagrinėdama vystymo teorijas. Autorė, remdamasi Ginzberg grupės bei Zunker atliktais tyrimais, teigia, kad profesijos rinkimosi procesas dažniausiai prasideda maždaug 11 metais, baigiasi 18 metais ir apima 6-10 metų laikotarpį. Šiame procese, pasak R. Kučinskienės (2003 p. 93) išryškėja trys periodai, kuriuos pereina kiekvienas individas prieš priimdamas pirmąjį reikšmingą karjeros sprendimą (6 pav.).

6 pav. Profesijos rinkimosi proceso periodai
(pagal Zunker, 1998, p. 29, cituoja Kučinskienė, 2003, p. 93)

Taigi, kaip teigia L. Jovaiša (1981, p. 89), profesijos rinkimosi procesą galima suprasti kaip profesinį vystymąsi, kuris prasideda jau ikimokykliniame amžiuje, vėliau pamažu profesiskai bręstama, išryškėja tikrasis polinkis ir gabumai, pasirenkama tinkama profesija.

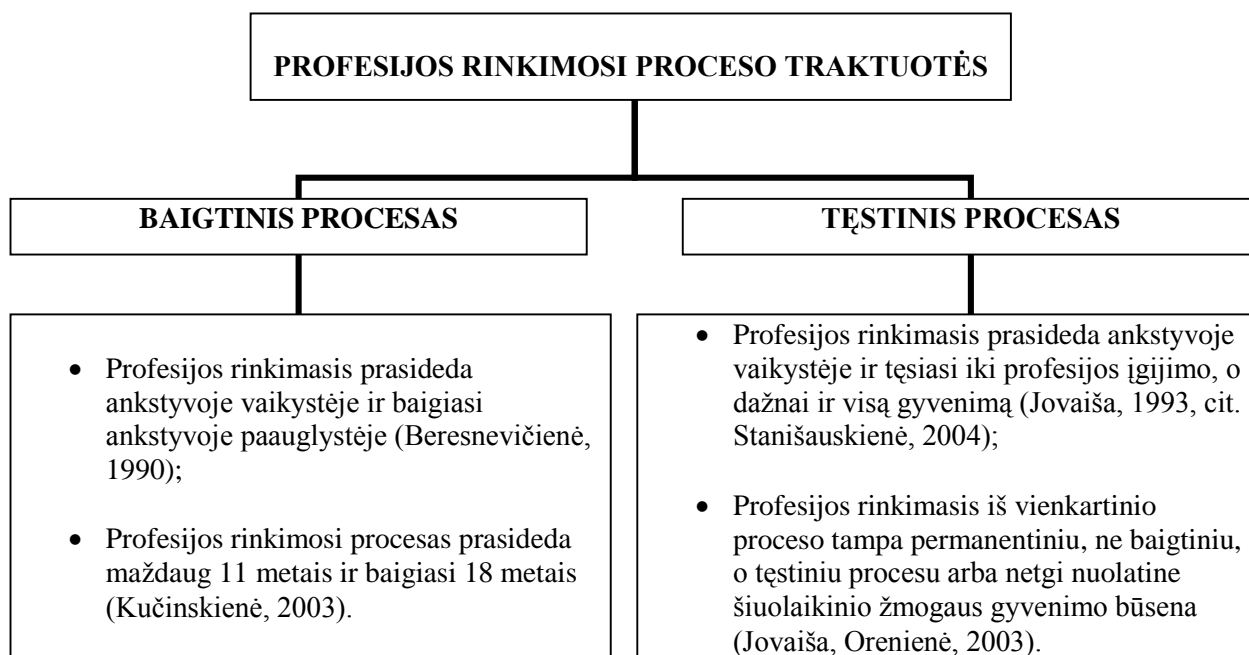
Nors minėti mokslininkai ir nurodo skirtingą profesijos rinkimosi proceso trukmę, vis gi esama bendros nuomonės, kad profesijos rinkimasis – tai ilgas procesas, prasidedantis vaikystėje profesinėmis svajonėmis, profesinėmis fantazijomis ir besibaigiantis sąmoningu jauno žmogaus apsisprendimu, išsąmoninus informaciją apie turimas profesiskai reikšmingas savybes, tolesnes jų lavinimo ir ugdymo perspektyvas, praktiskai išbandant savo pasiryžimą ir išgales sėkmingai dirbti (Beresnevičienė, 1990, p. 33). Taigi, profesijos rinkimasis – tai ilgas baigtinis procesas.

Tačiau nagrinėjant mokslinę literatūrą pastebima ir kita profesijos rinkimosi proceso – kaip visą gyvenimą besitęsiančio proceso – traktuotė (7 pav.).

V. Stanišauskienė (2004, p. 141) teigia, kad negalima tiksliai nustatyti, kada baigiasi profesijos rinkimosi procesas, nes kiekvieno žmogaus raida yra individuali. Profesijos

rinkimasis prasideda ankstyvoje vaikystėje ir tęsiasi iki profesijos įgijimo, o dažnai ir visą gyvenimą (Jovaiša 1993, p. 187, cituoja Stanišauskienė, 2004, p. 141).

T. Jovaiša ir R. Orenienė (2003, p. 17) taip pat laikosi nuomonės, kad profesijos rinkimasis, dar visai neseniai buvęs vienkartinio apsisprendimo aktu – šiandien tampa nuolatiniu procesu. Pasak autorių, keičiasi ne tik šio reiškimo pobūdis – iš vienkartinio jis virsta permanentiniu, ne baigtiniu, o tęstiniu procesu arba netgi nuolatine šiuolaikinio žmogaus gyvenimo būseną (Jovaiša, Orenienė, 2003, p. 17).

7 pav. Mokslinėje literatūroje aptinkamos profesijos rinkimosi proceso traktuotės

Atsižvelgiant į šiame darbe anksčiau nagrinėtą šiuolaikinės (arba asmeninės) karjeros sampratą, artimesnė jai atrodytų antroji profesijos rinkimosi proceso traktuotė, kai profesijos rinkimasis nebūtinai baigtinis procesas, o tęstinis ir aktualus visą žmogaus gyvenimą. Tačiau toks profesijos rinkimosi proceso supratimas – „kaip visą gyvenimą trunkančio proceso, apimančio profesijos ir jos įgijimo institucijos, darbo vietų keitimo, persikvalifikavimo ir pan. sprendimus – savo apimtimi priartėja prie karjeros sąvokos“ (Kučinskienė, 2003, p. 44). O karjera, kaip teigia R. Kučinskienė (2003, p. 17) nėra nei darbo, nei profesijos sinonimas.

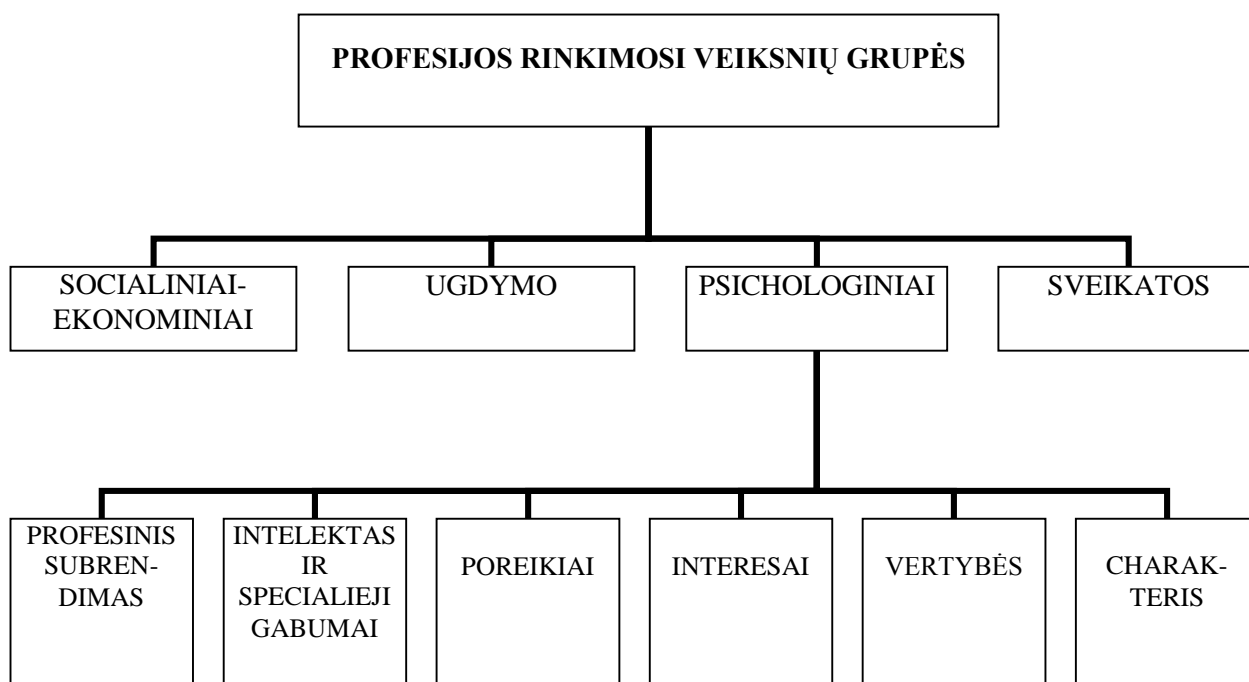
Be to, kalbant apie karjerą labiau akcentuojamas žmogaus, *jau turinčio* profesiją, profesinis lankstumas ir mobilumas. O tai reiškia, kad karjera prasideda įgijus profesiją (kitai sakant, pasirinkus profesiją). Nes, kaip teigia R. Kučinskienė (2003, p. 16), karjeros ašis visada yra profesija, neprofesinės karjeros tiesiog negali būti. Remiantis tuo, šiame darbe bus

laikomasi nuostatos, kad profesijos rinkimasis baigtinis procesas, leidžiantis individui pradėti asmeninę karjerą, kuriuos metu galimas (ir būtinas) tolesnis profesinis tobulėjimas ar (jei būtina) profesijos keitimas, profesinis mobilumas.

1.4.2. Profesijos rinkimasis lemiantys veiksniai

Mokslinės literatūros analizė rodo, jog egzistuoja daugelis veiksnių, kurie lemia sąmoningą vienos ar kitos profesijos pasirinkimą. Vieni šių veiksnių traktuojami kaip pagrindiniai, kiti – kaip mažesnę įtaką darantys profesijos pasirinkimui, tačiau tiek vieni, tiek kiti yra svarbūs galutiniam jauno žmogaus apsisprendimui.

L. Jovaiša (1981, p. 89) išskiria keturias profesinio vystymosi ir profesijos rinkimosi veiksnių grupes (8 pav.): 1) socialinius-ekonominius, 2) ugdymo, 3) psichologinius ir 4) sveikatos.

8 pav. Profesijos rinkimosi veiksnių grupės pagal L. Jovaišą (1981, p. 89)

Socialiniams-ekonominiams veiksniams L. Jovaiša (1981, p. 89) priskiria gyvenamąją aplinką (tėvų socialinė-ekonominė bei kultūrinė padėtis), gamybinę-kultūrinę aplinką (mokymo įstaigų, įmonių, įstaigų, organizacijų vieta ir pan.), uždarbį ir kt.

Ugdymo veiksniams L. Jovaiša (1981, p. 90) priskiria papildomą ugdymą, profesinį informavimą⁵, profesinį konsultavimą⁶ ir pan.

Psichologiniai veiksniai, pasak L. Jovaišos (1981, p. 90) yra šeši – tai: 1) profesinis subrendimas, 2) intelektas ir specialieji gabumai, 3) poreikiai, 4) interesai, 5) vertybės, 6) charakteris.

Apibūdindamas profesinį subrendimą, L. Jovaiša (1981, p. 91) teigia, kad profesijos rinkimosi branda neatsiejama nuo profesinės savimonės brandos. Niekada nebus apsisprendžiama laisvai, sąmoningai ir savarankiškai, kol sekama kitų patarimais, kol nesubręsta gebėjimas įsivaizduoti, suprasti ir įvertinti save būsimajame veiklos pasaulyje. Kitaip tariant, profesinis subrendimas – tai gebėjimas savarankiškai ir sąmoningai priimti sprendimą renkantis profesiją.

Kitas L. Jovaišos (1981, p. 90) išskirtas psichologinis veiksnys yra intelektas ir specialieji gabumai. Autorius teigia, kad intelektas – tai plačiausia žmogaus galimybių išraiškos sąvoka, apimanti išmokimo, suvokimo ir mąstymo, emocijų ir motyvacijos valdymo galias bei jų kokybę. Profesijos rinkimosi procese tinkamai išugdytas intelektas optimizuoja svarstymus. L. Jovaišos (1981, p. 93) manymu, su intelektu siejasi ir specialieji gabumai: meniniai, psichomotoriniai, techniniai, komunikaciniai ir kt. Autoriaus teigimu, juos laiku pastebėjus ir praktiškai patikrinus, dažniausiai pasirenkama tinkama profesija.

Giluminis profesijos rinkimosi veiksnys, kaip teigia L. Jovaiša (1981, p. 93) yra poreikis. Poreikis, autoriaus manymu, yra pirmasis orientacinis profesijos pasirinkimo šaltinis, tačiau vien juo remtis neatsargu, nes patenkinus poreikį, noras praeina. Renkantis profesiją reikia atsižvelgti ir į kitus motyvacijos veiksnius: interesus, vertybes, idealus.

Kitas svarbus psichologinis veiksnys yra interesas. L. Jovaiša teigia, kad profesinis interesas yra suprantamas dvejopai (1981, p. 94):

- kaip poreikis susipažinti su profesija ir ją tirti;
- kaip ilgalaikis gilinimasis į ją dirbant.

Kai atsiranda profesinis interesas, L. Jovaišos (1981, p. 94) manymu, galima spręsti, kokia veiklos sritis domina individą.

⁵ Profesinis informavimas – veikla, apimanti žinių apie švietimo sistemą (priėmimo taisykles ir mokymosi sąlygas, studijų ir mokymo programas, jų turinį, trukmę, formas ir kt.), specialybių ir profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes ir tvarką, darbo rinką (profesijų pasaulį, darbo jėgos paklausą ir pasiūlą bei kt.) ir profesinės karjeros galimybes teikimą (Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Žin., 2005, Nr. 60-2132)).

⁶ Profesinis konsultavimas – veikla, skatinanti asmenį optimaliai panaudoti savo jėgas kvalifikacijai įgyti ir dirbti, pagalba asmenims renkantis ar keičiant profesiją, atsižvelgiant į jo individualias savybes (interesus, gebėjimus, polinkius), konkrečių profesijų ypatumus bei mokymosi, studijų ir darbo galimybes (Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Žin., 2005, Nr. 60-2132)).

Dar vienas L. Jovaišos (1981, p. 94) išskiriamas psichologinis veiksnys yra vertybės. Vertybės asmenybės struktūroje įgyja idealų, siekių, gyvenimo tikslo ir prasmės formas. Tačiau jos nepadedą konkretizuoti pasirenkamos profesijos, nes vieną ir tą pačią vertybę gali atitikti daugelis profesijų (Jovaiša, 1981, p. 94).

L. Jovaiša (1981, p. 94) teigia, kad profesijos pasirinkimo procese tam tikrą vaidmenį atlieka ir žmogaus charakteris bei temperamentas. Yra profesijų, kurias gali pasirinkti tik tam tikro temperamento žmogus.

Sveikatos veiksniai, pasak L. Jovaišos (1981, p. 95), taip pat labai svarbūs, nes jie tiesiogiai susiję su individo sveikata (chroniškos ligos ir kt.), negalia ar pan.

Tačiau L. Jovaiša (1981, p. 95) pataria neapsiriboti vien šiais veiksniais, o atsižvelgti ir į profesiją besirenkančiųjų gyvenimo ir veiklos sąlygas, į mokymo bei auklėjimo ypatumus, į amžių, lytį ir pan.

Kiti mokslininkai (Beresnevičienė, 1990, p. 64; Kučinskienė 2003, p. 69 ir kt.) pateikia kitokią profesijos rinkimosi lemiančių veiksnių klasifikaciją. Dažniausiai išskiriami trys pagrindiniai veiksniai:

- **savęs pažinimas** (poreikiai, polinkiai, interesai, gebėjimai ir pan.);
- **profesijų** ypatumų arba profesijų reikalavimų darbuotojui **pažinimas**;
- **santykio** tarp profesijos reikalavimų ir savo išgalių (savo asmenybės bruožų)

adekvatus **įvertinimas**.

Grafiškai tai būtų galima pavaizduoti taip (9 pav.):

9 pav. **Pagrindiniai veiksniai, darantys įtaką profesijos pasirinkimui**

Kad sėkmingai būtų suderinti faktai apie save ir apie darbo pasaulį, kaip teigia V. Stanišauskienė (2004, p. 148), reikia tam tikro šių faktų stabilumo. Nors asmenybė ir keičiasi, pagrindiniai jos bruožai, kaip teigia autorė, paprastai išlieka per visą gyvenimą. „Asmenybė save pažįsta aktyviai dalyvaudama visuomenės gyvenime, tiesiogiai bendraudama ir bendradarbiaudama, t. y. pažindama aplinką, reaguodama į jos poveikius“ (Gumuliauskienė ir kt. 2002, p. 20).

Profesijų ypatumų pažinimui taip pat egzistuoja platus galimybių spektras, tai profesinis informavimas: paskaitos, ekskursijos į gamyklas, profesinio rengimo centrus ir pan. (plg. Beresnevičienė 1990, p. 64), profesinis orientavimas⁷, profesinis konsultavimas, artimųjų (tėvų, giminaičių) patirtis, kai kuriose mokyklose jau dirbančių profesijos konsultantų⁸ arba profesijos patarėjų⁹ pagalba ir pan.

Suvokti turimas vienai ar kitai profesijai reikšmingas savybes, pasak D. Beresnevičienės (1990, p. 65) padeda psichologinė diagnostika bei individuali profesinė konsultacija, o praktiškai išbandyti tinkamumą vienai ar kitai profesijai – diferencijuotas profesinis veiklinimas ir kt.

Be aukščiau aptartų veiksnių, mokslinėje literatūroje aptinkama dar ir kitokia, profesiniam pasirinkimui įtaką darančių veiksnių, klasifikacija. A. Urbonienė ir I. Leliūgienė (2004, p. 4), remdamosios įvairių mokslininkų darbais, reikšmingiausių profesinio pasirinkimo veiksnius skirsto į dvi grupes:

- **sociokultūriniai veiksniai** – profesijos statusas, lyčių stereotipai ir socialinis pagrindas;
- **asmenybiniai veiksniai** – tai profesinis pašaukimas, profesinis interesas, profesinis tinkamumas, vertybės, patirtis, amžius ir asmeniniai motyvai bei poreikiai (Urbonienė ir Leliūgienė, 2004, p. 4).

A. Urbonienė ir I. Leliūgienė (2004, p. 4) daugelį šių veiksnių aptaria išsamiai. Modifikuotas, profesiniam pasirinkimui įtaką darančių veiksnių, aprašas pagal Urbonienę ir Leliūgienę (2004) pateikiamas jį susisteminus 1 lentelėje.

⁷ Psichopedagoginis vadovavimas profesijos rinkimuisi, apsisprendimui, adaptacijai, profesijos įgijimui, įsidarbinimui, įsitvirtinimui profesiniame darbe; jo tikslas – psichosocialinė ir medicininė pagalba žmogui atskleisti savo individualybės jėgas tiek profesinio mokymosi, tiek ir darbo srityje (Beresnevičienė, 2002, p. 343). Tiesa, kai kurie autoriai (Pukelis, 2002, p. 9) ir kritikuoja profesinio orientavimo sąvokos vartojimą teigdami, kad ji žmogiškųjų išteklių ir vadybos kontekste neatspindi visą gyvenimą trunkančios pagalbos projektuojant savo karjerą, neigia laisvo apsisprendimo renkantis profesiją principą, neatitinka profesinei veiklai keliamų reikalavimų atlikti žmogaus saviraiškos ir savirealizacijos misiją. Ir šią sąvoką siūlo keisti karjeros projektavimo sąvoka.

⁸ Profesijos konsultantas – specialistas, padedantis asmenims priimti motyvuotus sprendimus, atskleisti asmenines galimybes, suteikiantis reikiamą informaciją, rekomendacijas, siekiant padėti apsispręsti dėl mokymosi, studijų, darbo, profesijos ar specialybės pasirinkimo, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ar persikvalifikavimo (Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Žin., 2005, Nr. 60-2132)).

⁹ Profesijos patarėjas – kvalifikuotas specialistas, teikiantis žinių profesinio informavimo tikslinėms grupėms ar atskiriems klientams apie švietimo institucijas, mokymo ir studijų programas, profesijas, kvalifikacijas, jų įgijimo sąlygas, darbo rinką, įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes ir dirbantis profesinio informavimo taške (Profesinio informavimo standartas (Žin., 2007, Nr. 32-1169)).

1 lentelė. **Profesinio pasirinkimo veiksniai pagal Urbonienę ir Leliūgienę (2004)**

Grupė	Veiksny	Trumpas apibūdinimas
Sociokultūriniai veiksniai	Profesijos statusas	<ul style="list-style-type: none"> • tai svarbus darbo karjeros rodiklis; • jis priklauso nuo tam tikroje kultūroje susiformavusių įvairių aplinkybių, nuo visuomeninių, socialinių, ekonominių ir kt. veiksnių; • jį nulemia atlyginimo dydis, lyčių pasiskirstymas, karjeros galimybės, paklausa darbo rinkoje, darbo dienos trukmė, darbo sąlygos, išsilavinimo prestižas visuomenėje (Nikončiuk, 1999, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 4).
	Lyčių stereotipai	<ul style="list-style-type: none"> • moteris labiau nei vyrus traukia į globą ir kontaktą su kitais žmonėmis orientuotos profesijos (Lenner-Axelsson, Thylefors, 1991, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 4); • moterims, renkantis profesiją, svarbūs yra tokie veiksniai, kaip vaikų gimdymas ir jų priežiūra; tai skatina rinktis „moteriškas“ profesijas (Hoel, 1995, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 4).
	Socialinis pagrindas	<ul style="list-style-type: none"> • šeimos įtaka; • mokyklos reikšmė; • finansinė padėtis; • sveikata; • socialinės problemos.
Asmenybiniai veiksniai	Profesinis pašaukimas	<ul style="list-style-type: none"> • tai motyvinių, potencinių ir charakterologinių individų savybių derinys, teikiantis galimybę pasirinkti profesiją, vėliau jausti pasitenkinimą atliekamu darbu ir jo rezultatais (Jovaiša, 1993, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 4); • profesinis pašaukimas išreiškia individo išgyvenimus, kylančius sąlytyje su tam tikra veikla ir pagrįstus vidinėmis nuostatomis (Laužackas, 1999, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 5); • pašaukime glūdi individo tinkamumo pasirinktai profesijai savimonė ir siekis ją įgyvendinti (Kavaliauskienė, 2001, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 5); • tai ypač svarbus profesinio pasirinkimo motyvacijos raiškos veiksnys.
	Profesinis interesas	<ul style="list-style-type: none"> • tai sudėtingas dinaminis kompleksas, jungiantis tokias asmenybės savybes kaip: konkrečios profesinės veiklos poreikį, profesinius idealus, polinkius ir su profesine veikla susijusias vertybines orientacijas bei pasaulėžiūrą (Kregždė, 1988, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 5); • kuo stipresnis profesinis interesas, tuo silpniau individas suvokia įdedamas valios ir pažintines pastangas, jausdamas mažesnę nuovargį ir įtampą.
	Profesinis tinkamumas	<ul style="list-style-type: none"> • individas įvertina savo tinkamumą profesijai, atsižvelgdamas į savo asmenybę. Identifikuodamas save su konkrečiu profesiniu vaidmeniu, individas išugdo didesnę profesinio pasirinkimo motyvaciją.
	Asmeniniai motyvai	<ul style="list-style-type: none"> • individo motyvai yra organiniai, emociniai, socialiniai, kognityviniai ir aktyvumo (Madsen, 1986, cituoja Urbonienę ir Leliūgienę, 2004, p. 5). Pastaroji motyvų grupė siejasi su savęs realizavimo ir laimėjimo kategorijomis, kurioms įtaką daro individo pasaulėžiūra, vertybės, nuostatos, idealai, savirealizacijos siekis ir pan.

Nors mokslininkai skirtingai aprašo profesijos pasirinkimui įtaką darančius veiksnius jų svarbos, skirstymo bei kiekybės atžvilgiu, vis gi galima teigti, jog iš esmės mokslininkų nuomonės nesiskiria, veikiau – viena kitą papildo. Šiame darbe pateikta mokslinės literatūros analizė leidžia teigti, jog visus aukščiau įvardytus veiksnius galima suskirstyti į dvi grupes:

- veiksniai, priklausantys nuo individo,
- veiksniai, priklausantys nuo aplinkos.

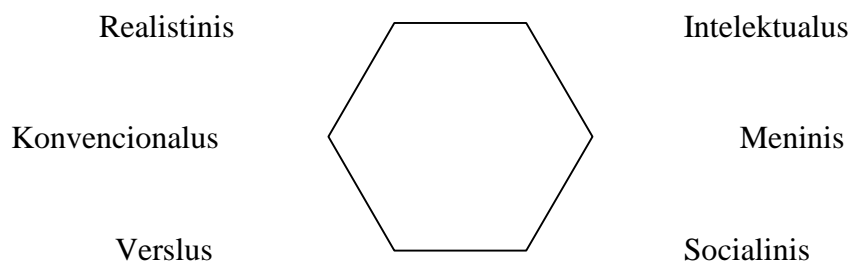
Tačiau griežta šių dviejų grupių skirtis būtų neteisinga, nes kiekvienas individas veikia aplinką ir yra pats veikiamas aplinkos. Kitaip tariant, kalbant apie profesijos rinkimąsi, kalbama apie visų aukščiau įvardytų veiksnių sąveikos rezultatą. Tačiau svarbiausias vaidmuo ir atsakomybė už karjerą, o taip pat ir už pasirinktą profesiją, kaip teigia R. Kučinskienė (2003, p. 67), vis gi tenka pačiam individui. Autorė mano, kad neįmanoma planuoti kito žmogaus karjeros, nes tik pats individas žino savo lūkesčius, viltis, troškimus ir siekius (Kučinskienė, 2003, p. 67). Kiekvienas asmuo yra individualus ir nepakartojamas, todėl tik jis pats gali prisiimti visišką atsakomybę už savo ateitį (Pukelis, Navickienė, 2006, p. 51). Taigi galutinis profesinis apsisprendimas yra kiekvieno jauno žmogaus laisvo apsisprendimo ir pasirinkimo reikalas (Beresnevičienė, 1990, p. 65).

1.4.3. Asmenybė ir profesinė aplinka

Daugelis mokslininkų (Beresnevičienė, 1995; Kučinskienė, 2003; Bergmann, 2005; Vannotti, 1005; Joerin Fux, 2006 ir kt.), nagrinėjančių profesijos rinkimosi ypatumus, remiasi J. Holland sukurta asmenybės ir profesinės aplinkos atitikimo teorija. M. Vannotti (2005, p. 12) teigia, jog ši J. Holland teorija yra viena populiariausių teorijų atliekant karjeros tyrimus.

J. Holland teorija grindžiama teiginiu, kad individus traukia profesijos, atitinkančios tam tikras jų ypatybes. Savo ir profesijos vaizdinių lyginimas ir šio lyginimo rezultato priėmimas arba atmetimas yra pagrindinė profesijos pasirinkimo dominantė (Kučinskienė, 2003, p. 73).

J. Holland teorijoje išskiriami šeši asmenybės tipai ir tiek pat juos atitinkančių profesinės aplinkos tipų (10 pav.):

10 pav. **J. Holland asmenybės ir profesinės aplinkos atitikimo modelis**
(pagal R. Kučinskienę, 2003, p. 74)

R. Kučinskienė (2003, p. 75-76), remdamasi J. Holland, šiuos asmenybių tipus aprašo taip:

Realistinis tipas – asmenybė veikia konkrečiai, vengia tikslų ir uždavinių, kuriems būtini intelektualiniai, meniniai ar socialiniai gebėjimai. Tai vyriškas, nesocialus, emociškai stabilus, materialistiškas tipas. Pirmenybę teikia žemės ūkio, techniškomis, inžinerinėms profesijoms. Patinka veikla, kurioje dominuoja motoriniai įgūdžiai, technika, įranga, gamta, kūno kultūra, sportas, amatai. Vengia lyderio, vadovo vaidmens. Mėgsta stereotipišką vyrišką veiklą ir fizinį darbą. Nemėgstamos socialinės profesijos.

Intelektualus tipas – sąveikauja su aplinka per intelektą, manipuliuoja idėjomis, žodžiais ar simboliais. Pirmumą teikia moksliniam darbui, teoriniams uždaviniams, skaitymui, užsienio kalboms, kūrybinei veiklai. Šio tipo žmonės linkę į mokslą, originalūs, nepriklausomi, pasitikintys savimi, emociškai stabilūs, bet nepraktiški. Nemėgstamos profesijos susijusios su verslu.

Meninis tipas – problemas sprendžia remdamasis savo įgūdžiais ir fantazijomis. Pirmenybę teikia muzikai, menui, literatūrai, dramai. Nemėgsta veiklos, reikalaujančios vyriškumo (automobilių remontas, sportas). Mano esąs nesocialus, moteriškas, jautrus, impulsyvus, uždaras, lankstus. Nemėgsta konvencionalių profesijų.

Socialinis tipas – šio tipo asmenybių pagrindinis požymis yra socialinės interakcijos ir buvimo šalia kitų žmonių poreikis. Pirmumą teikia pedagoginėms, terapinėms, religinėms profesijoms, kuriose dirbama su žmonėmis padedant jiems, mokant juos, teikiant paslaugas. Save vertina kaip socialų, nuoširdų, atsakingą, konservatyvų, išsiauklėjusį asmenį; save laiko lyderiu, iškalbingu pašnekovu, populiariu ir šiek tiek agresyviu asmeniu. Labiausiai nemėgstamos realistinės profesijos.

Verslus tipas – tai ekstravertai, mėgstantys valdžią, dominavimą ir kitų įtakingumą. Pirmumą teikia veiklai, kuri tenkina pripažinimo ir valdžios poreikius. Nemėgsta

veiklos, susijusios su rankų darbu, daiktais. Save laiko socialiu, nuoširdžiu, avantiūristišku, impulsyviu ir emociškai stabiliu. Mieliausiai renkasi verslo profesijas, nemėgstamos realistinės profesijos.

Konvencionalus tipas – mėgsta aiškias struktūras ir tvarką, mielai dirba įvairiose raštinėse ir kontorose, patinka įvairūs skaičiavimo darbai. Problemų sprendimai stereotipiški, korektiški ir neoriginalūs. Aplinkiniams daro tvarkingo, socialaus ir konservatyvaus asmens įspūdį. Pirmumą teikia tarnautojo, buhalterio profesijoms; labiausiai nemėgsta meno profesijų (Kučinskienė, 2003, p. 75-76).

S. Joerin Fux (2006, p. 74-75) pateikia susistemintą šių šešių asmenybės tipų aprašą (2 lentelė). Šis autorės aprašas iš esmės nesiskiria nuo R. Kučinskienės (2003, p. 75-76) asmenybių tipų apibūdinimo, tačiau šie du aprašai vienas kitą papildo.

2 lentelė. Asmenybių tipai (pagal Joerin Fux, 2006)

Rubrika	Tipas	Apibūdinimas
Interesai	Realistinis	Rankų darbas, fizinis darbas; Darbas su įvairiais daiktais, techniniais prietaisais, mašinomis ir pan.; Darbas gamtoje, atvirose patalpose; Konkreti praktinė veikla, aiškus matomas veiklos rezultatas.
	Intelektualus	Darbas galva (mąstymas); Tyrinėjimas, analizavimas, stebėjimas ir pan.; Intelektinis problemų sprendimas; Žinių įgijimas, mokymasis naudojant mokslines metodikas.
	Meninis	Menas, kultūra; Meninė, kuriamoji veikla, muzikavimas; Darbas su kalba (tekstais), užsienio kalba; Darbas su idėjomis, idealais.
	Socialinis	Žmonės / socialinė pagalba, patarimas, terapija, gydymas, slauga; Auklėjimas, mokymas, lavinimas; Rūpinimasis žmonių problemomis.
	Verslusis	Žmonės / vadyba, organizavimas, vadovavimas; Įtaka, įtikinimas, pardavimas, ekonominis planavimas.
	Konvencionalus	Duomenys, skaičiai informacija, tekstai, korespondencija; Darbas biure; Taisyklės (normos), tikslumas, tvarka, kontrolė, tikrinimas; Patyrimas, detalus tikslus darbas pagal iš anksto nustatytą tvarką.
Gebėjimai	Realistinis	Rankų miklumas (meistriškumas); kūno koordinacija, atsparumas; Technikos išmanymas, gebėjimas valdyti įrankius ir mašinas.
	Intelektualus	Matematiniai-analitiniai ir moksliniai gebėjimai; Smalsumas, žingeidumas; Tyrimų idėjos ir technikos.
	Meninis	Kūrybingumas, atsidavimas idealams; Kalbinės ir meninės raiškos gebėjimai; Estetikos suvokimas; Muzikiniai gebėjimai ir pan.

	Socialinis	Gebėjimas įsijausti, jautrumas; Pedagoginiai gebėjimai, rūpestingumas; Problemų sprendimas, paslaugumas; Kantrybė dirbant su žmonėmis (auklėjant, slaugant).
	Verslusis	Ekonominis mąstymas, organizuotumas; Vadybinė kompetencija, gebėjimas įtikinti; Gestika (reikalinga pardavėjams); Pasitikėjimas savimi, tinkamas savęs pateikimas /pristatymas.
	Konven- cionalus	Gebėjimas įvesti tvarką, pritaikyti sistemą; Gebėjimas laikytis taisyklių ir jas toleruoti; Buhalteriniai-skaičiavimo gebėjimai; Tolerancija monotonijai.
Asmeninės savybės	Realistinis	Prisirišęs prie gamtos, atviras, nuoširdus, vengiantis konfliktų; „Tvirtai stovintis ant žemės“; Tvirtas, miklių rankų gabus technikai.
	Intelek- tualus	Mąstantis, analizuojantis, mėgstantis eksperimentuoti, besidomintis mokslu, išsilavinęs, racionalus, intelektualus.
	Meninis	Kūrybingas, turintis daug fantazijos, intuityvus, meniškas, jausmingas, originalus, savitas.
	Socialinis	Paslaugus, geraširdis, draugiškas, kalbus, rūpestingas, altruistiškas, ištikimas, linkęs bendrauti.
	Verslusis	Aktyvus, siekiantis tikslo, beatodairiškai drąsus, dinamiškas, mėgstantis užmegzti ryšius, atsakingas, gebantis vadovauti.
	Konven- cionalus	Kruopštus, tikslus, tvarkingas, pareigingas, prisitaikantis, atsargus, sąžiningas.
Vertybės, tikslai	Realistinis	Technika, rankų darbas; Apčiuopiamas veiklos produktas, tiesioginis panaudojimas; Sąžiningumas, „sveikas protas“.
	Intelek- tualus	Žinios, mokymasis, naujovės; Intelektiniai gebėjimai, mąstymo nepriklausomybė.
	Meninis	Meninė raiška (idėjų, vertybių, jausmų ir pan.); Netradiciškumas; Kultūra; Menininko gyvenimas, laisvė.
	Socialinis	Pagalba žmonėms, santykių gerinimas; Korektiškumas, socialinė lygybė.
	Verslusis	Finansinė sėkmė; Atsakomybė, vadovaujanti pozicija, prestižas, karjera.
	Konven- cionalus	Prisitaikymas; Visuomeninės normos, tvarka, švara, pasitikėjimas; Planavimas, finansų valdymas.
Profesijos	Realistinis	Dailidė, mechanikas, elektrikas, žemdirbys ir pan.
	Intelek- tualus	Fizikas, biologas, tyrinėtojas, laborantas ir pan.
	Meninis	Muzikantas, šokėjas, aktorius, dizaineris, dailininkas, rašytojas ir pan.
	Socialinis	Mokytojas, slaugytojas, psichoterapeutas, socialinis darbuotojas ir pan.
	Verslusis	Vadybininkas, finansininkas, pardavėjas, reklamos agentas, politikas ir pan.
	Konven- cionalus	Prekybininkas, banko darbuotojas, korespondentas, sekretorius ir pan.

Profesinė aplinka	Realistinis	Profesijos susijusios su rankų darbu, technika bei žemės ūkiu.
	Intelektualus	Profesijos susijusios su moksliniais tyrimais.
	Meninis	Menas, kultūra, teatras, kinas, mada, muzika, žurnalistika, grafika, dizainas ir pan.
	Socialinis	Švietimas, socialinė pagalba, sveikatos apsauga ir pan..
	Verslusis	Vadyba, pardavimai, reklama, ekonomika ir pan.
	Konvencionalus	Paslaugų teikimas, valdymas, biuro paslaugos ir pan..

R. Kučinskienė (2003, p. 77) teigia, kad svarbi Holland teorijos prielaida yra tai, kad individus traukia tam tikri profesinėje aplinkoje siūlomi vaidmenys, kurie tenkina asmeninius poreikius ir todėl teikia pasitenkinimą. Ir priešingai, individų, kurie privalo atlikti jų netenkinančius profesinius vaidmenis jiems svetimoje profesinėje aplinkoje, karjera bus nesėkminga ir neteikianti pasitenkinimo.

Karjeros sprendimus, pagal Holland teoriją, lemia profesinis informuotumas ir asmeninio profesijos atitikimo lygis (Kučinskienė, 2003, p. 77). Čia galima išvelgti jau anksčiau šiame darbe aptartus profesijos rinkimąsi lemiančius veiksnius – savęs pažinimą, profesijų ypatumų arba profesijų reikalavimų darbuotojui pažinimą bei santykio tarp profesijos reikalavimų ir savo išgalių adekvatų įvertinimą.

Apibendrinant galima teigti, kad profesijos rinkimasis yra ilgas, tačiau baigtinis procesas, leidžiantis individui pradėti asmeninę karjerą. Profesijos rinkimosi procesui įtaką daro įvairūs vidiniai (tiesiogiai susiję su individu) ir išoriniai (susiję su individo aplinka) veiksniai, tačiau šie veiksniai, nagrinėjant profesijos rinkimąsi, negali būti griežtai vieni nuo kitų atskirti, nes individas betarpiškai sąveikauja su jį supančia aplinka.

2. LIETUVIŲ IR LENKŲ MOKYKLŲ MOKINIŲ PROFESIJOS RINKIMOSI VEIKSNIAI

2.1. TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimo tikslas: Nustatyti lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi veiksnius.

Tyrimo organizavimas: Šio tyrimo instrumentu pasirinkta profesorės habil. dr. D. Beresnevičienės (1995, p. 276-279) sudaryta anketa. Kadangi ši anketa skirta nuolatinį mokymąsi, bet ne profesijos rinkimąsi, lemiančių veiksnių tyrimui, ji buvo modifikuota ir, remiantis mokslinės literatūros analize, pritaikyta šiam – lietuvių ir lenkų mokinių profesijos rinkimosi ypatumų tyrimui (1 priedas). Lenkų tautybės mokiniams ši anketa buvo pateikta lenkų kalba (2 priedas).

Anketinė apklausa buvo vykdoma Vilniaus raj. Mickūnų vidurinėje mokykloje, Vilniaus raj. Eitminiškių vidurinėje mokykloje (lenkiškos mokyklos), Vilniaus Antakalnio vidurinėje mokykloje, bei Kelmės raj. Kražių gimnazijoje (lietuviškos mokyklos). Anketinė apklausa buvo vykdoma 2008 m. rugsėjo – lapkričio mėnesiais. Tyrime dalyvavo 10-12 klasių mokiniai. Šių klasių mokiniai pasirinkti dėl to, kad būtent šiems mokiniams profesijos pasirinkimo klausimas yra vienas aktualiausių. Anketos užpildymui mokiniams buvo skirtas vienos pamokos laikas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros bei dokumentų turinio analizė, anketinė apklausa, statistinės analizės metodai (aprašomoji statistika, vidurkio palyginimas, koreliacinė analizė, χ^2 nepriklausomumo kriterijus).

Duomenų apdorojimas: tyrimo metu gauti duomenys buvo apdoroti naudojant kompiuterinę programą „SPSS Statistics 12“.

Tiriamieji: Tyrime dalyvavo 210 lietuvių ir lenkų mokinių – 87 berniukai ir 123 mergaitės, iš jų 108 lietuviai ir 102 lenkai. Amžiaus intervalas – nuo 16 iki 19 metų. Demografiniai tiriamųjų duomenys pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. **Tiriamųjų demografiniai duomenys.**

	N=210	%
Lytis		
Berniukai	87	41,4
Mergaitės	123	58,6
Tautybė		
Lietuviai	108	51,4
Lenkai	102	48,6

4 lentelėje pateikti duomenys apie tiriamųjų pasiskirstymą pagal lytį atskirose tautybės grupėse.

4 lentelė. Pasiskirstymas pagal lytį atskirose tautybės grupėse.

	N=210	%
Lietuviai	108	
Berniukai	55	50,9
Mergaitės	53	49,1
Lenkai	102	
Berniukai	70	68,6
Mergaitės	32	31,4

2.2. TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ

Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje palyginimas

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad mokinių profesiniam apsisprendimui didelę įtaką daro mokykla. Mokykloje įgyta patirtis neišvengiamai atsispindi tolesnėje profesinėje bei asmeninėje veikloje. Todėl, pradėdant analizuoti lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi veiksnius, verta panagrinėti mokinių patiriamus sunkumus mokykloje bei juos aptarti.

Naudodami Stjudento T kriterijų nepriklausomoms imtims palyginti palyginoje, ar yra statistiškai reikšmingų skirtumų tarp lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje. Rezultatai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje palyginimas

Patiriami sunkumai	Lietuviai		Lenkai		T-testo rezultatai		
	\bar{x}	σ	\bar{x}	σ	t	df	p
Sunku atlikti namų darbus	6,50	2,374	5,53	2,028	3,177	208	0,002
Sunku prisiversti mokytis neįdomius dalykus	8,27	2,017	8,98	1,623	-2,808	208	0,005
Per sudėtinga mokymo programa	8,07	1,599	6,13	2,536	6,694	208	0,000
Sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų	5,58	1,968	4,18	2,122	4,985	208	0,000
Per didelis mokymo tempas	7,33	2,127	5,71	3,110	4,447	208	0,000
Atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų	4,29	2,276	3,20	1,960	3,713	208	0,000
Nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema	6,27	1,946	6,07	2,499	0,649	208	0,517
Nesutarėte su klasės draugais	2,31	2,026	1,67	1,655	2,530	208	0,012
Neįdomu	5,36	2,515	5,65	3,104	-0,735	208	0,463

Iš lentelės matome, kad esama statistiškai reikšmingų skirtumų. Lietuvių mokyklų mokiniams daugiau sunkumų kėlė namų darbai ($t=3,177$, $p=0,002$), per sudėtinga mokymo programa ($t=6,694$, $p=0,000$), prisitaikymas prie mokytojų reikalavimų ($t=4,985$, $p=0,000$), per didelis mokymo tempas ($t=4,447$, $p=0,000$), atsilikimas nuo mokslo draugų ir jų nepasivijimas ($t=3,713$, $p=0,000$), nesutarimai su klasės draugais ($p=2,530$, $p=0,012$) lyginant su lenkų mokyklų mokiniais. Tuo tarpu lenkų mokyklų mokiniams sunkiau buvo prisiversti mokytis neįdomius dalykus ($t= -2,208$, $p=0,005$). Taigi lietuvių mokyklų mokiniams sunkiau prisitaikyti prie sudėtingo mokymo(si) proceso bei didelio mokymo(si) tempo, tuo tarpu lenkų mokyklų mokiniams sunkiau mokytis tai, kas, jų nuomone, neįdomu.

Analizavome lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje koreliacijas (6 ir 7 lentelės).

6 lentelė. **Lietuvių mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje koreliacija**

	SU1	SU2	SU3	SU4	SU5	SU6	SU7	SU8	SU9
SU1	1	-0,120	0,308	0,227	0,435	0,160	-0,031	0,231	0,056
	0,000	0,216	0,001	0,018	0,000	0,098	0,747	0,016	0,568
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU2	-0,120	1	-0,105	-0,136	-0,278	-0,119	0,222	-0,039	0,344
	0,216	0,000	0,280	0,159	0,004	0,221	0,021	0,687	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU3	0,308	-0,105	1	-0,082	0,446	0,020	0,276	0,177	-0,060
	0,001	0,280	0,000	0,398	0,000	0,839	0,004	0,066	0,536
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU4	0,227	-0,136	-0,082	1	0,342	0,446	0,400	0,340	-0,041
	0,018	0,159	0,398	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,673
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU5	0,435	-0,278	0,446	0,342	1	0,080	0,285	0,056	-0,030
	0,000	0,004	0,000	0,000	0,000	0,408	0,003	0,567	0,760
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU6	0,160	-0,119	0,020	0,446	0,080	1	0,109	0,558	-0,049
	0,098	0,221	0,839	0,000	0,408	0,000	0,261	0,000	0,612
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU7	-0,031	0,222	0,276	0,400	0,285	0,109	1	0,177	0,173
	0,747	0,021	0,004	0,000	0,003	0,261	0,000	0,066	0,074
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU8	0,231	-0,039	0,177	0,340	0,056	0,558	0,177	1	0,084
	0,016	0,687	0,066	0,000	0,567	0,000	0,066	0,000	0,388
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU9	0,056	0,344	-0,060	-0,041	-0,030	-0,049	0,173	0,084	1
	0,568	0,000	0,536	0,673	0,760	0,612	0,074	0,388	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

Paiškinimai:

- SU – patiriami sunkumai besimokant mokykloje
- SU1 – „sunku atlikti namų darbus“
- SU2 – „sunku prisiversti mokytis neįdomius dalykus“
- SU3 – „per sudėtinga mokymo programa“
- SU4 – „sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų“
- SU5 – „per didelis mokymo tempas“
- SU6 – „atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų“
- SU7 – „nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“
- SU8 – „nesutarėte su klasės draugais“
- SU9 – „neįdomu“

Aukščiau esančioje lentelėje pateiktos lietuvių mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje koreliacijos. Matome, kad „sunku atlikti namų darbus“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „per sudėtinga mokymo programa“ ($r=0,308$, $p=0,001$), „sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų“ ($r=0,227$, $p=0,018$), „per didelis mokymo tempas“ ($r=0,435$, $p=0,000$), „nesutarėte su klasės draugais“ ($r=0,231$, $p=0,016$). „Sunku prisiversti mokytis neįdomius dalykus“ statistiškai reikšmingai neigiamai koreliuoja su „per didelis mokymo tempas“ ($r= -0,278$, $p=0,004$), teigiamai su „nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,222$, $p=0,021$), „neįdomu“ ($r=0,344$, $p=0,000$). „Per sudėtinga mokymo programa“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su „per didelis mokymo tempas“ ($r=0,446$, $p=0,000$), „nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,276$, $p=0,004$). „Sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „per didelis mokymo tempas“ ($r=0,342$, $p=0,000$), „atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų“ ($r=0,446$, $p=0,000$), „nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,400$, $p=0,000$), „nesutarėte su klasės draugais“ ($r=0,340$, $p=0,000$). „Per didelis mokymo tempas“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,285$, $p=0,003$). „Atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su „nesutarėte su klasės draugais“ ($r=0,558$, $p=0,000$).

7 lentelė. **Lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje koreliacija**

	SU1	SU2	SU3	SU4	SU5	SU6	SU7	SU8	SU9
SU1	1	-0,060	0,480	0,459	0,537	0,285	0,237	0,437	0,288
	0,000	0,549	0,000	0,000	0,000	0,004	0,016	0,000	0,003
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU2	-0,060	1	0,135	0,096	0,103	-0,126	0,191	0,031	0,293
	0,549	0,000	0,175	0,338	0,304	0,206	0,055	0,759	0,003
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU3	0,480	0,135	1	0,515	0,646	0,326	0,296	0,414	0,264
	0,000	0,175	0,000	0,000	0,000	0,001	0,003	0,000	0,007
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

SU4	0,459	0,096	0,515	1	0,584	0,622	0,485	0,251	0,035
	0,000	0,338	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,011	0,726
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU5	0,537	0,103	0,646	0,584	1	0,430	0,446	0,300	0,298
	0,000	0,304	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,002
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU6	0,285	-0,126	0,326	0,622	0,430	1	0,393	0,329	-0,137
	0,004	0,206	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,171
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU7	0,237	0,191	0,296	0,485	0,446	0,393	1	0,135	-0,001
	0,016	0,055	0,003	0,000	0,000	0,000	0,000	0,177	0,995
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU8	0,437	0,031	0,414	0,251	0,300	0,329	0,135	1	0,416
	0,000	0,759	0,000	0,011	0,002	0,001	0,177	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU9	0,288	0,293	0,264	0,035	0,298	-0,137	-0,001	0,416	1
	0,003	0,003	0,007	0,726	0,002	0,171	0,995	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

Aukščiau esančioje lentelėje pateiktos lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų besimokant mokykloje koreliacijos. Matome, kad “sunku atlikti namų darbus” statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su “per sudėtinga mokymo programa“ ($r=0,480$, $p=0,000$), “sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų“ ($r=0,459$, $p=0,000$), “per didelis mokymo tempas“ ($r=0,537$, $p=0,000$), “atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų“ ($r=0,285$, $p=0,004$), “nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,237$, $p=0,016$), “nesutarėte su klasės draugais“ ($r=0,437$, $p=0,000$), “neįdomu“ ($r=0,288$, $p=0,003$). “Sunku prisiversti mokyti neįdomius dalykus” statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su “neįdomu“ ($r=0,293$, $p=0,003$). “Per sudėtinga mokymo programa” statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su “sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų“ ($r=0,515$, $p=0,000$), “per didelis mokymo tempas“ ($r=0,646$, $p=0,000$), “atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų“ ($r=0,326$, $p=0,001$), “nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,296$, $p=0,003$), “nesutarėte su klasės draugais“ ($r=0,414$, $p=0,000$), “neįdomu“ ($r=0,264$, $p=0,007$). “Sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų” statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su “per didelis mokymo tempas“ ($r=0,584$, $p=0,000$), “atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų“ ($r=0,622$, $p=0,000$), “nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,485$, $p=0,000$), “nesutarėte su klasės draugais“ ($r=0,251$, $p=0,011$). “Per didelis mokymo tempas” statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su “atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų“ ($r=0,430$, $p=0,000$), “nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,446$, $p=0,000$), “nesutarėte su klasės draugais“ ($r=0,300$, $p=0,002$), “neįdomu“ ($r=0,298$, $p=0,002$). “Atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų” statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su “nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema“ ($r=0,393$, $p=0,000$), “nesutarėte su

klasės draugais“ ($r=0,329$, $p=0,001$). Taip pat yra statistiškai reikšmingas teigiamas ryšys tarp “nesutarėte su klasės draugais“ ir “neįdomu“ ($r=0,416$, $p=0,000$).

Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvai

8 lentelė. Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių tolesnio mokymosi/studijų motyvų palyginimas

Motyvai	Lietuviai		Lenkai		T-testo rezultatai		
	\bar{x}	σ	\bar{x}	σ	t	df	p
Ketinate toliau mokytis	8,98	1,353	7,20	3,907	4,473	208	0,000
Norite tobulinti save kaip asmenybę	7,94	2,117	5,41	3,352	6,584	208	0,000
Norite įgyti bakalauro diplomą	8,08	1,845	7,09	3,395	2,659	208	0,008
Atsitiktinės aplinkybės	3,97	2,366	3,74	2,286	0,737	208	0,462
Dėl prestižo	4,54	2,306	5,25	2,571	-2,133	208	0,034
Didesnis atlyginimas	7,34	1,920	5,40	2,678	6,060	208	0,000
Norite geriau pasirengti	6,06	2,059	4,24	2,696	5,516	208	0,000
Savigarba	5,85	2,355	5,19	2,757	1,884	208	0,061
Galimybė būti nepriklausomu	7,31	2,326	4,88	3,188	6,317	208	0,000

Matome, kad lietuvių mokyklų mokinių pasirinkimą studijuoti labiau sąlygoja ketinimas toliau mokytis ($t=4,473$, $p=0,000$), noras tobulinti save kaip asmenybę ($t=6,584$, $p=0,000$), noras įgyti bakalauro diplomą ($t=2,659$, $p=0,008$), didesnis atlyginimas ($t=2,678$, $p=0,000$), noras geriau pasirengti ($t=5,516$, $p=0,000$), galimybė būti nepriklausomu ($t=3,188$, $p=0,000$) lyginant su lenkų mokyklų mokiniais. Tuo tarpu lenkų mokyklų mokiniams svarbesnis motyvas buvo prestižas ($t=-2,133$, $p=0,034$).

Remiantis šiais rezultatais bei šiame darbe analizuota mokslinė literatūra galima daryti prielaidą, kad lietuvių mokyklų mokiniai labiau orientuojasi į asmeninę karjerą (noras tobulinti save kaip asmenybę, noras geriau pasirengti ir pan.), o lenkų mokyklų mokiniai – į organizacinę karjerą (prestižas).

Paanalizavus aukščiau įvardytų lietuvių mokyklų mokinių tolesnio mokymosi motyvų bei veiksmų, lemsiančių profesinį apsisprendimą koreliacijas (3 priedas, 9 lentelė) paaiškėjo, kad noras mokytis toliau susijęs su galimybe įgyti įdomų darbą, pomėgiais bei gabumais konkrečiam darbui, taip pat su draugų ir tėvų įtaka. Juo labiau siekiama tobulinti save kaip asmenybę, tuo labiau kreipiamas dėmesys į specialybės paklausą, ar įdomus pats darbas, į karjeros galimybes, bei galimybę save realizuoti. Noras įgyti diplomą siejamas su gabumais konkrečiam darbui, pomėgiais bei galimybe save realizuoti. Tai reiškia, kad studijas mokiniai renkasi tikslingai.

Didesnis atlyginimas teigiamai koreliuoja su įdomiu darbu, specialybės paklausa bei karjeros galimybėmis. Noras geriau pasirengti tiesiogiai susijęs su noru dirbti įdomų ir paklausų darbą, pakankamai uždirbti, galimybe realizuoti save bei siekti karjeros. Juo labiau siekiama būti nepriklausomu, tuo didesnis dėmesys kreipiamas į specialybės paklausą darbo rinkoje ir tenkinantį atlyginimą.

Lenkų mokyklų mokiniams svarbesnis motyvas buvo prestižas. Paanalizavus šio motyvo bei veiksmų, lemiančių profesinį apsisprendimą koreliacijas (3 priedas, 10 lentelė) matyti, kad siekiant prestižo dėmesys kreipiamas į tai, ar įdomus darbas, ar tenkinantis atlyginimas, taip pat į gabumus konkrečiam darbui. Kuo labiau siekiama prestižo, tuo didesnė tėvų įtaka.

Paanalizavus lietuvių mokyklų mokinių išskirtų tolesnio mokymosi motyvų bei darbo rinkimosi motyvų koreliacijas (3 priedas, 13 lentelė) matyti, kad ketinimas mokytis toliau susijęs su prestižu renkantis darbą, didesniu atlyginimu bei galimybe tobulėti. Juo labiau siekiama tobulėti kaip asmenybei, tuo labiau renkantis darbą kreipiamas dėmesys į galimybę būti nepriklausomu, galimybę save realizuoti, galimybę kurti, būti tarp bendraminčių. Noras įgyti diplomą tiesiogiai susijęs su prestižu, galimybe realizuoti save, galimybe būti nepriklausomu bei poreikiu būti įvertintam. Juo labiau siekiama geriau pasirengti, tuo labiau renkantis darbą akcentuojamas poreikis būti tarp bendraminčių, galimybė būti nepriklausomu, galimybė kurti ir tobulėti, taip pat noras valdyti kitus.

Lenkų mokyklų mokiniams, kaip minėta, svarbesnis motyvas – prestižas. Paanalizavus šio motyvo ir darbo rinkimosi motyvų koreliacijas (3 priedas, 14 lentelė) paaiškėjo, kad juo labiau siekiama prestižo, tuo labiau renkantis darbą akcentuojamas atlyginimas, prestižas, galimybė kurti bei realizuoti save, poreikis būti nepriklausomu ir būti įvertintu.

9 ir 10 lentelėse pateikiamos tolesnio lietuvių mokyklų ir lenkų mokyklų mokinių mokymosi motyvų koreliacijos.

9 lentelė. **Lietuvių mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų koreliacijos.**

	SA1	SA2	SA3	SA4	SA5	SA6	SA7	SA8	SA9
SA1	1	-0,030	0,053	-0,286	0,111	-0,059	-0,127	0,289	-0,197
	00,000	0,760	0,586	0,003	0,253	0,546	0,190	0,002	0,041
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA2	-0,030	1	0,035	0,224	0,046	0,306	0,192	0,085	-0,074
	0,760	00,000	0,722	0,020	0,634	0,001	0,047	0,384	0,445
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA3	0,053	0,035	1	-0,158	0,090	-0,217	0,090	-0,081	0,260
	0,586	0,722	00,000	0,103	0,352	0,024	0,355	0,405	0,007
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

SA4	-0,286	0,224	-0,158	1	0,359	0,410	0,417	0,063	0,175
	0,003	0,020	0,103	0,000	0,000	0,000	0,000	0,517	0,070
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA5	0,111	0,046	0,090	0,359	1	0,205	0,208	0,156	0,129
	0,253	0,634	0,352	0,000	0,000	0,033	0,031	0,107	0,182
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA6	-0,059	0,306	-0,217	0,410	0,205	1	0,378	0,385	0,242
	0,546	0,001	0,024	0,000	0,033	0,000	0,000	0,000	0,012
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA7	-0,127	0,192	0,090	0,417	0,208	0,378	1	0,447	0,471
	0,190	0,047	0,355	0,000	0,031	0,000	0,000	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA8	0,289	0,085	-0,081	0,063	0,156	0,385	0,447	1	0,512
	0,002	0,384	0,405	0,517	0,107	0,000	0,000	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA9	-0,197	-0,074	0,260	0,175	0,129	0,242	0,471	0,512	1
	0,041	0,445	0,007	0,070	0,182	0,012	0,000	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

Paaiškinimai:

SA: Motyvai, turėsiantys įtakos mokymosi / studijų pasirinkimui

SA1 – „ketinate toliau mokytis“

SA2 – „norite tobulinti save kaip asmenybę“

SA3 – „norite įgyti bakalauro diplomą“

SA4 – „atsitiktinės aplinkybės“

SA5 – „dėl prestižo“

SA6 – „didesnis atlyginimas“

SA7 – „norite geriau pasirengti“

SA8 – „savigarba“

SA9 – „galimybė būti nepriklausomu“

Iš 9 lentelėje pateiktų rezultatų matome, kad „ketinate toliau mokytis“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „savigarba“ ($r=0,289$, $p=0,002$) ir neigiamai su „atsitiktinės aplinkybės“ ($r=-0,286$, $p=0,003$) bei „galimybė būti nepriklausomu“ ($r=-0,197$, $p=0,041$). „Norite tobulinti save kaip asmenybę“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „atsitiktinės aplinkybės“ ($r=0,224$, $p=0,020$), „didesnis atlyginimas“ ($r=0,306$, $p=0,001$), „norite geriau pasirengti“ ($r=0,192$, $p=0,047$). „Norite įgyti bakalauro diplomą“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su „galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,260$, $p=0,007$) bei neigiamai su „didesnis atlyginimas“ ($r=-0,217$, $p=0,024$). „Atsitiktinės aplinkybės“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „dėl prestižo“ ($r=0,359$, $p=0,000$), „didesnis atlyginimas“ ($r=0,410$, $p=0,000$), „norite geriau pasirengti“ ($r=0,417$, $p=0,000$). „Dėl prestižo“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su „didesnis atlyginimas“ ($r=0,205$, $p=0,033$) bei „didesnis atlyginimas“ ($r=0,208$, $p=0,031$). „Didesnis atlyginimas“ statistiškai reikšmingai teigiamai siejasi su „norite geriau pasirengti“ ($r=0,378$, $p=0,000$), „savigarba“ ($r=385$, $p=0,000$), „galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,242$, $p=0,012$). „Norite geriau pasirengti“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „savigarba“ ($r=0,447$, $p=0,000$) bei „galimybė būti

nepriklausomu“ ($r=0,471$, $p=0,000$). “Savigarba“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,512$, $p=0,000$).

10 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų koreliacijos.

	SA1	SA2	SA3	SA4	SA5	SA6	SA7	SA8	SA9
SA1	1	0,645	0,825	-0,341	0,399	0,382	0,131	0,326	0,592
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,190	0,001	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA2	0,645	1	0,713	0,053	0,253	0,469	0,040	0,151	0,529
	0,000	0,000	0,000	0,596	0,010	0,000	0,693	0,129	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA3	0,825	0,713	1	-0,182	0,366	0,558	0,120	0,101	0,463
	0,000	0,000	0,000	0,067	0,000	0,000	0,230	0,313	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA4	-0,341	0,053	-0,182	1	0,076	0,153	0,201	-0,005	-0,159
	0,000	0,596	0,067	0,000	0,450	0,124	0,042	0,963	0,110
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA5	0,399	0,253	0,366	0,076	1	0,225	-0,227	0,211	0,238
	0,000	0,010	0,000	0,450	0,000	0,023	0,022	0,033	0,016
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA6	0,382	0,469	0,558	0,153	0,225	1	0,325	0,187	0,392
	0,000	0,000	0,000	0,124	0,023	0,000	0,001	0,060	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA7	0,131	0,040	0,120	0,201	-0,227	0,325	1	0,288	0,245
	0,190	0,693	0,230	0,042	0,022	0,001	0,000	0,003	0,013
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA8	0,326	0,151	0,101	-0,005	0,211	0,187	0,288	1	0,548
	0,001	0,129	0,313	0,963	0,033	0,060	0,003	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA9	0,592	0,529	0,463	-0,159	0,238	0,392	0,245	0,548	1
	0,000	0,000	0,000	0,110	0,016	0,000	0,013	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

Iš lentelės matome, kad “ketinate toliau mokytis“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su “norite tobulinti save kaip asmenybę“ ($r=0,645$, $p=0,000$), “norite įgyti bakalauro diplomą“ ($r=0,825$, $p=0,000$), “dėl prestižo“ ($r=0,399$, $p=0,000$) “savigarba“ ($r=0,326$, $p=0,001$), “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,592$, $p=0,000$) bei neigiamai su “atsitiktinės aplinkybės“ ($r=-0,341$, $p=0,000$). “Norite tobulinti save kaip asmenybę“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su “norite įgyti bakalauro diplomą“ ($r=0,713$, $p=0,000$), “dėl prestižo“ ($r=0,253$, $p=0,010$), “didesnis atlyginimas“ ($r=0,469$, $p=0,000$), “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,529$, $p=0,000$). “Norite įgyti bakalauro diplomą“ statistiškai reikšmingai teigiamai siejasi su “dėl prestižo“ ($r=0,366$, $p=0,000$), “didesnis atlyginimas“ ($r=0,558$, $p=0,000$), “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,463$, $p=0,000$). “Atsitiktinės aplinkybės“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su “norite geriau pasirengti“ ($r=0,201$, $p=0,042$). “Dėl prestižo“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su

“didesnis atlyginimas“ ($r=0,225$, $p=0,023$), “savigarba“ ($r=0,211$, $p=0,033$), “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,238$, $p=0,016$). “Didesnis atlyginimas“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su “norite geriau pasirengti“ ($r=0,325$, $p=0,001$) bei “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,392$, $p=0,000$). “Norite geriau pasirengti“ statistiškai reikšmingai teigiamai siejasi su “savigarba“ ($r=0,288$, $p=0,003$), “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,245$, $p=0,013$) bei “savigarba“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su “galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,548$, $p=0,000$).

Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesinį apsisprendimą lemiančių veiksnių palyginimas

Išanalizavome lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesinį apsisprendimą lemiančių veiksnių skirtumus. Rezultatai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. **Veiksnių, lemiančių profesinį apsisprendimą, palyginimas.**

Veiksniai	Lietuviai		Lenkai		T-testo rezultatai		
	\bar{x}	σ	\bar{x}	σ	t	df	p
Įdomus darbas	8,00	1,860	6,32	3,465	4,402	208	0,000
Gabumai konkrečiam dalykui	7,96	2,263	6,95	3,684	2,413	208	0,017
Tenkinantis atlyginimas	7,57	1,871	5,95	3,364	4,353	208	0,000
Specialybės paklausa darbo rinkoje	6,57	2,786	5,04	2,636	4,096	208	0,000
Tėvų įtaka	5,00	2,502	5,24	2,751	-0,649	208	0,517
Draugų įtaka	3,51	2,497	3,78	2,512	-0,796	208	0,427
Pomėgiai	6,27	2,410	5,86	2,867	1,113	208	0,267
Puikios karjeros galimybės	6,53	2,621	3,53	2,559	8,382	208	0,000
Galimybė save realizuoti	7,00	2,430	5,00	2,699	5,648	208	0,000

Iš lentelėje pateiktų rezultatų matome, kad lietuvių mokyklų mokiniams svarbesni motyvai yra įdomus darbas ($t=4,402$, $p=0,000$), gabumai konkrečiam dalykui ($t=2,413$, $p=0,017$), tenkinantis atlyginimas ($t=4,353$, $p=0,000$), specialybės paklausa rinkoje ($t=4,096$, $p=0,000$), puikios karjeros galimybės ($t=8,382$, $p=0,000$) bei galimybė save realizuoti ($t=5,648$, $p=0,000$).

Čia galima atpažinti teorinėje šio darbo dalyje aptartus tris pagrindinius veiksnius darančius įtaką profesijos pasirinkimui – savęs pažinimą (gabumai konkrečiam dalykui), profesijų pažinimą (įdomus darbas, specialybės paklausa rinkoje) ir santykio adekvatų įvertinimą (galimybė save realizuoti). Svarbu, kad tėvų ir draugų įtaka nėra pagrindiniai motyvai, o tai leidžia daryti prielaidą, kad mokiniai (šiuo atveju lietuvių mokyklų mokiniai) profesinius sprendimus priima sąmoningai ir savarankiškai.

12 lentelė. Veiksnių, lemsiančių lietuvių mokyklų mokinių apsisprendimą, koreliacijos.

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9
M1	1	0,202	0,481	0,083	0,295	-0,064	-0,058	0,234	0,068
	00,000	0,036	0,000	0,393	0,002	0,508	0,548	0,015	0,483
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M2	0,202	1	-0,176	-0,447	0,073	0,111	0,065	0,022	0,404
	0,036	00,000	0,068	0,000	0,455	0,253	0,502	0,819	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M3	0,481	-0,176	1	0,419	0,028	-0,045	0,009	0,382	-0,090
	0,000	0,068	00,000	0,000	0,774	0,642	0,926	0,000	0,352
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M4	0,083	-0,447	0,419	1	-0,142	-0,112	-0,143	0,451	0,079
	0,393	0,000	0,000	00,000	0,142	0,247	0,140	0,000	0,418
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M5	0,295	0,073	0,028	-0,142	1	0,435	0,361	-0,064	-0,181
	0,002	0,455	0,774	0,142	00,000	0,000	0,000	0,510	0,060
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M6	-0,064	0,111	-0,045	-0,112	0,435	1	0,525	-0,293	-0,046
	0,508	0,253	0,642	0,247	0,000	00,000	0,000	0,002	0,635
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M7	-0,058	0,065	0,009	-0,143	0,361	0,525	1	-0,144	0,097
	0,548	0,502	0,926	0,140	0,000	0,000	00,000	0,137	0,316
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M8	0,234	0,022	0,382	0,451	-0,064	-0,293	-0,144	1	0,323
	0,015	0,819	0,000	0,000	0,510	0,002	0,137	00,000	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M9	0,068	0,404	-0,090	0,079	-0,181	-0,046	0,097	0,323	1
	0,483	0,000	0,352	0,418	0,060	0,635	0,316	0,001	00,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

Paiškinimai:

- M1 – „įdomus darbas“
- M2 – „gabumai konkrečiam darbui“
- M3 – „tenkinantis atlyginimas“
- M4 – „specialybės paklausa darbo rinkoje“
- M5 – „tėvų įtaka“
- M6 – „draugų įtaka“
- M7 – „pomėgiai“
- M8 – „puikios karjeros galimybės“
- M9 – „galimybė save realizuoti“

Aukščiau esančioje lentelėje pateikiamos veiksnių, lemsiančių lietuvių mokyklų mokinių profesinį apsisprendimą, koreliacijos. Matome, kad yra statistiškai reikšmingas teigiamas ryšys tarp „įdomus darbas“ ir „gabumai konkrečiam darbui“ ($r=0,202$, $p=0,036$), „tenkinantis atlyginimas“ ($r=0,481$, $p=0,000$), „tėvų įtaka“ ($r=0,295$, $p=0,002$), „puikios karjeros galimybės“ ($r=0,234$, $p=0,015$). „Gabumai konkrečiam darbui“ statistiškai reikšmingai

teigiamai koreliuoja su „galimybė save realizuoti“ ($r=0,404$, $p=0,000$) bei neigiamai su „specialybės paklausa darbo rinkoje“ ($r=-0,447$, $p=0,000$). „Tenkinantis atlyginimas“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su „specialybės paklausa darbo rinkoje“ ($r=0,419$, $p=0,000$), „puikios karjeros galimybės“ ($r=0,382$, $p=0,000$). „Specialybės paklausa darbo rinkoje“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „puikios karjeros galimybės“ ($r=0,451$, $p=0,000$). „Tėvų įtaka“ statistiškai reikšmingai teigiamai siejasi su „draugų įtaka“ ($r=0,435$, $p=0,000$), „pomėgiai“ ($r=0,361$, $p=0,000$). „Draugų įtaka“ statistiškai reikšmingai teigiamai siejasi su „pomėgiai“ ($r=0,525$, $p=0,000$) bei neigiamai su „puikios karjeros galimybės“ ($r=-0,293$, $p=0,002$). „Puikios karjeros galimybės“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė save realizuoti“ ($r=0,323$, $p=0,001$).

Toliau pateikiame lenkų mokyklų mokinių profesinį apsisprendimą lemsiančių veiksnių koreliacijas.

13 lentelė. Veiksnių, lemsiančių lenkų mokinių profesinį apsisprendimą, koreliacijos.

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9
M1	1	0,642	0,845	-0,007	0,394	-0,006	0,369	0,374	0,476
	0,000	0,000	0,000	0,946	0,000	0,956	0,000	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M2	0,642	1	0,434	-0,251	0,345	0,023	0,418	0,145	0,479
	0,000	0,000	0,000	0,011	0,000	0,815	0,000	0,147	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M3	0,845	0,434	1	0,074	0,211	-0,162	0,425	0,404	0,410
	0,000	0,000	0,000	0,460	0,033	0,104	0,000	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M4	-0,007	-0,251	0,074	1	-0,184	0,027	0,005	0,453	0,136
	0,946	0,011	0,460	0,000	0,064	0,790	0,963	0,000	0,172
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M5	0,394	0,345	0,211	-0,184	1	0,592	0,314	-0,106	0,085
	0,000	0,000	0,033	0,064	0,000	0,000	0,001	0,287	0,394
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M6	-0,006	0,023	-0,162	0,027	0,592	1	0,124	-0,099	-0,082
	0,956	0,815	0,104	0,790	0,000	0,000	0,215	0,322	0,414
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M7	0,369	0,418	0,425	0,005	0,314	0,124	1	-0,017	0,247
	0,000	0,000	0,000	0,963	0,001	0,215	0,000	0,865	0,012
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M8	0,374	0,145	0,404	0,453	-0,106	-0,099	-0,017	1	0,618
	0,000	0,147	0,000	0,000	0,287	0,322	0,865	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M9	0,476	0,479	0,410	0,136	0,085	-0,082	0,247	0,618	1
	0,000	0,000	0,000	0,172	0,394	0,414	0,012	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

Iš lentelėje pateiktų rezultatų matome, kad „įdomus darbas“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „gabumai konkrečiam darbui“ ($r=0,642$, $p=0,000$),

„tenkinantis atlyginimas“ ($r=0,845$, $p=0,000$), „tėvų įtaka“ ($r=0,394$, $p=0,000$), „pomėgiai“ ($r=0,369$, $p=0,000$), „puikios karjeros galimybės“ ($r=0,374$, $p=0,000$), „galimybė save realizuoti“ ($r=0,476$, $p=0,000$). „Gabumai konkrečiam darbui“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „tenkinantis atlyginimas“ ($r=0,434$, $p=0,000$), „tėvų įtaka“ ($r=0,345$, $p=0,000$), „pomėgiai“ ($r=0,418$, $p=0,000$), „galimybė save realizuoti“ ($r=0,479$, $p=0,000$) bei neigiamai su „specialybės paklausa darbo rinkoje“ ($r=-0,251$, $p=0,011$). „Tenkinantis atlyginimas“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „tėvų įtaka“ ($r=0,211$, $p=0,033$), „pomėgiai“ ($r=0,425$, $p=0,000$), „puikios karjeros galimybės“ ($r=0,404$, $p=0,000$) bei „galimybė save realizuoti“ ($r=0,410$, $p=0,000$). „Specialybės paklausa darbo rinkoje“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „puikios karjeros galimybės“ ($r=0,453$, $p=0,000$). „Tėvų įtaka“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „draugų įtaka“ ($r=0,592$, $p=0,000$), „pomėgiai“ ($r=0,314$, $p=0,001$). „Pomėgiai“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė save realizuoti“ ($r=0,247$, $p=0,012$), o „puikios karjeros galimybės“ statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su „galimybė save realizuoti“ ($r=0,618$, $p=0,000$).

Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių vertybių palyginimas

Išanalizavome lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių vertybių skirtumus. Rezultatai pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė. Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių vertybių palyginimas

Vertybės	Lietuviai		Lenkai		T-testo rezultatai		
	\bar{x}	σ	\bar{x}	σ	t	df	p
Pinigai	8,15	1,838	7,55	3,023	1,746	208	0,082
Galimybė dirbti mėgstamą darbą	8,15	2,027	6,55	3,452	4,121	208	0,000
Galimybė augti kaip asmenybei	7,21	2,213	5,69	3,093	4,131	208	0,000
Sveikata	8,98	1,504	7,46	3,565	4,067	208	0,000
Sutarimas šeimoje	8,27	1,853	6,57	3,123	4,829	208	0,000
Meilė	8,19	2,062	7,29	3,443	2,314	208	0,022
Gerai santykiai su bendradarbiais	6,34	2,499	5,74	2,789	1,651	205	0,100
Gerai santykiai su vadovais	6,43	2,930	5,19	2,920	3,040	202	0,003
Galimybė kurti	6,01	2,551	5,11	2,655	2,492	205	0,014
Galimybė nuolat augti ir tobulėti kaip specialistui	6,09	2,824	4,84	2,799	3,218	208	0,001
Galimybė valdyti kitus	5,08	3,005	4,51	2,706	1,424	205	0,156
Galimybė būti pačiam sau viršininku	6,20	3,297	4,59	3,087	3,628	205	0,000

Iš lentelėje pateiktų rezultatų matome, kad statistiškai reikšmingų skirtumų nepastebėta įvardijant pinigus, gerus santykius su bendradarbiais bei galimybę valdyti kitus.

Visos kitos vertybės nurodytos anketoje statistiškai reikšmingai svarbesnės lietuvių mokyklų mokiniams, lyginant su lenkų mokyklų mokiniams. Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės lietuvių mokyklų svarbiausiomis laiko tokias vertybes, kaip sveikata, sutarimas šeimoje, meilė ir t.t.. Lenkų mokyklų mokiniams svarbiausios šios vertybės: pinigai, sveikata, meilė ir t.t.

Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvai

Žemiau esančioje lentelėje pateikiame lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvų palyginimą.

15 lentelė. Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvai

Motyvai	Lietuviai		Lenkai		T-testo rezultatai		
	\bar{x}	σ	\bar{x}	σ	t	df	p
Dėl prestižo	5,06	2,395	6,09	2,801	-2,877	208	0,004
Dėl atlyginimo	8,74	1,648	6,80	3,659	4,991	208	0,000
Galimybė realizuoti save	8,02	1,874	6,45	3,275	4,286	208	0,000
Galimybė būti nepriklausomu	7,76	1,933	5,73	3,038	5,821	208	0,000
Poreikis būti tarp bendraminčių	5,31	2,125	4,58	2,155	2,493	208	0,013
Poreikis būti įvertintu	6,70	2,145	5,23	2,501	4,605	208	0,000
Galimybė kurti	5,72	2,237	4,76	2,836	2,724	208	0,007
Galimybė tobulėti	6,65	2,329	4,61	2,881	5,658	208	0,000
Valdyti kitus	4,24	2,583	3,30	2,391	2,723	208	0,007

Iš lentelėje pateiktų rezultatų matome, lenkų mokyklų mokiniams darbas statistiškai reikšmingai svarbesnis dėl prestižo lyginant su lietuvių mokyklų mokiniams ($t = -2,877$, $p = 0,004$), tuo tarpu visi kiti darbo reikalingumo komponentai statistiškai reikšmingai svarbesni lietuviams mokiniams. Labiausiai lietuvių mokyklų mokiniai akcentuoja tokius motyvus, kaip atlyginimas, galimybė realizuoti save, galimybė būti nepriklausomu, poreikis būti įvertintam ir galimybė tobulėti.

Taigi čia vėl galima daryti išvadą, kad lenkų mokyklų mokiniai labiau orientuojasi į organizacinės karjeros sampratą, o lietuvių mokyklų mokiniai – į asmeninės karjeros sampratą.

16 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvų koreliacijos

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
D1	1	0,006	0,114	0,158	0,206	0,051	-0,044	0,171	0,295
	0,000	0,950	0,239	0,102	0,033	0,604	0,650	0,077	0,002
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

D2	0,006	1	-0,283	0,068	0,234	-0,228	-0,055	-0,301	0,184
	0,950	0,000	0,003	0,483	0,015	0,018	0,571	0,002	0,057
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
D3	0,114	-0,283	1	0,257	0,088	0,322	0,113	0,173	-0,084
	0,239	0,003	0,000	0,007	0,367	0,001	0,246	0,074	0,388
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
D4	0,158	0,068	0,257	1	0,351	0,080	-0,063	-0,052	0,143
	0,102	0,483	0,007	0,000	0,000	0,413	0,516	0,592	0,140
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
D5	0,206	0,234	0,088	0,351	1	0,359	0,280	0,323	0,189
	0,033	0,015	0,367	0,000	0,000	0,000	0,003	0,001	0,051
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
D6	0,051	-0,228	0,322	0,080	0,359	1	0,501	0,574	0,020
	0,604	0,018	0,001	0,413	0,000	0,000	0,000	0,000	0,839
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
D7	-0,044	-0,055	0,113	-0,063	0,280	0,501	1	0,542	0,172
	0,650	0,571	0,246	0,516	0,003	0,000	0,000	0,000	0,075
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
D8	0,171	-0,301	0,173	-0,052	0,323	0,574	0,542	1	-0,006
	0,077	0,002	0,074	0,592	0,001	0,000	0,000	0,000	0,951
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
D9	0,295	0,184	-0,084	0,143	0,189	0,020	0,172	-0,006	1
	0,002	0,057	0,388	0,140	0,051	0,839	0,075	0,951	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

Paaiškinimai:

- D1 – dėl prestižo
- D2 – dėl atlyginimo
- D3 – galimybė realizuoti save
- D4 – galimybė būti nepriklausomu
- D5 – poreikis būti tarp bendraminčių
- D6 – poreikis būti įvertintu
- D7 – galimybė kurti
- D8 – galimybė tobulėti
- D9 – valdyti kitus

Aukščiau esančioje lentelėje pateikiame darbo rinkimosi motyvų lietuvių mokyklų mokinių imtyje koreliacijos. Matome, kad „dėl prestižo“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „poreikis būti tarp bendraminčių“ ($r=0,206$, $p=0,033$), „valdyti kitus“ ($r=0,295$, $p=0,002$). „Dėl atlyginimo“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „poreikis būti tarp bendraminčių“ ($r=0,234$, $p=0,015$), neigiamai su „galimybė realizuoti save“ ($r=-0,283$, $p=0,003$), „poreikis būti įvertintu“ ($r=-0,228$, $p=0,018$), „galimybė tobulėti“ ($r=-0,301$, $p=0,002$). „Galimybė realizuoti save“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,257$, $p=0,007$), „poreikis būti įvertintu“ ($r=0,322$, $p=0,001$). „Galimybė būti nepriklausomu“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „poreikis būti tarp bendraminčių“ ($r=0,352$, $p=0,000$). „Poreikis būti tarp bendraminčių“

statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „poreikis būti įvertintu“ ($r=0,359$, $p=0,000$), „galimybė kurti“ ($r=0,280$, $p=0,003$), „galimybė tobulėti“ ($r=0,323$, $p=0,001$). „Poreikis būti įvertintu“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė kurti“ ($r=0,501$, $p=0,000$) bei „galimybė tobulėti“ ($r=0,574$, $r=0,000$). „Galimybė kurti“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė tobulėti“ ($r=0,542$, $p=0,000$).

17 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvų koreliacijos.

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
D1	1	0,493	0,343	0,246	0,471	0,106	0,197	0,045	0,138
	0,000	0,000	0,000	0,013	0,000	0,289	0,047	0,655	0,167
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D2	0,493	1	0,800	0,727	0,261	0,592	0,559	0,449	-0,087
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,008	0,000	0,000	0,000	0,384
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D3	0,343	0,800	1	0,723	0,123	0,676	0,621	0,514	-0,126
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,220	0,000	0,000	0,000	0,206
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D4	0,246	0,727	0,723	1	0,330	0,627	0,489	0,486	0,110
	0,013	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,272
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D5	0,471	0,261	0,123	0,330	1	0,141	-0,024	0,190	0,359
	0,000	0,008	0,220	0,001	0,000	0,158	0,807	0,056	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D6	0,106	0,592	0,676	0,627	0,141	1	0,497	0,572	0,118
	0,289	0,000	0,000	0,000	0,158	0,000	0,000	0,000	0,239
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D7	0,197	0,559	0,621	0,489	-0,024	0,497	1	0,677	-0,032
	0,047	0,000	0,000	0,000	0,807	0,000	0,000	0,000	0,752
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D8	0,045	0,449	0,514	0,486	0,190	0,572	0,677	1	0,055
	0,655	0,000	0,000	0,000	0,056	0,000	0,000	0,000	0,584
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D9	0,138	-0,087	-0,126	0,110	0,359	0,118	-0,032	0,055	1
	0,167	0,384	0,206	0,272	0,000	0,239	0,752	0,584	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

Aukščiau esančioje lentelėje pateikiame darbo rinkimosi motyvų koreliacijas lenkų mokyklų mokinių imtyje. Matome, kad „dėl prestižo“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „dėl atlyginimo“ ($r=0,493$, $p=0,000$), „galimybė realizuoti save“ ($r=0,343$, $p=0,000$), „galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,246$, $p=0,013$), „poreikis būti tarp bendraminčių“ ($r=0,471$, $p=0,000$), „galimybė kurti“ ($r=0,197$, $p=0,047$). „Dėl atlyginimo“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė realizuoti save“ ($r=0,800$, $p=0,000$), „galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,727$, $p=0,000$), „poreikis būti tarp bendraminčių“ ($r=0,261$, $p=0,008$), „poreikis būti įvertintu“ ($r=0,592$, $p=0,000$), „galimybė kurti“ ($r=0,559$, $p=0,000$), „galimybė tobulėti“ ($r=0,449$, $p=0,000$). „Galimybė realizuoti save“ statistiškai

reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė būti nepriklausomu“ ($r=0,723$, $p=0,000$), „poreikis būti įvertintu“ ($r=0,676$, $p=0,000$), „galimybė kurti“ ($r=0,621$, $p=0,000$), „galimybė tobulėti“ ($r=0,514$, $p=0,000$). „Galimybė būti nepriklausomu“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „poreikis būti tarp bendraminčių“ ($r=0,330$, $p=0,001$), „poreikis būti įvertintu“ ($r=0,627$, $p=0,000$), „galimybė kurti“ ($r=0,489$, $p=0,000$) bei „galimybė tobulėti“ ($r=0,486$, $p=0,000$). „Poreikis būti tarp bendraminčių“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „valdyti kitus“ ($r=0,359$, $p=0,000$). „Poreikis būti įvertintu“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja „galimybė kurti“ ($r=0,497$, $p=0,000$) bei „galimybė tobulėti“ ($r=0,572$, $p=0,000$). „Galimybė kurti“ statistiškai reikšmingai teigiamai koreliuoja su „galimybė tobulėti“ ($r=0,677$, $p=0,000$).

Lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių profesijos rinkimosi palyginimas

Analizuojant tyrime dalyvavusių lietuvių mokyklų ir lenkų mokyklų mokinių anketas paaiškėjo, kad lietuvių mokyklų ir lenkų mokyklų mokiniai skirtingai renkasi profesijas.

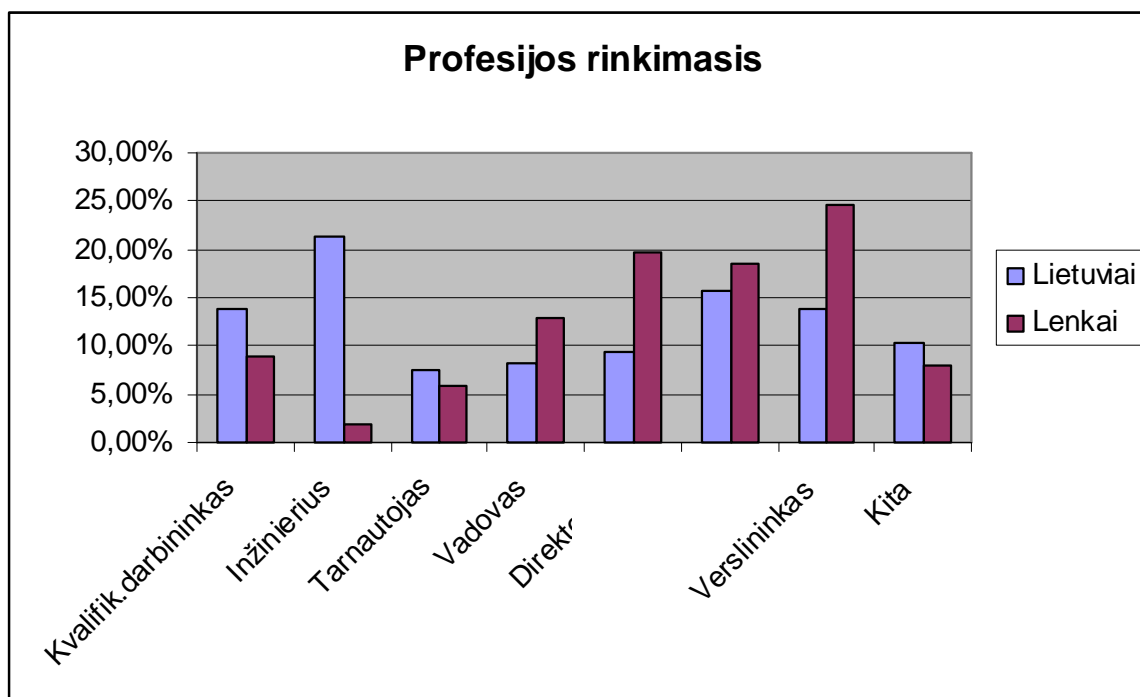
Gauti duomenys pateikiami 18 lentelėje.

18 lentelė. Profesijos pasirinkimas lietuvių ir lenkų mokinių imtyse.

		Baigę mokyti norėtų dirbti									Viso:
		Kvalifikuotas darbininkas	Inžinierius	Tarnautojas	Vadovas	Direktorius	Įmonės savininkas	Verslininkas	Kita		
Tautybė	Lietuvių mokyklų mokiniai	N	15	23	8	9	10	17	15	11	108
		%	13,9%	21,3%	7,4%	8,3%	9,3%	15,7%	13,9%	10,2%	100,0%
	Lenkų mokyklų mokiniai	N	9	2	6	13	20	19	25	8	102
		%	8,8%	1,9%	5,9%	12,8%	19,6%	18,6%	24,5%	7,9%	100,0%

Iš 18 lentelėje pateiktų rezultatų matome, kad 13,9% lietuvių mokyklų ir 8,8% lenkų mokyklų mokinių rinkosi kvalifikuoto darbininko profesiją, 21,3% lietuvių ir tik 1,9% lenkų mokyklų mokinių rinkosi inžinieriaus profesiją. Tarnautojo profesiją rinkosi 7,4% lietuvių mokyklų ir 5,9% lenkų mokyklų mokinių, vadovu norėtų būti 8,3% lietuvių ir 12,8% lenkų mokyklų mokinių, direktoriumi – 9,3% lietuvių ir 19,6% lenkų mokyklų mokinių. Įmonės savininku norėtų būti 15,7% lietuvių bei 18,6% lenkų mokyklų mokinių, verslininku –

13,9% lietuvių mokyklų ir 24,5% lenkų mokyklų mokinių. Kitą profesiją rinkę 10,2% tyrime dalyvavusių lietuvių mokyklų ir 7,9% lenkų mokyklų mokinių. Matome, kad profesijų pasirinkimo tyrime dalyvavusių lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių imtyse pasiskirstymas yra skirtingas. Grafiškai tai galima pavaizduoti taip (11 pav.):

11. pav. Profesijos rinkimasis lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių imtyse

Remiantis 18 lentele, bei 11 pav. galima teigti, kad patvirtinta jau anksčiau aptarta tendencija, jog lenkų mokyklų mokiniai labiau orientuojasi į tradicinį – biurokratinės karjeros modelį, nei lietuvių mokyklų mokiniai. Šią išvadą leidžia daryti tai, kad lenkų mokyklų mokiniai dažniau nei lietuvių mokyklų mokiniai renkasi profesijas susijusias su prestižu, vadovavimu, finansine sėkme (vadovas, direktorius, verslininkas ir pan.). Tuo tarpu lietuvių mokyklų mokiniai kiek dažniau nei lenkų mokyklų mokiniai renkasi mažiau prestižiškas, tačiau daugiau su pomėgiais ar gebėjimais siejamas profesijas (kvalifikuotas darbininkas, inžinierius, tarnautojas).

IŠVADOS

Išvados suformuluotos remiantis teoriniais ir empiriniais duomenimis.

Išanalizavus Lietuvos ir užsienio šalių mokslinę literatūrą matyti, kad karjeros tyrimai turi galias tradicijas, tačiau ir šiandien nepraranda savo aktualumo ir svarbos.

Mokslinės literatūros analizė rodo, kad, karjeros samprata pateikiama gana plačiai. Įvairūs mokslininkai, nagrinėdami karjeros sąvoką, apibrėžia ne tik patį karjeros konceptą, bet išskiria ir karjeros vystymo(si) kryptis – vertikalią ir horizontalią, bei karjeros modelius: organizacinės karjeros ir asmeninės karjeros modelius.

Abi šios karjeros – organizacinės ir asmeninės karjeros – sampratos yra svarbios tiriant karjeros rinkimosi ypatumus, tačiau pastaruoju laikotarpiu mokslinėje literatūroje vis labiau akcentuojama asmeninės karjeros samprata, kuri apima horizontaliąją karjeros vystymo(si) kryptį arba horizontaliosios ir vertikaliosios karjeros vystymo(si) krypčių jungtį. Tai reiškia, jog svarbiu tampa individo aktyvumas karjeros procese. Šiame karjeros modelyje labiau akcentuojami asmens gebėjimai, požiūriai, nuostatos ir asmeninės savybės – nuo jų priklauso individo asmeninės karjeros sėkmė.

Vienas pagrindinių sėkmingos asmeninės karjeros veiksnių – tinkamas profesijos pasirinkimas. Nes tik sėkmingai pasirinkus profesiją, įmanoma sėkminga individo asmeninė karjera.

Nagrinėjant mokslinę literatūrą paaiškėjo, kad profesijos rinkimasis yra ilgas, tačiau baigtinis procesas, leidžiantis individui pradėti asmeninę karjerą. Profesijos rinkimosi procesui įtaką daro įvairūs tiek su pačiu individu (vidiniai), tiek su individo aplinka (išoriniai) susiję veiksniai. Tačiau nagrinėjant karjeros rinkimosi ypatumus šių veiksnių griežtai atskirti negalima, nes individas betarpiškai sąveikauja su jį supančia aplinka.

Atliktas tyrimas leidžia daryti šias išvadas:

1. Atliekant anketinės apklausos analizę nustatyta, kad tiek lietuvių tiek lenkų mokyklų mokiniai patiria sunkumų besimokydami mokykloje: lietuvių mokyklų mokiniams daugiau sunkumų kėlė namų darbai, per sudėtinga mokymo programa, prisitaikymas prie mokytojų reikalavimų, per didelis mokymo tempas, atsilikimas nuo mokslo draugų ir jų nepasivijimas, nesutarimai su klasės draugais; tuo tarpu lenkų mokyklų mokiniams sunkiau buvo prisiversti mokytis neįdomius dalykus. Taigi lietuvių mokyklų mokiniams sunkiau prisitaikyti prie sudėtingo mokymo(si) proceso bei didelio mokymo(si) tempo, tuo tarpu lenkų mokyklų mokiniams sunkiau mokytis tai, kas, jų nuomone, neįdomu.

2. Analizuojant gautus statistinius duomenis paaiškėjo, kad skiriasi lietuvių ir lenkų mokyklų mokinių motyvai renkantis studijas (mokymąsi): lietuvių mokyklų mokinių

pasirinkimą studijuoti labiau sąlygoja ketinimas toliau mokytis, noras tobulinti save kaip asmenybę, noras įgyti diplomą, didesnis atlyginimas, noras geriau pasirengti, galimybė būti nepriklausomu; tuo tarpu lenkų mokyklų mokiniams svarbesnis motyvas buvo prestižas. Remiantis tuo galima daryti prielaidą, kad lietuvių mokyklų mokiniai labiau orientuojasi į asmeninę karjerą (noras tobulinti save kaip asmenybę, noras geriau pasirengti ir pan.), o lenkų mokyklų mokiniai – į organizacinę karjerą (prestižas).

3. Atliekant anketinės apklausos analizę paaiškėjo, kad lietuvių mokyklų mokiniams renkantis profesiją svarbesni motyvai yra įdomus darbas, gabumai konkrečiam dalykui, tenkinantis atlyginimas, specialybės paklausa rinkoje, puikios karjeros galimybės bei galimybė save realizuoti. Lenkų mokyklų mokinių nurodyti motyvai neišsiskyrė nei vienu statistiškai reikšmingu vidurkiu.

4. Duomenų analizė rodo, kad lenkų mokyklų mokiniams darbas statistiškai reikšmingai svarbesnis dėl prestižo lyginant su lietuvių mokyklų mokiniais, tuo tarpu visi kiti darbo reikalingumo komponentai statistiškai reikšmingai svarbesni lietuvių mokyklų mokiniams. Labiausiai lietuvių mokyklų mokiniai akcentuoja tokius motyvus, kaip atlyginimas, galimybė realizuoti save, galimybė būti nepriklausomu, poreikis būti įvertintam ir galimybė tobulėti. Tai leidžia dar kartą pabrėžti, kad lenkų mokyklų mokiniai labiau orientuojasi į organizacinės karjeros sampratą, o lietuvių mokyklų mokiniai – į asmeninės karjeros sampratą.

5. Analizuojant gautus statistinius duomenis paaiškėjo, kad lenkų mokyklų mokiniai dažniau nei lietuvių mokyklų mokiniai renkasi profesijas susijusias su prestižu, vadovavimu, finansine sėkme (vadovas, direktorius, verslininkas ir pan.). Tuo tarpu lietuvių mokyklų mokiniai kiek dažniau nei lenkų mokyklų mokiniai renkasi mažiau prestižiškas, tačiau daugiau su pomėgiais ar gebėjimais siejamas profesijas (kvalifikuotas darbininkas, inžinierius, tarnautojas).

REKOMENDACIJOS

Remiantis šio tyrimo išvadamis rekomenduotina:

1. Teikiant profesinio orientavimo, informavimo bei konsultavimo paslaugas lenkų mokyklų mokiniams būtina atkreipti dėmesį į tai, kad lenkų mokyklų mokiniai labiau orientuojasi į organizacinės karjeros modelį, nei pvz., lietuvių mokyklų mokiniai. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad šiuolaikiniame kontekste biurokratinės karjeros modelis vis rečiau įmanomas. Ankstesnė hierarchija organizacijose nyksta. O tai reiškia, kad šiandienos žmogus turi labiau orientuotis į asmeninę karjerą. Todėl teikiant profesinio orientavimo, informavimo bei konsultavimo paslaugas lenkų mokyklų mokiniams būtina suteikti žinių apie platesnes asmeninės karjeros modelio galimybes. Nauja asmeninės karjeros samprata bei profesinis mobilumas, kuris akcentuojamas asmeninės karjeros modelyje, padės lenkų mokyklų mokiniams ne tik renkantis profesiją, bet ir vėliau, ieškant darbo. Tai galėtų būti viena iš galimybių mažinti lenkų, kaip tautinės mažumos, atskirtį.

2. Būtų tikslinga panašų tyrimą atlikti Lietuvos (lietuvių) mokyklose ir Lenkijos (lenkų) mokyklose, kad išsiaiškinti, ar tikrai orientavimasis į vienokią ar kitokią karjeros modelį tradiciškai nulemtas kultūros.

LITERATŪRA

1. Alheit, P. (2005). Neugier, Beobachtung, Praxis – Forschendes Lernen als Methode erziehungswissenschaftlichen Studierens [žiūrėta 2008-08-07] prieiga per internetą <http://bieson.ub.uni-bielefeld.de/volltexte/2006/810/html/Alheit.pdf>
2. Auernheimer, G. (Hrsg.), (2002). Interkulturelle Kompetenz und pädagogische Professionalität. Opladen (cituoti autoriai: W. R. Leener ir kt.)
3. Augienė, D., Malinauskienė, D. (2007). Pedagogų karjeros pokyčiai socialinių transformacijų kontekste // Pedagogika Nr. 86, P. 30-35
4. Baranauskienė, I. (2007). Nežymiai sutrikusio intelekto asmenų, baigusiu profesinio rengimo įstaigas, profesinės adaptacijos ypatumai // Pedagogika Nr. 88. P. 57-62
5. Baranauskienė, I., Ruškus, J. (2004). Neįgaliųjų dalyvavimas darbo rinkoje: profesinio rengimo ir profesinės adaptacijos sąveika. Šiauliai
6. Beresnevičienė, D. (1990). Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje. Vilnius
7. Beresnevičienė, D. (1995). Nuolatinis mokymasis Lietuvoje. Vilnius
8. Beresnevičienė, D. (2002). Profesinis orientavimas Lietuvoje // ACTA PAEDAGOGICA VILNENSIA Nr. 9, P. 342-351
9. Bielefeldt, S. (2007). Karrieren von Topmanagern: Eine empirische Analyse. Grin Verlag [žiūrėta 2008-08-07] prieiga per internetą <http://books.google.de>
10. Bürkle, H. (2003). Karriereführer für Chemiker - Beruflicher Erfolg Durch Aktiv-Bewerbung und Management in Eigener Sache. Weinheim [žiūrėta 2008-08-14] prieiga per internetą <http://books.google.de>
11. Čiutienė, R. (2006). Darbuotojų ir organizacijos interesų derinimas formuojant karjerą. Daktaro disertacija. [žiūrėta 2008-08-13] prieiga per internetą <http://submit.library.lt/ETD-afiles/ISM/etd-LABT20060424-104830-90849/restricted/Interesuderinimas.pdf>
12. Frey, D. (Hrsg.), (2005). Wirtschaftspsychologie. BelzPVU. (cituoti autoriai: B. Bergmann) [žiūrėta 2009-01-08] prieiga per internetą <http://books.google.de>
13. Gumuliauskienė, A., Augienė D., Bobrova, L., Macaitienė, R., Eitutytė, D. (2002). Karjera šiandien ir rytoj. Šiauliai
14. Handschuck, S, Klawe, W. (2004). Interkulturelle Verständigung in der Sozialen Arbeit. Weinheim/ München [žiūrėta 2008-09-18] prieiga per internetą <http://books.google.de>
15. Hartmann, K. (2007). Die Psychoanalyse im Libanon. Berlin [žiūrėta 2008-11-18] prieiga per internetą <http://books.google.de>

16. Janonienė, D., Survutaitė, D. (2007). Tautinių mažumų vaikų mokyklinė integracija // Pedagogika Nr. 86. P. 156-162
17. Joerin Fux, S. (2006). Persönlichkeit und Berufstätigkeit. Theorie und Instrumente von John Holland im deutschsprachigen Raum. Göttingen [žiūrėta 2009-01-07] prieiga per internetą <http://books.google.de>
18. Jovaiša, L. (1981). Asmenybė ir profesija. Kaunas: Šviesa
19. Jovaiša, T. Orenienė R. (2003). Profesinis konsultavimas žmogiškųjų išteklių plėtros kontekste [žiūrėta 2008-11-18] prieiga per internetą <http://www.darborinka.lt/files/Ano.pdf>
20. Kasatkina, N. (2002). Lietuvos etninių grupių adaptacijos ypatumai // Filosofija, sociologija Nr. 4, P. 15-22
21. Kraus, K. (2001). Lebenslanges Lernen – Karriere einer Leitidee [žiūrėta 2008-08-07] prieiga per internetą <http://www.die-bonn.de/doks/kraus0101.pdf>
22. Kučinskienė, R. (2003). Ugdymo karjerai metodologija. Klaipėda
23. Lewis, R. R. (2002). Kultūrų sandūra. Kaip sėkmingai bendrauti su kitų tautų ir kultūrų atstovais. Vilnius
24. Macha, H. (2000). Erfolgreiche Frauen. Frankfurt/ New York [žiūrėta 2008-08-11] prieiga per internetą <http://books.google.de>
25. Maletzke, G. (1996). Interkulturelle Kommunikation. Opladen
26. Mažeikienė, N., Loher, D. (2008). Teachers Intercultural Competence in Mobility Programmes // Socialiniai mokslai. Nr. 2 (60), P. 48-65
27. Novelskaitė, A. (2001). Moterų mokslinės karjeros dinamika ir tendencijos Lietuvos akademinėje bendruomenėje // Filosofija, sociologija Nr. 3, P. 36-44
28. Okunevičiūtė Neverauskienė, L., Gruževskis, B., Moskvina, J. (2007). Tautinių mažumų nedarbas bei jo mažinimo prielaidos Lietuvoje // Filosofija, sociologija Nr. 4, P. 23-36
29. Palujanskienė, A., Pugevičius, A. (2004). Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos [žiūrėta 2008-08-31]. Prieiga per internetą <http://www.cceol.com/asp/getdocument.aspx?logid=5&id=b0a7d871-9023-46a1-b62a-7d83ea8ba2f8>
30. Petkevičiūtė, N. (2007). Vadovo karjeros vystymo metamorfozės // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai. Nr. 42, P. 93-110
31. Pink, R. (2002). Souvenäre Gesprächsführung und Moderation: Kritikgespräche- Mitarbeiter-coaching- Konfliktlösung- Meetings- Konferenzen. Frankfurt/ New York [žiūrėta 2008-08-11] prieiga per internetą <http://books.google.de>
32. Profesinio informavimo standartas. (Žin., 2007, Nr. 32-1169) [žiūrėta 2008-12-27] prieiga per <http://www3.lrs.lt>

33. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas. (Žin., 2005, Nr. 60-2132) [žiūrėta 2008-12-27] prieiga per <http://www3.lrs.lt>
34. Profesinio orientavimo strategija (Žin., 2004, Nr. 56-1955) [žiūrėta 2008-12-27] prieiga per <http://www3.lrs.lt>
35. Pukelis, K. (2002). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr. 6. [žiūrėta 2008-12-27] prieiga per http://www.vdu.lt/alearning2003/I%20Dalis/LT/pukelis_lt_kalb.doc
36. Pukelis, K., Navickienė, L. (2006). Karjeros projektavimas: svarbi efektyvaus nacionalinės kvalifikacijų sistemos funkcionavimo sąlyga // Profesinio rengimo tyrimai. Nr. 12, P. 36-53
37. Rump, J. (2006). Employability Management: Grundlagen, Konzepte, Perspektiven. Wiesbaden [žiūrėta 2008-08-27] prieiga per <http://books.google.de>
38. Ruškus, J. (2007). Neįgaliųjų profesinė karjera ir jos projektavimas: būklė ir galimybės. [žiūrėta 2008-12-27] prieiga per http://www.siauliukolegija.lt/UserFiles/File/NKC/delfi_neig_prof_karjera.pdf
39. Sauginienė, N. (2003). Lietuvos tautinių mažumų švietimas multikultūriškumo vertybiniame kontekste. Kaunas.
40. Schetsche, M. (1996). Die Karriere sozialer Probleme: Soziologische Einführung. Oldenbourg [žiūrėta 2008-08-11] prieiga per internetą <http://books.google.de>
41. Schenk, F. B. (2007). Das Paradigma des Raumes in der Osteuropäischen Geschichte // Zeitenblicke 6 (2007). Nr. 2 [žiūrėta 2008-08-07] prieiga per internetą <http://www.zeitenblicke.de/2007/2/schenk/dippArticle.pdf>
42. Schlemmer, E., Gerstberger, H. (Hrsg.), (2008). Ausbildungsfähigkeit im Spannungsfeld zwischen Wissenschaft, Politik und Praxis. Wiesbaden (cituoti autoriai: M. Eckert), [žiūrėta 2008-12-11] prieiga per internetą <http://books.google.de>
43. Stanišauskienė, V. (2004). Rengimosi karjerai proceso socioeducaciniai pagrindai. Kaunas
44. Stanišauskienė, V. ([d. n.]). Ugdytas karjerai mokykloje: kaip padėti moksleiviui įgyti šiuolaikinę karjeros kompetenciją. [žiūrėta 2008-08-27] prieiga per http://korys.emokykla.lt/projects/mokytojo-vaidmens-stiprinimas/project-home/publikuoti/getFileContent?curSVNFile=/sekmes_karjeros_kelyje.doc&curRevNo=21.
45. Tippelt, R. (Hrsg.). (1999). Handbuch Erwachsenenbildung / Weiterbildung. Wiesbaden (cit. autorius Alheit, P.) [žiūrėta 2008-08-07] prieiga per <http://books.google.de>

46. Thom, N. (Hrsg.). (2007). *Moderne Personalentwicklung: Mitarbeiterpotenziale erkennen, entwickeln und fördern*. Wiesbaden [žiūrėta 2008-08-27] prieiga per <http://books.google.de>
47. Tureikytė, D. ir kt. (2005). Profesinės karjeros projektavimas: darbo vertinimo ir lyties dimensijos (Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentų sociologinis tyrimas) // *Filosofija, sociologija* Nr. 2, P. 51-55
48. Urbonienė, A., Leliūgienė, I. (2004). Profesinio pasirinkimo motyvacijos raiška renkantis socioeducacinio darbo profesijas: tarpkultūrinis palyginimas // *ACTA PAEDAGOGICA VILNENSIA* Nr. 13 [žiūrėta 2008-11-27] prieiga per http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/acta_pae/13/straipsniai/str6.pdf
49. Ušeckienė, L., Baranauskienė, I. (2006) Neregijų ir silpnaregių padėtis darbo rinkoje: situacijos ypatumai // *Mokslo darbai. Socialinis darbas* Nr. 5 (2), P. 100-109 [žiūrėta 2008-11-27] prieiga per [http://www3.mruni.lt/padaliniai/leidyba/Socialinis%20darbas/social_5\(2\).pdf](http://www3.mruni.lt/padaliniai/leidyba/Socialinis%20darbas/social_5(2).pdf)
50. Vaitkevičiūtė, V. (2002). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius
51. Valackienė, A. ([d. n.]). Profesinės karjeros procesas: teoriniai aspektai. [žiūrėta 2008-11-27] prieiga per <http://smf.su.lt/documents/konferencijos/Galvanauskas%202005/2005%20m.%20leidinys/Valackiene1.pdf>
52. Valackienė, A. (2003). Lietuvos moterų profesinės karjeros veiksniai // *Filosofija, sociologija* Nr. 1, P. 49-57
53. Vannotti, M. (2005). *Die Zusammenhänge zwischen Interessenkongruenz, beruflicher Selbstwirksamkeit und verwandten Konstrukten: Empirische Annäherung verschiedener variablen der Berufswahl- und Laufbahntheorien sowie Überprüfung der Kongruenzhypothese von Holland*. Zürich [žiūrėta 2008-12-27] prieiga per <http://books.google.de>
54. Vengrauskas, V. Langvinienė, N. (2005). *Tarptautinis verslas*. Kaunas
55. Zaleskienė, I., Antonceva, N. (2007). Pilietinio ugdymo galimybės tautinių mažumų pradinėje mokykloje // *Pedagogika* Nr. 88. P. 7-12
56. Zdanevičius, A. (2004). *Moters karjeros trajektorijos. Karjeros samprata ir sėkmingos karjeros strategijos* // *Sociologija. Mintys ir veiksmai* Nr. 1, P. 73-87

PRIEDAI

1 Priedas

Anketa

Aš, Šiaulių universiteto Karjeros edukologijos specialybės magistrantė Kristina Dirmeikytė, atlieku tyrimą apie karjeros rinkimosi veiksnius. Šis tyrimas atliekamas mokslu tikslais. Jūsų atsakymų konfidencialumą užtikrinu, atsakymai anonimiški, tyrimo duomenys bus pateikiami tik apibendrinti. Iš anksto dėkoju už Jūsų laiką, skirtą anketos pildymui.

1. **Jūsų amžius** (metais).....

2. **Lytis** (pabraukite): 1. vyras 2. moteris

3. **Koks mokomasis dalykas (mokantis) Jums labiausiai patinka? Kodėl?**

.....

4. **Jei galėtumėte sudaryti mokymo programą, kuriuos dalykus įtrauktumėte papildomai, o kuriuos išbrauktumėte?**

Įtrauktumėte.....

Išbrauktumėte.....

5. **Su kokiais sunkumais susiduriate mokantis mokykloje?**

(įvertinkite balais. Didžiausias sunkumas –10 balų, mažesnius -9, 8, 7 ir t.t.)

a) sunku atlikti namų darbus;

b) sunku prisiversti mokytis neįdomius dalykus;

c) per sudėtinga mokymo programa;

d) sunku prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų;

e) per didelis mokymo tempas;

f) atsilikote ir nepajėgėte pasivyti savo mokslo draugų;

g) nepatiko reikli ir griežta mokymo sistema;

h) nesutarėte su klasės draugais;

i) neįdomu;

j)kita (įrašykite).....

6. **Kokius fakultatyvus, būrelius esate lankęs (-iusi)?**

.....

7. **Kokius fakultatyvus, būrelius lankote dabar?**

.....

8. **Kokie motyvai lems Jūsų pasirinkimui studijuoti?**

(įvertinkite balais. Svarbiausias –10 balų, mažesnės -9, 8, 7 ir t.t.)

a.)ketinate toliau mokytis

b.)norite tobulinti save, kaip asmenybę

c.)norite įgyti bakalauro diplomą

d.)atsitiktinės aplinkybės

e.)dėl prestižo

f.)didesnis atlyginimas

g.)norite geriau pasirengti

h.)savigarba

i.)galimybė būti nepriklausomu

j.)kita (įrašykite).....

9. Kokie veiksniai lems Jūsų profesinį apsisprendimą?

(įvertinkite balais. Svarbiausi –10 balų, mažesnės -9, 8, 7 ir t.t.)

- a.)įdomus darbas
- b.)gabumai konkrečiam dalykui
- c.)tenkinantis atlyginimas
- d.)specialybės paklausa darbo rinkoje
- e.)tėvų įtaka
- f.)draugų įtaka
- g.)pomėgiai
- h.)puikios karjeros galimybės
- i.)galimybė save realizuoti
- j.)kita (įrašykite).....

10. Baigę mokytis norėtumėte dirbti (pažymėkite X):

- a.) kvalifikuotu darbininku
- b.) meistru
- c.) inžinieriumi
- d.) tarnautoju
- e.) vadovu
- f.) direktoriumi
- g.) įmonės savininku
- h.) verslininku
- i.) kita (įrašykite).....

11. Kokios vertybės, Jūsų nuomone, gyvenime yra pačios svarbiausios?

(teiginius įvertinkite balais. Svarbiausias teiginys –10 balų, nesvarbesnius -9, 8, 7 ir t.t.)

- a)pinigai;
- b)galimybė dirbti mėgstamą darbą;
- c)galimybė augti kaip asmenybei;
- d)sveikata;
- e)sutarimas šeimoje;
- f)meilė;
- g)geri santykiai su bendradarbiais;
- h)geri santykiai su vadovais;
- i)galimybė kurti;
- j)galimybė nuolat augti ir tobulėti kaip specialistui;
- k)galimybė valdyti kitus;
- l)galimybė būti pačiam sau viršininku;
- m)kita (įrašykite).....

12. Koks, Jūsų nuomone, esate ?
(apibrėžkite ratuku tinkamą skaičių)

silpnas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	stiprus
kerštingas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	atlaidus
priešiškas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	draugiškas
lėtas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	greitas
apatiškas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	energingas
atsargus	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	rizikuojantis
negabus	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	gabus
tylenis	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	iškalbingas
nuolaidus	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	valdingas
žema savikontrolė	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	stipri savikontrolė
abejojantis savimi	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	pasitikintis savimi
sukčius	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	sąžiningas
pasyvus	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	aktyvus
neryžtingas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	ryžtingas
uždaras	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	atviras
šaltas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	šiltas
linksmas	-3	_____	-2	_____	-1	_____	0	_____	1	_____	2	_____	3	liūdnas

13. Kam Jums bus reikalingas darbas?

(teiginius įvertinkite balais. Svarbiausias teiginys – 10 balų, nesvarbesnius - 9, 8, 7 ir t.t.)

- a)dėl prestižo;
- b)dėl atlyginimo;
- c)galimybė realizuoti save;
- d)galimybė būti nepriklausomu;
- e)poreikis būti tarp bendraminčių;
- f)poreikis būti įvertintam;
- g)galimybė kurti;
- h)galimybė tobulėti;
- i)valdyti kitus;
- j)kita...

14. Ar Jūs vienintelis vaikas šeimoje (jei ne, parašykite kelintas vaikas šeimoje esate).....

.....

15. Išvardinkite kartu su Jumis gyvenančius šeimos narius.....

.....

16. Jūsų tėvų išsilavinimas, profesija ir dabartinės pareigos:

Tėvas.....

Motina.....

2 Priedas

Anketa

Ja, Kristina Dirmeikytė, wykonuję badanie na temat wyboru kariery. Badanie jest wykonywane w celach naukowych. Ankety są anonimne, rezultaty będą podane uogólnione. Za ranie chcę podziękować za zapełnianie ankiety.

1. **Wiek**

2. **Plec** (podkreślić): 1. mężczyzna 2. kobieta

3. **Jaki przedmiot (ucząc się) najczęściej Wam się podoba? Dlaczego?**

.....

4. **Jeżeli byłaby możliwość zawarcie program szkolenia, jakie przedmioty nauczania wciągnęlibyście dodatkowo, a jakie wykreślilibyście?**

Wciągnęlibyście.....

Wykreślilibyście.....

5. **Z jakimi trudnościami napotykalicie się ucząc się w szkole?**

(Ocencie. Największe trudności –10 balów, mniejsze -9, 8, 7 i t.d.)

a) trudno wykonać prace domowe;

b) trudno zmusić siebie uczyć się nieciekawych przedmiotów;

c) za trudny program szkolenia;

d) trudno dostosować się do wymagań nauczyciela;

e) za szybki temp nauczania;

f) zostaliście w tyle i nie zdążyliście dopędzić swoich kolegów;

g) nie spodobał się surowy system nauczania;

h) nie obcujecie z kolegami z klasy;

i) nieciekawie;

j)inne (wpiszcie).....

6. **Jakie kółka uczęszczaliście?**

.....

7. **Jakie kółka uczęszczacie?**

.....

8. **Jakie warunki będą mieć wpływ na wybór studiów?**

(Ocencie. Największe trudności –10 balów, mniejsze -9, 8, 7 i t.d.)

a.)macie zamiar uczyć się dalej

b.)chcecie doskonalić siebie jak osobowość

c.)otrzymać dyplom bakałaura

d.)przypadkowe okoliczności

e.)dla prestiżu

f.)większa kompensata (zarobek)

g.)chcecie lepiej się ubrać

h.)honor

i.)możliwość być niezależnym

j.)coś innego (wpiszcie).....

9. Jakie motywy będą mieć wpływ na waszą decyzję

(Ocencie. Największe trudności –10 balów, mniejsze -9, 8, 7 i t.d.)

- a.)ciekawa praca
- b.)zdolności do konkretnego przedmiotu
- c.)zarobek
- d.)popularność specjalności na rynku pracy
- e.)wpływ rodziców
- f.)wpływ przyjaciół
- g.)upodobania
- h.)piękne warunki dla kariery
- i.)możliwość samorealizowania
- j.)coś innego (wpiszcie).....

10. Zakonczywszy studia chcielibyście pracować (zaznaczyc X):

- a.) Wykwalifikowanym specjalistą
- b.) majstrą
- c.) inżynierem
- d.) urzędnikiem
- e.) naczelnikiem
- f.) dyrektorem
- g.) właścicielem zawodu
- h.) biznesmenem
- i.) coś innego (wpiszcie).....

11. Jakie czynniki waszym zdaniem w życiu są najważniejsze

(Ocencie. Największe trudności –10 balów, mniejsze -9, 8, 7 i t.d.)

- a)pieniądze;
- b)możliwość pracować na ulubionej pracy;
- c)możliwość kształtować osobowość;
- d)zdrowie;
- e)zgoda rodzinna;
- f)miłość;
- g)dobre stosunki z kolegami na pracy;
- h)dobre stosunki z dyrektorami (na pracy) ;
- i) możliwość tworzyć;
- j) możliwość kształcić siebie jako specjalistę;
- k) możliwość rządzić drugimi;
- l) możliwość pracować na siebie;
- m) coś innego (wpiszcie).....

12. Jakim jesteście ?

(oprowadzcie kółkiem)

słaby	-3	-2	-1	0	1	2	3	silny
mściwy	-3	-2	-1	0	1	2	3	pobłażliwy
wrogi	-3	-2	-1	0	1	2	3	przyjacielski
powolny	-3	-2	-1	0	1	2	3	szybki
apatyczny	-3	-2	-1	0	1	2	3	energiczny
ostrożny	-3	-2	-1	0	1	2	3	ryzykujący
niezdolny	-3	-2	-1	0	1	2	3	zdolny
cichi	-3	-2	-1	0	1	2	3	rozmówczy
ustępliwy	-3	-2	-1	0	1	2	3	rządczy
niska samokontrola	-3	-2	-1	0	1	2	3	wysoka samokontrola
pewny siebie	-3	-2	-1	0	1	2	3	niepewny siebie
oszust	-3	-2	-1	0	1	2	3	sumienny
pasywny	-3	-2	-1	0	1	2	3	aktywny
zdecydowany	-3	-2	-1	0	1	2	3	niezdecydowany
zamknięty	-3	-2	-1	0	1	2	3	otwarty
przyjemny	-3	-2	-1	0	1	2	3	nieprzyjemny
wesoły	-3	-2	-1	0	1	2	3	smutny

13. Po co wam będzie potrzebna praca?

(Ocencie. Największe trudności -10 balów, mniejsze -9, 8, 7 i r t.d.)

- k)dla prestiżu;
- l)dla zarobka;
- m)możliwość realizować siebie;
- n)możliwość być niezależnym;
- o)chęć być wśród jednowyślców;
- p)chęć być ocenionym;
- q)możliwość tworzyć;
- r)możliwość doskonalić się;
- s)rządzić drugimi;
- t)coś innego(wpiszcie).....

14. Czy wy jedno dziecko w rodzinie(jeżeli nie, napiszcie którym dzieckiem jesteście).....

.....

15. Wylizcie razem z wami żyjących członków rodziny.....

.....

16. Wykształcenie, profesja, zawód waszych rodziców:

Ojciec.....

Mama.....

3 Priedas

1 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei tolesnio mokymosi (studijų) motyvų koreliacijos

	SA1	SA2	SA3	SA4	SA5	SA6	SA7	SA8	SA9
SU1	0,317	0,071	-0,078	0,172	0,082	0,169	-0,088	0,072	-0,341
	0,001	0,467	0,423	0,075	0,399	0,080	0,365	0,460	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU2	-0,008	-0,296	0,243	-0,300	0,107	0,152	0,068	0,172	0,271
	0,931	0,002	0,011	0,002	0,269	0,116	0,482	0,076	0,005
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU3	0,091	0,029	-0,208	-0,160	0,123	-0,014	-0,160	-0,062	-0,230
	0,347	0,767	0,031	0,098	0,203	0,882	0,098	0,527	0,017
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU4	-0,115	0,533	0,048	0,588	0,328	0,342	0,403	-0,026	-0,015
	0,235	0,000	0,620	0,000	0,001	0,000	0,000	0,793	0,879
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU5	0,142	0,106	-0,167	0,147	0,337	-0,175	-0,045	-0,072	-0,242
	0,143	0,276	0,085	0,130	0,000	0,071	0,645	0,458	0,012
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU6	-0,135	0,306	-0,228	0,380	0,295	0,448	0,292	0,297	0,153
	0,164	0,001	0,017	0,000	0,002	0,000	0,002	0,002	0,114
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU7	-0,161	0,124	0,166	-0,019	0,274	-0,122	0,108	-0,008	0,128
	0,095	0,202	0,087	0,848	0,004	0,207	0,265	0,938	0,186
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU8	0,046	0,257	-0,012	0,394	0,334	0,234	0,262	0,217	0,081
	0,633	0,007	0,901	0,000	0,000	0,015	0,006	0,024	0,407
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU9	0,112	-0,216	0,255	0,043	0,213	0,052	0,263	0,424	0,350
	0,249	0,025	0,008	0,662	0,027	0,596	0,006	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

2 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei tolesnio mokymosi (studijų) motyvų koreliacijos

	SA1	SA2	SA3	SA4	SA5	SA6	SA7	SA8	SA9
SU1	0,615	0,489	0,501	-0,034	0,310	0,163	0,109	0,305	0,367
	0,000	0,000	0,000	0,738	0,002	0,102	0,275	0,002	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU2	0,122	-0,060	0,256	-0,319	0,250	0,198	-0,013	0,103	0,013
	0,220	0,547	0,010	0,001	0,011	0,046	0,901	0,305	0,897
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU3	0,567	0,545	0,685	-0,021	0,256	0,621	0,371	0,284	0,437
	0,000	0,000	0,000	0,831	0,009	0,000	0,000	0,004	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU4	0,461	0,720	0,509	0,169	0,337	0,454	0,256	0,257	0,622
	0,000	0,000	0,000	0,090	0,001	0,000	0,009	0,009	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU5	0,744	0,655	0,766	-0,207	0,390	0,410	-0,037	0,263	0,616
	0,000	0,000	0,000	0,036	0,000	0,000	0,716	0,008	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU6	0,286	0,584	0,296	0,080	0,139	0,481	0,042	0,195	0,481
	0,004	0,000	0,002	0,423	0,163	0,000	0,677	0,050	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU7	0,297	0,434	0,379	-0,239	0,232	0,039	-0,220	-0,205	0,139
	0,002	0,000	0,000	0,015	0,019	0,699	0,026	0,039	0,164
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU8	0,424	0,300	0,319	-0,016	0,144	0,265	0,415	0,348	0,253
	0,000	0,002	0,001	0,876	0,150	0,007	0,000	0,000	0,010
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU9	0,640	0,267	0,546	-0,338	0,139	0,164	0,225	0,365	0,275
	0,000	0,007	0,000	0,001	0,163	0,100	0,023	0,000	0,005
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

3 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei veiksmų, lemsiančių profesinį apsisprendimą, koreliacijos

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9
SU1	0,188	-0,165	0,345	0,206	0,028	0,155	-0,102	-0,010	-0,180
	0,051	0,087	0,000	0,032	0,771	0,108	0,293	0,920	0,063
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU2	-0,035	-0,055	-0,059	-0,021	0,100	0,108	0,052	-0,137	0,109
	0,720	0,571	0,547	0,829	0,303	0,266	0,591	0,158	0,263
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU3	-0,025	0,195	-0,030	-0,184	0,126	0,136	-0,066	-0,067	-0,296
	0,796	0,044	0,758	0,057	0,193	0,162	0,498	0,488	0,002
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU4	0,049	-0,010	0,137	0,334	-0,061	0,354	-0,051	0,337	0,332
	0,618	0,920	0,158	0,000	0,532	0,000	0,600	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU5	-0,239	0,010	-0,124	-0,063	0,195	0,348	0,094	-0,173	-0,136
	0,013	0,915	0,202	0,520	0,043	0,000	0,335	0,074	0,162
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU6	0,071	-0,248	0,374	0,456	0,044	0,068	-0,190	0,396	0,039
	0,467	0,010	0,000	0,000	0,649	0,486	0,049	0,000	0,690
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU7	-0,199	0,066	-0,212	0,037	-0,038	0,297	-0,127	0,018	0,073
	0,039	0,498	0,027	0,705	0,693	0,002	0,190	0,855	0,452
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU8	0,236	-0,158	0,300	0,329	0,330	0,493	0,105	0,048	-0,070
	0,014	0,101	0,002	0,001	0,000	0,000	0,279	0,625	0,470
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU9	-0,026	0,045	0,077	0,047	0,102	0,176	0,346	-0,202	0,050
	0,790	0,643	0,430	0,625	0,291	0,069	0,000	0,036	0,604
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

4 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei veiksmų, lemsiančių profesinį apsisprendimą, koreliacijos

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9
SU1	0,514	0,455	0,519	-0,174	0,276	0,062	0,341	0,207	0,407
	0,000	0,000	0,000	0,080	0,005	0,539	0,000	0,037	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU2	0,135	0,091	0,159	-0,176	0,367	0,128	0,153	-0,214	-0,077
	0,176	0,363	0,109	0,077	0,000	0,201	0,126	0,030	0,443
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU3	0,639	0,446	0,613	-0,064	0,383	0,127	0,485	0,391	0,406
	0,000	0,000	0,000	0,520	0,000	0,203	0,000	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU4	0,532	0,205	0,660	0,280	0,118	-0,021	0,230	0,562	0,577
	0,000	0,039	0,000	0,004	0,236	0,837	0,020	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU5	0,736	0,491	0,830	-0,040	0,303	-0,032	0,518	0,247	0,393
	0,000	0,000	0,000	0,692	0,002	0,747	0,000	0,012	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU6	0,479	-0,056	0,625	0,441	0,008	-0,058	0,030	0,550	0,363
	0,000	0,574	0,000	0,000	0,937	0,565	0,768	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU7	0,328	-0,008	0,351	-0,218	0,268	0,212	0,108	-0,003	0,226
	0,001	0,935	0,000	0,027	0,006	0,032	0,281	0,979	0,022
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU8	0,395	0,319	0,299	0,105	0,457	0,459	0,182	0,203	0,117
	0,000	0,001	0,002	0,293	0,000	0,000	0,067	0,040	0,240
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU9	0,520	0,682	0,338	-0,215	0,392	0,102	0,436	-0,019	0,188
	0,000	0,000	0,001	0,030	0,000	0,308	0,000	0,853	0,059
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

5 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
SU1	0,128	0,019	0,264	-	0,146	-	-	-	-	-	-	-
	0,185	0,842	0,006	0,074	0,133	0,272	0,019	0,027	0,136	0,162	0,238	0,081
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU2	0,024	-	-	0,023	0,003	0,057	0,038	0,094	-	0,066	0,270	0,330
	0,802	0,846	0,341	0,811	0,975	0,558	0,702	0,349	0,078	0,496	0,005	0,001
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU3	0,143	0,103	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,141	0,287	0,232	0,112	0,256	0,166	0,329	0,279	0,254	0,265	0,166	0,001
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU4	-	0,081	0,409	0,171	0,126	-	-	-	-	-	-	-
	0,326	0,403	0,000	0,077	0,194	0,028	0,279	0,152	0,382	0,298	0,097	0,159
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU5	0,025	-	0,060	-	-	-	-	-	0,012	-	-	-
	0,793	0,129	0,536	0,115	0,096	0,040	0,137	0,155	0,136	0,100	0,041	0,041
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU6	-	0,102	0,095	0,138	0,052	0,076	0,196	0,121	0,299	0,339	0,232	0,108
	0,064	0,293	0,326	0,154	0,590	0,437	0,045	0,224	0,002	0,000	0,017	0,273
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU7	-	0,115	0,152	0,244	0,047	0,068	-	-	0,075	0,128	-	-
	0,142	0,234	0,118	0,011	0,628	0,482	0,149	0,125	0,445	0,186	0,136	0,042
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU8	0,058	0,155	0,162	0,149	0,087	0,093	0,238	0,157	0,202	0,273	0,191	0,199
	0,554	0,110	0,094	0,123	0,372	0,341	0,014	0,116	0,038	0,004	0,051	0,042
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SU9	0,437	0,319	0,312	0,155	0,190	0,230	0,355	0,346	0,365	0,441	0,272	0,287
	0,000	0,001	0,001	0,109	0,049	0,017	0,000	0,000	0,000	0,000	0,005	0,003
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105

6 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
SU1	0,592	0,538	0,557	0,574	0,574	0,586	0,475	0,404	0,350	0,379	0,300	- 0,041
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,684
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU2	0,160	0,094	0,074	0,246	0,092	0,235	0,183	0,084	- 0,022	0,093	0,253	0,103
	0,109	0,348	0,461	0,013	0,357	0,017	0,066	0,399	0,822	0,352	0,010	0,302
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU3	0,507	0,520	0,375	0,521	0,432	0,419	0,356	0,295	0,057	0,467	0,295	0,277
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,571	0,000	0,003	0,005
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU4	0,307	0,494	0,503	0,586	0,627	0,464	0,625	0,399	0,396	0,713	0,445	0,117
	0,002	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,242
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU5	0,609	0,592	0,514	0,720	0,652	0,613	0,501	0,453	0,286	0,573	0,572	0,247
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,004	0,000	0,000	0,012
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU6	0,109	0,246	0,180	0,333	0,321	0,119	0,390	0,262	0,175	0,529	0,315	0,241
	0,277	0,013	0,070	0,001	0,001	0,234	0,000	0,008	0,079	0,000	0,001	0,015
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU7	0,144	0,361	0,349	0,618	0,516	0,473	0,474	0,295	0,282	0,436	0,336	- 0,077
	0,148	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,004	0,000	0,001	0,441
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU8	0,365	0,402	0,463	0,365	0,322	0,396	0,242	0,371	0,272	0,271	0,211	0,182
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,014	0,000	0,006	0,006	0,033	0,067
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU9	0,652	0,574	0,422	0,422	0,335	0,491	0,140	0,337	0,250	0,241	0,191	0,153
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,160	0,001	0,011	0,015	0,054	0,125
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102

7 lentelė. Lietuvos mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei darbo rinkimosi motyvų koreliacijos

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
SU1	-0,056	0,351	0,084	-0,102	0,132	0,112	-0,009	0,181	0,020
	0,566	0,000	0,387	0,294	0,175	0,249	0,928	0,061	0,839
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU2	0,326	0,080	-0,056	0,182	0,179	-0,025	-0,282	-0,252	0,070
	0,001	0,409	0,567	0,059	0,065	0,800	0,003	0,008	0,472
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU3	-0,087	0,270	0,246	-0,200	-0,177	-0,100	-0,031	0,035	-0,093
	0,373	0,005	0,010	0,038	0,066	0,304	0,752	0,722	0,340
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU4	-0,017	-0,051	-0,033	0,069	0,526	0,455	0,432	0,429	0,022
	0,863	0,601	0,732	0,477	0,000	0,000	0,000	0,000	0,823
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU5	-0,035	0,068	0,069	-0,251	-0,096	0,223	0,122	0,269	-0,042
	0,720	0,487	0,479	0,009	0,324	0,021	0,209	0,005	0,666
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU6	0,198	0,172	-0,113	0,128	0,404	0,148	0,278	0,333	0,084
	0,040	0,075	0,244	0,185	0,000	0,127	0,004	0,000	0,390
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU7	0,153	-0,156	0,204	-0,030	0,153	0,265	0,054	0,227	-0,288
	0,113	0,107	0,035	0,759	0,113	0,005	0,580	0,018	0,002
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU8	0,216	0,162	0,220	0,148	0,463	0,282	0,135	0,261	0,264
	0,025	0,094	0,022	0,125	0,000	0,003	0,164	0,006	0,006
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SU9	0,243	0,025	0,322	0,112	0,160	0,205	0,025	0,095	-0,183
	0,011	0,797	0,001	0,247	0,097	0,033	0,800	0,327	0,058
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

8 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių patiriamų sunkumų bei darbo rinkimosi motyvų koreliacijos

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
SU1	0,328	0,583	0,570	0,514	0,027	0,308	0,506	0,383	-0,164
	0,001	0,000	0,000	0,000	0,790	0,002	0,000	0,000	0,099
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU2	0,438	0,301	0,151	0,131	0,202	0,108	0,033	-0,067	0,053
	0,000	0,002	0,130	0,188	0,042	0,278	0,739	0,501	0,600
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU3	0,309	0,725	0,733	0,663	0,309	0,487	0,450	0,447	0,165
	0,002	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,000	0,097
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU4	0,191	0,539	0,563	0,631	0,164	0,599	0,535	0,444	0,167
	0,055	0,000	0,000	0,000	0,100	0,000	0,000	0,000	0,094
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU5	0,356	0,786	0,761	0,674	0,133	0,505	0,415	0,389	0,015
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,181	0,000	0,000	0,000	0,883
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU6	-0,120	0,338	0,285	0,485	0,116	0,356	0,227	0,280	0,215
	0,228	0,001	0,004	0,000	0,246	0,000	0,022	0,004	0,030
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU7	0,027	0,534	0,454	0,413	-0,125	0,454	0,445	0,265	-0,264
	0,784	0,000	0,000	0,000	0,210	0,000	0,000	0,007	0,007
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU8	0,188	0,440	0,430	0,397	0,396	0,327	0,363	0,554	0,008
	0,059	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,934
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SU9	0,461	0,424	0,499	0,160	0,185	0,086	0,317	0,194	-0,273
	0,000	0,000	0,000	0,109	0,063	0,392	0,001	0,051	0,005
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

9 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų bei veiksmų, lemiančių profesinį apsisprendimą, koreliacijos

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9
SA1	0,260	0,232	0,074	-0,121	0,237	0,324	0,239	-0,150	-0,003
	0,007	0,016	0,444	0,212	0,013	0,001	0,013	0,121	0,977
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA2	0,294	-0,061	0,187	0,514	0,032	-0,101	-0,144	0,426	0,305
	0,002	0,531	0,052	0,000	0,744	0,300	0,138	0,000	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA3	0,071	0,413	-0,019	0,092	-0,047	0,167	0,266	-0,100	0,269
	0,466	0,000	0,842	0,341	0,632	0,084	0,005	0,303	0,005
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA4	0,036	-0,276	0,310	0,333	-0,057	0,316	0,196	0,182	0,117
	0,711	0,004	0,001	0,000	0,559	0,001	0,042	0,060	0,228
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA5	-0,039	-0,012	0,047	-0,038	0,486	0,678	0,576	0,069	0,127
	0,687	0,900	0,629	0,694	0,000	0,000	0,000	0,480	0,191
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA6	0,343	-0,303	0,517	0,333	-0,053	-0,031	-0,002	0,439	0,186
	0,000	0,001	0,000	0,000	0,589	0,751	0,985	0,000	0,054
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA7	0,283	-0,062	0,256	0,309	0,288	0,162	0,195	0,254	0,224
	0,003	0,526	0,007	0,001	0,002	0,095	0,043	0,008	0,020
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA8	0,401	-0,055	0,541	0,338	0,297	-0,022	0,048	0,299	0,070
	0,000	0,569	0,000	0,000	0,002	0,821	0,620	0,002	0,470
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA9	0,089	-0,104	0,350	0,283	-0,050	-0,045	0,110	0,157	0,154
	0,362	0,282	0,000	0,003	0,609	0,646	0,256	0,104	0,112
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

10 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų bei veiksmių, lemiančių profesinį apsisprendimą, koreliacijos

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9
SA1	0,811	0,754	0,701	-0,021	0,422	0,195	0,466	0,270	0,489
	0,000	0,000	0,000	0,835	0,000	0,050	0,000	0,006	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA2	0,706	0,361	0,731	0,254	0,192	-0,003	0,447	0,479	0,581
	0,000	0,000	0,000	0,010	0,053	0,972	0,000	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA3	0,758	0,642	0,752	0,002	0,464	0,099	0,655	0,236	0,476
	0,000	0,000	0,000	0,985	0,000	0,324	0,000	0,017	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA4	-0,247	-0,271	-0,142	0,319	-0,108	-0,124	-0,058	0,158	0,096
	0,012	0,006	0,154	0,001	0,280	0,215	0,559	0,113	0,336
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA5	0,302	0,335	0,383	-0,164	0,290	0,016	0,280	-0,097	0,150
	0,002	0,001	0,000	0,100	0,003	0,871	0,004	0,330	0,133
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA6	0,500	0,179	0,573	0,404	0,241	-0,033	0,404	0,427	0,309
	0,000	0,072	0,000	0,000	0,015	0,745	0,000	0,000	0,002
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA7	0,060	0,148	-0,050	0,347	0,261	0,304	0,095	0,434	0,208
	0,552	0,139	0,618	0,000	0,008	0,002	0,341	0,000	0,036
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA8	0,460	0,478	0,381	-0,043	0,220	-0,068	0,048	0,428	0,345
	0,000	0,000	0,000	0,666	0,026	0,494	0,629	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA9	0,671	0,560	0,653	0,195	0,109	-0,085	0,316	0,554	0,597
	0,000	0,000	0,000	0,050	0,274	0,397	0,001	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

11 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
SA1	0,275	-	-	0,032	-	-	0,218	0,136	0,019	0,101	0,005	0,177
	0,004	0,040	0,045	0,743	0,389	0,396	0,026	0,174	0,845	0,300	0,959	0,071
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA2	-	0,056	0,294	0,296	0,204	0,047	0,198	0,174	0,304	0,351	-	-
	0,310	0,562	0,002	0,002	0,034	0,626	0,043	0,080	0,002	0,000	0,500	0,429
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA3	0,027	0,317	0,112	0,257	0,272	0,143	-	-	-	0,187	-	0,051
	0,784	0,001	0,247	0,007	0,004	0,140	0,769	0,249	0,371	0,053	0,918	0,605
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA4	-	0,157	0,381	0,142	0,354	0,244	0,434	0,389	0,493	0,371	0,182	0,020
	0,025	0,799	0,105	0,000	0,143	0,000	0,011	0,000	0,000	0,000	0,064	0,838
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA5	0,096	0,281	0,250	0,073	0,027	0,275	0,214	0,199	0,444	0,324	0,391	0,339
	0,324	0,003	0,009	0,453	0,780	0,004	0,029	0,045	0,000	0,001	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA6	-	0,107	0,156	0,116	0,124	0,011	0,457	0,493	0,416	0,382	0,397	0,378
	0,044	0,654	0,271	0,106	0,234	0,202	0,907	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA7	0,309	0,354	0,235	0,212	0,246	0,123	0,613	0,618	0,596	0,642	0,423	0,398
	0,001	0,000	0,014	0,028	0,010	0,205	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA8	0,467	0,273	0,261	0,184	0,262	-	0,582	0,703	0,478	0,674	0,618	0,681
	0,000	0,004	0,006	0,057	0,006	0,970	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
SA9	0,249	0,317	0,165	0,362	0,363	0,206	0,394	0,491	0,349	0,583	0,495	0,519
	0,009	0,001	0,088	0,000	0,000	0,033	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105

12 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
SA1	0,764	0,817	0,652	0,773	0,735	0,782	0,483	0,616	0,464	0,628	0,467	0,300
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA2	0,465	0,580	0,541	0,651	0,585	0,525	0,530	0,491	0,456	0,717	0,425	0,225
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,023
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA3	0,695	0,713	0,575	0,785	0,691	0,699	0,506	0,554	0,327	0,588	0,470	0,342
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA4	-	-	-	-	-	-	0,051	0,030	0,037	0,048	-	0,167
	0,245	0,244	0,159	0,204	0,074	0,165	0,051	0,030	0,037	0,048	0,156	0,167
	0,013	0,014	0,111	0,040	0,457	0,098	0,611	0,767	0,709	0,635	0,118	0,094
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA5	0,325	0,309	0,199	0,389	0,391	0,473	0,490	0,584	0,584	0,509	0,454	0,168
	0,001	0,002	0,044	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,091
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA6	0,246	0,243	0,209	0,320	0,288	0,182	0,303	0,294	0,083	0,456	0,254	0,625
	0,013	0,014	0,035	0,001	0,003	0,066	0,002	0,003	0,407	0,000	0,010	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA7	0,153	0,239	0,258	0,069	0,159	0,092	0,097	0,106	-	0,147	-	0,325
	0,125	0,015	0,009	0,491	0,110	0,360	0,334	0,288	0,703	0,141	0,826	0,001
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA8	0,468	0,328	0,294	0,209	0,180	0,194	0,313	0,312	0,206	0,287	0,383	0,168
	0,000	0,001	0,003	0,035	0,071	0,050	0,001	0,001	0,038	0,003	0,000	0,090
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA9	0,582	0,555	0,511	0,437	0,413	0,297	0,343	0,275	0,300	0,533	0,450	0,319
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,005	0,002	0,000	0,000	0,001
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102

13 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų bei darbo rinkimosi motyvų koreliacijos

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
SA1	0,346	0,253	0,122	-0,123	0,126	0,069	0,017	0,294	0,092
	0,000	0,008	0,210	0,204	0,196	0,479	0,863	0,002	0,343
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA2	-0,180	0,004	-0,087	0,234	0,357	0,358	0,579	0,472	0,014
	0,062	0,968	0,371	0,015	0,000	0,000	0,000	0,000	0,882
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA3	0,394	-0,272	0,410	0,548	0,177	0,297	0,001	0,124	-0,038
	0,000	0,004	0,000	0,000	0,067	0,002	0,991	0,200	0,699
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA4	-0,102	0,068	0,013	0,066	0,431	0,229	0,263	0,105	0,281
	0,294	0,487	0,896	0,498	0,000	0,017	0,006	0,279	0,003
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA5	0,524	0,079	0,181	0,088	0,234	0,191	0,140	0,138	0,311
	0,000	0,418	0,060	0,365	0,015	0,047	0,149	0,154	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA6	0,006	0,356	-0,334	0,153	0,493	0,109	0,310	0,075	0,315
	0,951	0,000	0,000	0,113	0,000	0,262	0,001	0,439	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA7	0,073	0,172	-0,012	0,337	0,545	0,162	0,243	0,199	0,217
	0,451	0,075	0,899	0,000	0,000	0,093	0,011	0,039	0,024
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA8	0,278	0,392	0,083	0,271	0,433	0,143	0,228	0,215	0,313
	0,004	0,000	0,392	0,005	0,000	0,140	0,018	0,025	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
SA9	0,218	-0,060	0,144	0,451	0,296	0,273	0,051	0,194	0,215
	0,023	0,540	0,136	0,000	0,002	0,004	0,603	0,044	0,026
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

14 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių tolesnio mokymosi (studijų) motyvų bei darbo rinkimosi motyvų koreliacijos

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
SA1	0,412	0,725	0,766	0,565	0,157	0,449	0,534	0,459	-0,137
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,115	0,000	0,000	0,000	0,170
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA2	0,163	0,556	0,647	0,561	0,096	0,529	0,634	0,476	0,076
	0,102	0,000	0,000	0,000	0,339	0,000	0,000	0,000	0,450
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA3	0,542	0,771	0,794	0,626	0,318	0,504	0,572	0,434	0,033
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,740
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA4	0,044	-0,271	-0,258	-0,100	0,297	0,023	-0,037	-0,007	0,417
	0,661	0,006	0,009	0,316	0,002	0,821	0,711	0,945	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA5	0,554	0,411	0,338	0,356	0,161	0,419	0,242	0,070	0,121
	0,000	0,000	0,001	0,000	0,106	0,000	0,014	0,486	0,226
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA6	0,287	0,417	0,435	0,475	0,424	0,391	0,340	0,356	0,513
	0,003	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA7	0,111	0,075	0,107	0,189	0,517	0,042	0,146	0,413	0,238
	0,265	0,454	0,286	0,057	0,000	0,675	0,144	0,000	0,016
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA8	0,236	0,320	0,293	0,364	0,203	0,209	0,116	0,205	0,113
	0,017	0,001	0,003	0,000	0,040	0,035	0,246	0,039	0,258
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
SA9	0,194	0,433	0,568	0,649	0,138	0,391	0,259	0,333	0,242
	0,051	0,000	0,000	0,000	0,166	0,000	0,009	0,001	0,014
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

15 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių veiksmų, lemiančių profesinį apsisprendimą, bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
M1	0,320	0,399	0,186	0,214	0,228	- 0,085	0,268	0,347	0,150	0,304	0,143	0,291
	0,001	0,000	0,054	0,026	0,018	0,380	0,006	0,000	0,126	0,001	0,144	0,003
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M2	0,197	0,250	- 0,107	0,231	- 0,149	- 0,002	- 0,078	- 0,161	- 0,118	- 0,013	- 0,112	- 0,027
	0,041	0,009	0,272	0,016	0,123	0,980	0,428	0,106	0,231	0,897	0,256	0,785
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M3	0,326	0,330	0,255	- 0,049	0,246	- 0,189	0,353	0,446	0,295	0,422	0,301	0,440
	0,001	0,000	0,008	0,612	0,010	0,050	0,000	0,000	0,002	0,000	0,002	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M4	- 0,163	0,001	0,329	0,177	0,464	0,010	0,227	0,222	0,227	0,392	0,134	0,112
	0,092	0,989	0,001	0,068	0,000	0,921	0,020	0,025	0,020	0,000	0,173	0,254
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M5	0,425	0,186	0,039	- 0,107	- 0,137	0,002	0,250	0,340	0,272	0,145	0,426	0,369
	0,000	0,054	0,690	0,271	0,157	0,985	0,010	0,000	0,005	0,133	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M6	0,132	0,040	0,075	0,080	- 0,060	0,247	0,190	0,120	0,242	0,122	0,140	0,137
	0,173	0,678	0,441	0,412	0,536	0,010	0,053	0,230	0,013	0,209	0,154	0,163
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M7	0,350	0,306	0,173	- 0,024	- 0,025	0,352	0,327	0,279	0,445	0,285	0,424	0,328
	0,000	0,001	0,073	0,802	0,800	0,000	0,001	0,005	0,000	0,003	0,000	0,001
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M8	- 0,189	0,179	0,251	0,078	0,163	- 0,246	0,212	0,235	0,312	0,298	0,155	0,122
	0,050	0,064	0,009	0,420	0,092	0,010	0,030	0,017	0,001	0,002	0,114	0,215
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
M9	- 0,174	0,087	0,162	0,348	0,110	0,173	0,316	0,198	0,285	0,350	0,147	0,151
	0,072	0,369	0,095	0,000	0,257	0,073	0,001	0,046	0,003	0,000	0,134	0,123
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105

16 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių veiksmų, lemiančių profesinį apsisprendimą, bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
M1	0,713	0,709	0,485	0,668	0,569	0,536	0,441	0,460	0,301	0,607	0,485	0,278
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,005
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M2	0,813	0,702	0,536	0,536	0,461	0,596	0,198	0,360	0,355	0,342	0,296	0,111
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,046	0,000	0,000	0,000	0,003	0,269
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M3	0,587	0,567	0,434	0,648	0,580	0,497	0,534	0,475	0,288	0,676	0,554	0,284
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,000	0,000	0,004
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M4	-	0,001	0,049	-	0,048	-	0,080	0,068	0,039	0,198	0,080	0,407
	0,164	0,993	0,626	0,425	0,633	0,122	0,427	0,494	0,697	0,046	0,421	0,000
	0,099	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M5	0,553	0,560	0,516	0,590	0,474	0,531	0,558	0,556	0,288	0,322	0,417	0,348
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,001	0,000	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M6	0,163	0,335	0,334	0,258	0,179	0,288	0,280	0,278	0,121	0,049	0,178	0,204
	0,102	0,001	0,001	0,009	0,072	0,003	0,004	0,005	0,226	0,627	0,073	0,040
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M7	0,631	0,449	0,378	0,410	0,271	0,299	0,312	0,250	0,167	0,261	0,386	0,280
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,006	0,002	0,001	0,011	0,093	0,008	0,000	0,004
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M8	0,057	0,240	0,269	0,173	0,262	0,048	0,251	0,191	0,054	0,400	0,152	0,273
	0,571	0,015	0,006	0,083	0,008	0,629	0,011	0,055	0,589	0,000	0,127	0,005
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M9	0,371	0,485	0,511	0,478	0,469	0,396	0,387	0,333	0,359	0,451	0,228	0,248
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,021	0,012
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102

17 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių veiksmų, lemiančių profesinį apsisprendimą, bei darbo rinkimosi motyvų koreliacijos

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
M1	-0,076	0,277	0,091	0,348	0,338	0,098	0,139	0,099	0,082
	0,437	0,004	0,348	0,000	0,000	0,311	0,151	0,307	0,400
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M2	0,173	-0,085	0,366	0,068	0,035	0,148	0,085	0,065	-0,117
	0,074	0,380	0,000	0,481	0,715	0,127	0,383	0,505	0,229
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M3	-0,013	0,400	0,042	0,271	0,422	0,031	0,172	0,096	0,323
	0,890	0,000	0,664	0,005	0,000	0,749	0,074	0,322	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M4	0,086	0,010	-0,047	0,375	0,395	0,129	0,245	0,370	0,239
	0,375	0,916	0,631	0,000	0,000	0,184	0,011	0,000	0,013
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M5	0,320	0,127	0,094	0,031	0,049	0,049	-0,027	0,059	0,318
	0,001	0,191	0,335	0,751	0,613	0,616	0,784	0,542	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M6	0,441	0,132	0,178	-0,048	0,285	0,222	-0,080	0,095	0,246
	0,000	0,172	0,066	0,622	0,003	0,021	0,411	0,326	0,010
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M7	0,362	0,048	0,282	0,152	-0,015	0,014	0,042	-0,111	0,302
	0,000	0,620	0,003	0,115	0,879	0,888	0,668	0,252	0,001
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M8	0,003	0,075	-0,067	0,166	0,304	0,153	0,491	0,285	0,288
	0,978	0,439	0,493	0,087	0,001	0,115	0,000	0,003	0,003
	108	108	108	108	108	108	108	108	108
M9	0,154	-0,145	0,018	0,147	0,398	0,351	0,364	0,243	0,164
	0,111	0,135	0,850	0,128	0,000	0,000	0,000	0,011	0,090
	108	108	108	108	108	108	108	108	108

18 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių veiksmų, lemsiančių profesinį apsisprendimą, bei darbo rinkimosi motyvų koreliacijos

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
M1	0,263	0,739	0,760	0,682	0,148	0,514	0,468	0,349	-0,002
	0,007	0,000	0,000	0,000	0,137	0,000	0,000	0,000	0,981
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M2	0,528	0,528	0,676	0,493	0,162	0,267	0,393	0,246	-0,129
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,104	0,007	0,000	0,013	0,197
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M3	0,321	0,753	0,704	0,627	0,171	0,517	0,439	0,340	0,076
	0,001	0,000	0,000	0,000	0,086	0,000	0,000	0,000	0,449
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M4	-0,157	-0,237	-0,173	-0,009	0,346	-0,024	-0,099	0,131	0,461
	0,114	0,016	0,082	0,932	0,000	0,812	0,320	0,189	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M5	0,331	0,478	0,464	0,380	0,356	0,392	0,408	0,400	0,001
	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,992
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M6	-0,021	0,129	0,095	-0,042	0,107	0,153	0,208	0,351	0,003
	0,833	0,197	0,342	0,678	0,282	0,125	0,036	0,000	0,978
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M7	0,577	0,443	0,535	0,274	0,229	0,108	0,325	0,095	0,218
	0,000	0,000	0,000	0,005	0,020	0,280	0,001	0,341	0,027
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M8	-0,121	0,155	0,263	0,426	0,238	0,352	0,266	0,454	0,294
	0,225	0,120	0,008	0,000	0,016	0,000	0,007	0,000	0,003
	102	102	102	102	102	102	102	102	102
M9	0,110	0,293	0,483	0,575	0,138	0,352	0,440	0,337	0,212
	0,271	0,003	0,000	0,000	0,167	0,000	0,000	0,001	0,033
	102	102	102	102	102	102	102	102	102

19 lentelė. Lietuvių mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvų bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
D1	0,068	0,008	- 0,087	0,117	- 0,037	0,301	0,108	0,055	0,085	0,230	0,366	0,312
	0,483	0,935	0,371	0,228	0,703	0,002	0,271	0,581	0,386	0,017	0,000	0,001
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D2	0,260	- 0,142	- 0,256	0,017	- 0,047	0,095	0,236	0,342	0,051	0,073	0,143	0,295
	0,007	0,142	0,007	0,862	0,626	0,330	0,015	0,000	0,608	0,450	0,145	0,002
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D3	0,311	0,708	0,366	- 0,023	0,157	- 0,141	- 0,061	- 0,121	0,070	0,205	- 0,037	0,043
	0,001	0,000	0,000	0,813	0,104	0,145	0,540	0,224	0,475	0,034	0,708	0,665
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D4	0,034	0,348	0,102	0,320	0,253	0,101	0,201	0,260	0,095	0,381	0,167	0,231
	0,728	0,000	0,295	0,001	0,008	0,298	0,040	0,008	0,333	0,000	0,089	0,018
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D5	0,009	0,234	0,270	0,359	0,308	0,095	0,548	0,525	0,470	0,649	0,210	0,313
	0,922	0,015	0,005	0,000	0,001	0,330	0,000	0,000	0,000	0,000	0,032	0,001
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D6	- 0,076	0,191	0,391	0,300	0,300	0,110	0,261	0,235	0,334	0,372	0,048	0,012
	0,432	0,048	0,000	0,002	0,002	0,256	0,007	0,018	0,000	0,000	0,629	0,906
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D7	- 0,042	0,248	0,373	- 0,068	0,095	- 0,059	0,356	0,295	0,598	0,460	0,257	0,182
	0,665	0,010	0,000	0,483	0,329	0,544	0,000	0,003	0,000	0,000	0,008	0,064
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D8	- 0,020	0,100	0,310	0,249	0,135	- 0,069	0,262	0,140	0,298	0,374	- 0,047	- 0,035
	0,834	0,302	0,001	0,009	0,165	0,476	0,007	0,160	0,002	0,000	0,636	0,722
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105
D9	0,049	- 0,043	0,071	- 0,131	0,037	- 0,007	0,388	0,409	0,300	0,134	0,604	0,467
	0,611	0,662	0,465	0,176	0,703	0,942	0,000	0,000	0,002	0,167	0,000	0,000
	108	108	108	108	108	108	105	102	105	108	105	105

20 lentelė. Lenkų mokyklų mokinių darbo rinkimosi motyvų bei vertybių koreliacijos

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
D1	0,525	0,295	0,249	0,402	0,320	0,464	0,277	0,321	0,198	0,281	0,366	0,169
	0,000	0,003	0,012	0,000	0,001	0,000	0,005	0,001	0,046	0,004	0,000	0,089
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D2	0,635	0,586	0,518	0,803	0,696	0,714	0,593	0,531	0,303	0,572	0,541	0,149
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,136
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D3	0,729	0,777	0,667	0,782	0,706	0,672	0,515	0,492	0,380	0,614	0,453	0,176
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,076
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D4	0,495	0,500	0,530	0,657	0,627	0,516	0,515	0,469	0,390	0,570	0,431	0,255
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,010
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D5	0,208	0,134	0,207	0,206	0,235	0,184	0,181	0,293	0,067	0,258	0,107	0,444
	0,036	0,180	0,037	0,038	0,018	0,065	0,069	0,003	0,504	0,009	0,285	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D6	0,268	0,459	0,444	0,601	0,643	0,518	0,617	0,600	0,472	0,623	0,473	0,240
	0,007	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,015
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D7	0,422	0,520	0,654	0,653	0,616	0,624	0,590	0,511	0,561	0,538	0,296	0,084
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,402
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D8	0,260	0,424	0,663	0,571	0,582	0,542	0,525	0,567	0,465	0,461	0,211	0,215
	0,008	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,033	0,030
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
D9	-	-	-	-	-	-	0,083	-	-	0,009	0,121	0,480
	0,100	0,200	0,082	0,175	0,173	0,264	0,083	0,035	0,068	0,009	0,121	0,480
	0,317	0,043	0,412	0,079	0,082	0,007	0,404	0,726	0,500	0,931	0,225	0,000
	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102